

CASA HOGAR MANTAY

CUZCO – PERÚ

Ni Una Menys

2n de Batxillerat

Curs 2016-2017

Dedico aquest treball a tots aquells que fan que Casa Hogar Mantay pugui tirar endavant cada dia, ja siguin treballadors o voluntaris. Especialment dedico aquest treball a les mares de Mantay que m'han permès entrar a les seves vides i conèixer la realitat que s'amaga darrera d'aquest projecte.

Agraeixo aquest treball principalment a la meva cosina que ha fet possible la meva estada a Perú i la realització del treball. També agraeixo als de casa per haver-me donat l'oportunitat de poder fer un viatge tan llarg i lluny. Per vosaltres papa, mama, germana i cosina.

“Vivimos en una sociedad que enseña a las mujeres a cuidarse de no ser violadas en vez de enseñar a los hombres a no violar”

Anònim

ÍNDIX

0. INTRODUCCIÓ.....	7
1. INFORMACIÓ SOBRE PERÚ.....	9
1.1. SITUACIÓ GEOGRÀFICA DEL PERÚ	9
1.2. TERRITORI.....	9
1.3. CARACTERÍSTIQUES GEOGRÀFIQUES	9
1.3.1. ZONA DE LA COSTA	10
1.3.2. ZONA DE LA SERRA.....	10
1.3.3. ZONA DE LA SELVA	10
1.4. HISTÒRIA DE PERÚ	11
1.4.1. PERÍODE INCAIC.....	11
1.4.2. CONQUESTA	15
1.4.3. REPÚBLICA: EL NAIXEMENT DE L'ESTAT PERUÀ.....	16
1.4.4. PERÚ A L'ACTUALITAT	17
2. CONTEXT SOCIAL DEL PAÍS	19
2.1 IDH.....	19
2.2. POBRESA.....	20
2.2.1. POBRESA INFANTIL.....	20
2.2.2. POBRESA EN EDAT PRIMÀRIA	24
2.2.3. POBRESA EN ADOLESCENTS	25
2.3. EDUCACIÓ.....	27
2.3.1. TIPUS DE CENTRE	27
2.3.2. ASSISTÈNCIA A L'EDUCACIÓ A LA PRIMERA INFÀNCIA	29
2.3.3. ASSISTÈNCIA A L'EDUCACIÓ PRIMÀRIA.....	31
2.3.4. ASSISTÈNCIA A L'EDUCACIÓ EN ADOLESCENTS.....	34
2.4. VIOLÈNCIA	39
2.4.1. VIOLÈNCIA FAMILIAR.....	40
2.4.2. VIOLÈNCIA DE GÈNERE	41
2.4.3. FEMINICIDI	42
2.4.4. TRÀFIC DE PERSONES	42
3. CASA HOGAR MANTAY	43
3.1. QUÈ ÉS CASA HOGAR MANTAY?.....	43
3.2. PER QUÈ ES VA FUNDAR?.....	43
3.3. PROCÉS D'ARRIBADA D'UNA MARE A MANTAY.....	44
3.4. DIA A DIA D'UNA MARE A MANTAY	45

3.5. DIARI D'UNA VOLUNTÀRIA A MANTAY	46
3.6. CONVERSES AMB MANTAY	116
4. CONCLUSIONS	158
5. FONTS UTILITZADES.....	160

0. INTRODUCCIÓ

Quan els professors van començar a parlar-nos del treball de recerca, se'm va acudir la idea d'anar a fer-lo al Perú perquè hi tenim una cosina que viu a Cuzco des de fa cinc anys. Era difícil que els pares acceptessin la proposta de marxar tan lluny i, per tant, vaig deixar passar el temps i no els en vaig dir res. A la cosina, la Mireia, sí que n'hi havia dit alguna cosa, però estava convençuda que la idea no tiraria endavant. El que jo no sabia és que ella havia parlat amb els meus pares sense que jo en sabés res.

La sorpresa va arribar quan un dia els pares em van proposar d'anar dos mesos sencers al Perú per fer el treball de recerca sobre Casa Hogar Mantay, que és l'entitat d'ajuda social on va estar treballant la meva cosina durant dos anys. Es tracta d'un centre que allotja i ajuda mares adolescents amb una gran vulnerabilitat. El treball, doncs, neix amb la motivació principal de marxar a un altre continent i de poder treballar en la recerca sobre un tema que m'interessava d'haver-ne sentit a parlar a casa, però que volia conèixer en primera persona. També em motivà conèixer una altra cultura amb una manera de fer i de viure tan diferent de la de Catalunya.

Els objectius d'aquest treball són els següents:

- Conèixer la realitat de les adolescents que allotja Casa Mantay i conèixer el seu dia a dia com a mares.
- Saber quines són les seves expectatives de futur tenint en compte la situació en què es troben.
- Aprendre el funcionament de l'entitat i l'atenció que reben les mares i els seus fills.
- I, a partir de tot això, conèixer també la realitat de Perú i el seu context social, tant a nivell educatiu com en el tema de la violència cap a les dones.

Per tal de realitzar el treball, s'han utilitzat fonts diverses. D'una banda, la informació més general sobre el país i la seva situació socioeconòmica s'ha extret de pàgines d'internet i de llibres. La part específica dedicada a Casa Hogar Mantay s'ha basat sobretot en les entrevistes realitzades a la directora del centre, a la treballadora social i a l'educadora social. A més, també ha estat de molta ajuda poder parlar amb la infermera tècnica del centre i amb set mares allotjades a la casa.

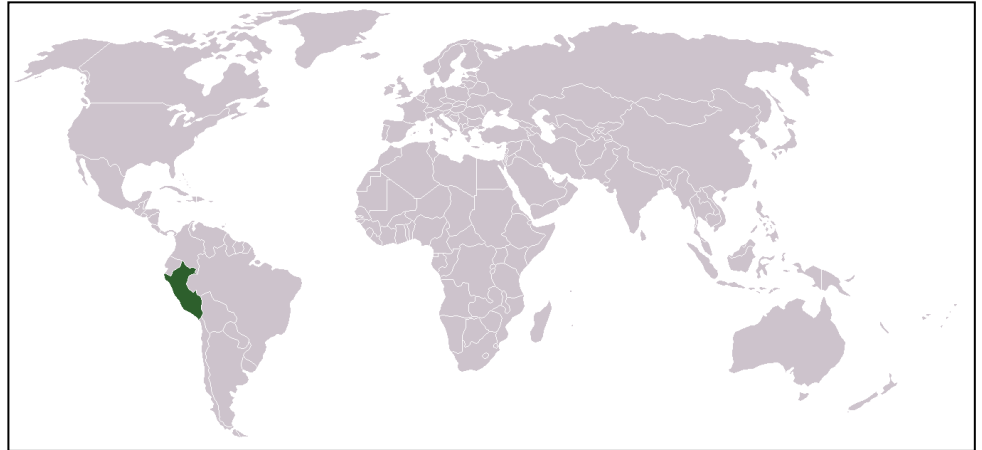
El treball està dividit en tres grans apartats. En primer lloc s'hi troba una informació general de Perú que abasta la situació geogràfica del país, el territori, les característiques geogràfiques i la seva història. El segon apartat està dedicat al context social que viu el Perú i es desenvolupa sobretot tenint en compte l'Índex de Desenvolupament Humà del país, la pobresa, l'educació i la violència. Per últim, a la part final del treball, i la més important, s'explica què és Casa Hogar Mantay, per què es va fundar aquesta entitat, el procés d'arribada d'una mare a Mantay i el seu dia a dia. En aquest apartat ens va semblar interessant incloure-hi el diari de l'experiència personal que vaig viure a Perú durant els dos mesos que hi vaig estar, perquè és una forma de descobrir de primera mà la feina diària que es fa a Casa Hogar Mantay, però també la descoberta del país per part d'algú que, com jo, ve d'una realitat sociocultural molt diferent. Per acabar hi incloc les converses que vaig tenir amb la directora de Mantay, la treballadora social, l'educadora social i la infermera tècnica, seguit de les entrevistes que vaig fer a les set mares que vaig tenir la possibilitat de fer-los-hi.

1. INFORMACIÓ SOBRE PERÚ

1.1. SITUACIÓ GEOGRÀFICA DEL PERÚ

Perú està ubicat a Amèrica del Sud, a la part occidental. Aquest país està limitat per Equador i Colòmbia per la part del Nord, amb Brasil i Bolívia per l'Est i Xile per Sud. Per la part de l'Oest, està limitat per l'Oceà Pacífic.

1.2. TERRITORI

EXTENSIÓ I HABITANTS

L'extensió d'aquest país és de 1.285.216km² i el complementen 31.811.374 habitants, 15.941.078 de la població és de sexe masculí i l'altra 15.870.296 és de sexe femení.¹

1.3. CARACTERÍSTIQUES GEOGRÀFIQUES

Perú és un país molt divers que compta amb 84 zones de vida de les 117 que existeixen al món i 11 ecoregions. Aquest país es divideix en tres regions d'acord amb les seves altituds: la zona de la costa, la zona de la serra i la zona de la selva.

¹Font consultada el dia 18-07-2016.

1.3.1. ZONA DE LA COSTA

La zona de la costa es troba entre el mar del Perú i la regió de la serra. Bàsicament la caracteritza una franja de deserts i de valls fèrtils banyats per l'oceà Pacífic on es produeix la major producció agrícola del país i on està ubicada la majoria de la població.

1.3.2. ZONA DE LA SERRA

La zona de la serra ocupa aproximadament el 31% del país i el seu territori travessa el país de nord-oest fins al sud-oest. Aquesta és la regió més muntanyosa del Perú i abasta la porció més alta de la Serralada dels Andes, que es caracteritza per ser una regió escarpada, però tot i així, és una zona agrícola variada i rica. A més a més, a partir dels 4.000m d'altitud, el sòl permet que aquesta sigui una regió d'extracció minera.

Aquesta regió es divideix en tres segons el seu nivell d'altitud: els Andes del nord són els més baixos i humits respecte la mitjana, els del centre són els més alts i amb més pendent, on es troba el Huascarán, el pic més alt del país amb una altitud de 6.768 metres sobre el nivell del mar. Els Andes de la zona sud són els que es coneixen com altiplà. En hidrografia, es destaca el llac Titicaca amb 3.812 metres respecte el nivell del mar localitzat a la frontera amb Bolívia.

1.3.3. ZONA DE LA SELVA

Ubicada a l'est, la selva és la regió més extensa del Perú que abasta el 59% del territori però només hi viu un 11% de la població. El seu territori té una abundant fauna terrestre i està recorregut pels rius més grans i cabalosos, com per exemple el riu Amazones o el riu Ucayali. Aquesta regió està formada per la selva alta, que és la més plujosa i la selva baixa, que és la més calorosa.

A dia d'avui, és la part del Perú a on es troben més comunitats indígenes.

1.4. HISTÒRIA DE PERÚ

1.4.1. PERÍODE INCAIC

L'imperi inca va ser la civilització més important de sud Amèrica i es creu que es va iniciar a l'any 1200 aproximadament. Aquest imperi també va ser conegut com el Tawantinsuyo² i explica la llegenda que aquests indis quechuas estaven a la recerca d'un entorn ideal per establir-se i estaven liderats per Manco Capac i la seva germana-esposa Mama Ocllo per encàrrec del Déu del sol (Inti). Es van establir a Cuzco, "el melic" en quechua i, a partir d'aquí, van arribar a conquerir fins a les actuals Colòmbia, Xile i Argentina, incloent Bolívia i Equador.

Després d'haver-hi diferents caps del Tawantinsuyo, el poder va arribar en mans de Viracocha Inca que només posseïa 40km de territori. A l'any 1430, els Chancas, van estar apunt de reduir els esforços dels inques i Viracocha Inca es va anar a refugiar a la ciutat de Calca, situat a l'actual Valle Sagrado de los Incas. Un dels seus fills, Pachacutec, no va acceptar la retirada del seu pare i va intentar parar l'onada d'invasió dels Chancas. El fill de Viracocha Inca va aconseguir derrotar als enemics amb l'agrupament dels caps de les tribus aliades i va fer que el poder inca s'assegués a la ciutat de Cuzco i els territoris envaïts.

Entre els anys 1445 i 1450 Pachacutec va estendre el seu territori fins al llac Titicaca i el seu germà Capac yupanqui ho va fer fins a Cajamarca, a més de mil kilòmetres de la ciutat de Cuzco. Pachacutec va fer assassinar el seu germà perquè li podria prendre el tro. Aquest, a l'any 1463 va formar un excèrcit que el va posar en mans del seu fill Tupac Yupanqui amb la finalitat de sotmetre a l'autoritat inca immensos territoris, separant Cajamarca de Cuzco. L'imperi inca no parava de créixer fins que Huayna Cápac va consolidar tots els territoris conquerits. En aquesta època la civilització incaica va aconseguir la màxima expansió de la seva cultura, tecnologia i ciència.

Després d'aquest període l'imperi va entrar en davallada per diferents problemes, el principal va ser la confrontació dels dos fills de Huayna Cápac pel tro: els germans Huáscar i Atahualpa que fins i tot va derivar a una guerra civil. Aquest conflicte va acabar amb un desastre demogràfic en el Tawantinsuyo abans de l'arribada dels espanyols.

---

² Tawantinsuyo significa "les quatre regions del sol" i estava format per aquestes quatre: Chinchasuyu (nord); Kollasuyu (sud); Kuntisuyu (oest); i Antisuyu (est).

JERARQUITZACIÓ DE LA SOCIETAT INCA

La societat inca estava dividida en classes socials. Quan un inca naixia no es podia moure a una altra classe social però a la societat es reconeixia el mèrit de la persona, fos de la classe que fos, i l'estat inca atorgava beneficis i privilegis en aquests.

L'inca era la màxima autoritat i les seves ordres eren absolutes. La Colla, la seva esposa, i l'Auqui, el seu fill, eren considerats de la reialesa. Per sota d'ells hi havia la reialesa integrada formada per familiars i persones que li prestaven serveis importants a l'inca.

La noblesa de privilegi la formava els reis de les províncies conquerides. Molts d'aquests es van sentir rebaixats al seu poder reial i degradats per la noblesa de sang, això els va provocar a fer revoltes contra l'imperi.

Il·lustració 1: Organització social dels inques

El poble, la classe dominada, el formava la major part de la població i s'agrupaven en comunitats, petits pobles dispersos. Aquests constituïen la força de treball per tirar endavant l'economia de l'imperi.

El poble es dividia en quatre grups:

Els **hatunrunas** eren els agricultors, ramaders, pescadors, artesans i altres treballadors que l'estat inca obtenia força laboral per diverses obres d'interès estatal. Quan la gent del poble es casava passava a considerar-se hatunruna, per això la major part de la població es centra en aquest grup social.

Els **mitimaes** o **mitmas** eren hatunrunas que van ser seleccionats per consolidar la conquesta de territoris. Quan una zona era molt rebel, l'imperi enviava mitimaes amb la finalitat de reprimir les revoltes i fundar colònies quechuas. Aquests rebien molts privilegis de l'estat, però també hi havia altres mitimaes que eren traslladats a zones hostils i distants com a càstig de la seva desobediència.

Els **yanaconas** estaven al servei de l'inca i dels personatges nobles. Es dedicaven a les feines domèstiques i de la casa o al suport del treball agrícola i ramader. Tenien la condició de serfs de per vida, la qual havien heretat dels seus pares i que deixaven als seus descendents. Els yanaconas no eren esclaus però no se'ls venia ni se'ls maltractava inhumanament, podien disposar d'alguns béns i gaudir d'un alt nivell de vida, però aquests eren una petita part. S'afirma que havien arribat en aquesta situació per ser presoners de guerra que se'ls havia perdonat la vida.

Els **piñacunas** o **piñas** eren els presoners de guerra que es resistien a acceptar la derrota i a reconèixer l'autoritat inca. Aquests grups eren traslladats a la selva alta i vivien en barraques amb condicions inhumanes.

També, en un altre grup hi havia les **mitawarmis** que eren dones obligades a realitzar funcions semblants a la prostitució amb l'objectiu de que els solters no alteressin l'ordre social amb violacions.

PRINCIPALS CONSTRUCCIONS:

Els inques són considerats arquitectes molt importants, ja que les seves construccions han captivat a molts per la seva simetria i l'ús de pedres molt grans sense fer servir cap mètode per enganxar-les.

Dos exemples d'aquest tipus de construccions són el Machu Picchu i la fortalesa de Sacsayhuman, que avui en dia els historiadors es pregunten com ho van fer els inques per transportar pedres d'aquelles dimensions i que hagin aconseguit resistir el pas del temps.

Il·lustració 3: Ruïnes de Sacsayhuman

Il·lustració 2: Ruïnes del Machu Picchu

ESCRITURA DELS INQUES

Els inques no van tenir un sistema d'escriptura, depenien de la tradició oral i els khipus³. Els especialistes de fer aquestes tasques registraven, interpretaven i memoritzaven la informació necessària per les diferents autoritats incloent dades com disponibilitat d'aliments, població, naixements i morts, etc.

Il·lustració 4: Khipu

---

³ Instruments compostos per cordes de diferents colors que mitjançant nusos, codificaven la informació necessària.

1.4.2. CONQUESTA

A l'any 1532 les tropes de Francisco Pizarro van desembarcar a Perú i, aprofitant la guerra civil que encara perdurava al Tawantinsuyo, van aconseguir amb menys de cinc anys fer del seu imperi, una possessió espanyola. Un any més tard Pizarro va escollir al príncep Manco Inca Yupanqui com el nou rei de l'imperi i va procedir a prendre el control de Cuzco. Tot i que Manco es va rebel·lar i va intentar lluitar contra l'ofensiva dels conquistadors, poc a poc l'imperi va anar caient i va acabar desapareixent.

Il·lustració 5: Francisco Pizarro

A l'any 1535 va fundar una ciutat que més endavant es va esdevenir la capital del Perú, Pizarro la va anomenar Ciutat dels Reis, avui en dia és coneguda com Lima. Els conflictes d'autoritat va provocar que Pizarro fos assassinat.

A l'any 1542 Carles Quinto va crear el virregnat del Perú que depenia de la corona espanyola amb l'objectiu de restablir l'ordre. Dos anys més tard hi va haver el primer virrei espanyol, Nuñez de Vela, va fer néixer una viva hostilitat per part dels colons que es van rebel·lar i el van matar. El virregnat va acabar al segle XVI amb el virrei Francisco de Toledo que va establir les bases de l'economia colonial: un sistema de control de mà d'obra indígena per a la mineria i la producció artesanal.

Il·lustració 6: Francisco de Toledo

Amb les reformes del segle XVIII es va crear una gran conformitat entre molts sectors socials i van esclatar successives rebel·lions. L'aixecament indígena més important va ser encapçalat per Túpac Amaru I i es va començar a generar el moviment crioll que va independitzar a Hispanoamèrica al segle XIX.

1.4.3. REPÚBLICA: EL NAIXEMENT DE L'ESTAT PERUÀ

L'etapa de la República comença el 28 de juliol de l'any 1821 amb el jurament d'independència de la ciutat de Lima a càrrec de l'argentí José de San Martín. Tres anys més tard, Simón Bolívar va culminar el procés de llibertat amb les guerres de la independència. Durant els primers anys de la República, Perú va haver d'afrontar crisis econòmiques i els cabdills militars que van fer difícil la consolidació d'un nou esperit nacional.

A l'any 1826 Bolívar va anar a Colòmbia i Perú va ser dirigida per una dictadura militar. Perú no va conèixer la pau fins a l'any 1845 quan Ramón Castilla es va apoderar de la presidència. Durant els seus mandats els anys 1845-1851 i 185-1862 posà fi a l'esclavitud dels negres, al mateix temps que van començar les immigracions xineses que van arribar per treballar a l'agricultura. També, a l'any 1860 va adaptar la constitució liberal, va fer crear vies ferroviàries i va començar a explotar el guano⁴ i els rics jaciments de nitrat.

Il·lustració 7: Ramón Castilla

A l'any 1864 hi va haver una guerra entre Perú i Espanya a causa d'aquesta explotació. Perú en va sortir victoriós gràcies a l'aliança que va fer amb Equador, Bolívia i Xile i a l'any 1879 va posar fi a la guerra. Aquest mateix any hi va haver la guerra del Pacífic fins a l'any 1883 que va enfrontar a Perú i a Xile per tenir el control de la província de Tarapaca, rica en nitrats. Perú en va sortir vençut.

Enmig de la crisi que havia deixat la guerra del Pacífic, el poder va tornar en mans dels civils i va començar un període anomenat la "República Aristocràtica" que es basava en una economia dominada per aquelles persones que posseïen terres, els terratinents. Va començar l'explotació de cautxú a la selva i es va obrir una bretxa entre un elit capitalista i les classes populars.

---

⁴ Paraula procedent de la llengua quechua que és el resultat de l'acumulació massiva d'excrement de ratpenats, aus marines i foques en ambients d'escassa humitat. El guano és un fertilitzant altament efectiu degut al seu alt contingut de nitrogen, potassi i fòsfor.

1.4.4. PERÚ A L'ACTUALITAT

Perú a l'any 1970 va estar governat per una dictadura militar dirigida pel general Juan Velasco i es va estatitzar el petroli, els mitjans de comunicació i es van reformar les bases agràries. Els governs democràtics van tornar a la dècada del 1980 però el país es va submergir en una forta crisi econòmica i paral·lelament a això, van sorgir dos moviments terroristes⁵ que durant 20 anys van sacsejar amb violència el país. La reconstrucció de Perú va ser lenta i es va fer amb l'ajuda de capitals estrangers sota la presidència d'Augusto Leguía Salcedo que, després del seu mandat entre l'any 1908 i el 1912, va tornar a agafar el poder set anys més tard gràcies a un cop d'estat militar i va exercir una autoritat gairebé dictatorial.

A l'any 1924 mentre Leguía seguia al poder, es va crear l'Alianza Popular Revolucionaria Americana (APRA), un moviment de tendència marxista influenciat per la revolució mexicana. Leguía va prohibir l'APRA però als anys 30 es va adoptar una Constitució democràtica (1933) que va permetre eleccions i l'APRA en va sortir victoriós, però els resultats van ser anul·lats. Al 1945, una coalició de partits d'esquerres i liberals, entre ells l'APRA, va permetre que José Luis Bustamante Rivero, un reformador, fos el president de la República. Tres anys més tard aquest president va ser va ser enderrocat pels militars i van deixar a l'APRA fora de la llei.

Il·lustració 8: José Luis Bustamante Rivero

Les eleccions de 1956 van fer que Prado Ugarteche encapçalés el poder i va reformar les reformes lliberals. Els militars van voler agafar el poder un altre cop però les eleccions del 1963 van permetre el retorn de la democràcia amb la victòria de Fernando Belaúnde Terry que va ser exclòs del poder a l'any 1968 per Juan Velasco amb una junta militar. Un seguit de vagues i manifestacions en contra de Velasco va provocar un nou cop

Il·lustració 9: Juan Velasco

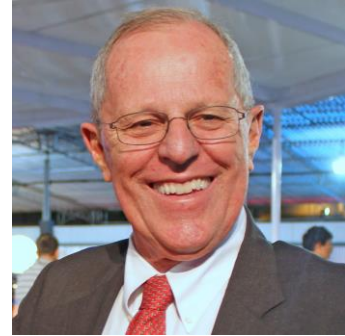
d'estat que va enderrocar el govern el 20 d'agost del 1975. Francisco Morales Bermúdez, qui havia estat ministre de guerra sota les ordres de Velasco, va esdevenir el president.

Les eleccions presidencials de l'any 1985 van permetre que Alan García Pérez, candidat de l'APRA, en sortís victoriós però no va aconseguir invertir el declivi econòmic del país i cinc anys més tard, Alberto Fujimori va succeir a García. Fujimori va suspendre la Constitució a l'any

⁵ Els dos moviments terroristes van ser Sendero Luminoso i el Movimiento Revolucionario Túpac Amaru.

1992 a causa de la corrupció i el terrorisme que hi havia al govern i va pronunciar la dissolució del Congrés. Després d'això, Fujimori va establir una sèrie de lleis que van iniciar el final d'aquests grups terroristes i el país es va tornar a incorporar al sistema econòmic mundial, ja que havia estat retirat la dècada anterior per la seva decisió de no pagar el seu deute extern.

Des de l'any 2000 Perú ha tingut governs democràtics de manera consecutiva amb Alejandro Toledo, Alan García, Ollanta Humala Tasso i l'actual president del govern Pedro Pablo Kuczynski. Avui en dia el país es troba en ple desenvolupament econòmic, amb índex mai assolits i superant les crisis de les dècades passades.

Il·lustració 10: Pedro Pablo Kuczynski

2. CONTEXT SOCIAL DEL PAÍS

2.1 IDH

L'índex de desenvolupament humà (IDH) és un indicador del desenvolupament humà per país, elaborat pel Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD). L'IDH estudia tres característiques de cada país: la salut, l'educació i el nivell econòmic.

El PNUD senyala que Perú a l'any 2014 ocupava la posició 84 al rànquing mundial amb un 0'734 de desenvolupament sobre 1. Un desenvolupament humà alt, però segueix per sota de la mitjana (0'744). Espanya a l'any 2014 ocupava el lloc 26, amb un IDH de 0'826.

L'esperança de vida a Perú és de 75 anys, una mitjana d'educació de 13 anys però una escolaritat de nou anys.

Perú - Índice de Desarrollo Humano		
Fecha	IDH	Ranking IDH
2014	0,734	84º
2013	0,737	82º
2012	0,734	82º
2011	0,727	85º
2010	0,722	85º
2008	0,707	85º
2005	0,694	82º
2000	0,682	67º
1990	0,615	75º
1980	0,595	54º

Il·lustració 5: Taula de l'IDH del Perú

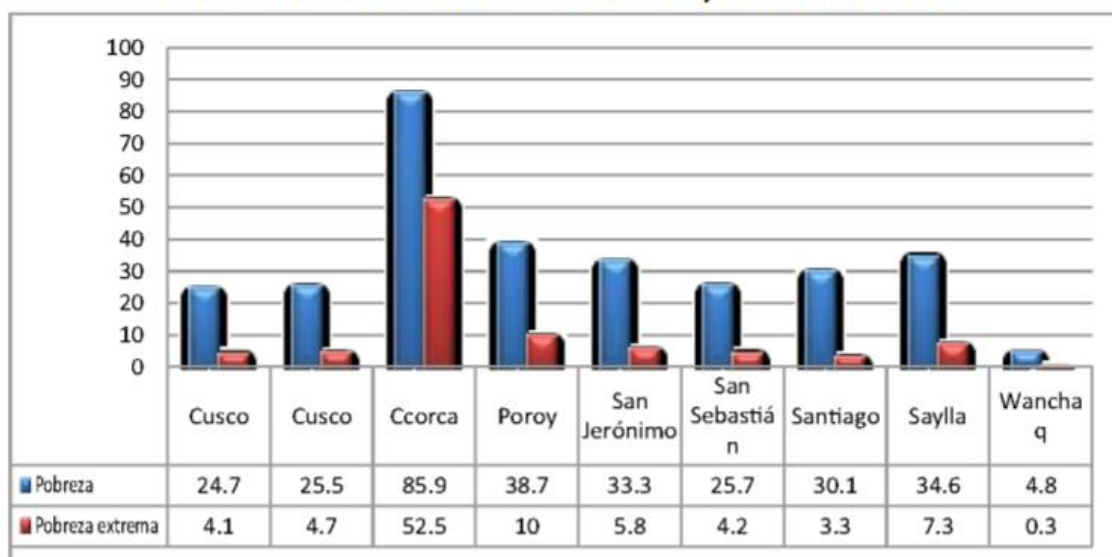
Espanya - Índice de Desarrollo Humano		
Fecha	IDH	Ranking IDH
2014	0,876	26º
2013	0,869	27º
2012	0,869	27º
2011	0,868	27º
2010	0,864	27º
2008	0,857	27º
2005	0,844	26º
2000	0,826	21º
1990	0,755	27º
1980	0,702	27º

Il·lustració 6: Taula de l'IDH d'Espanya

2.2. POBRESA

Segons un estudi fet el 2009, la província de Cuzco tenia un 24.7% de la seva població en pobresa i un 4.1% en pobresa extrema. El districte de Ccorca era el que tenia el major índex de pobresa (86%) i pobresa extrema (53%) i els districtes de Cuzco, Poroy, San Jerónimo, San Sebastián, Santiago i Saylla amb un promig de pobresa que oscil·lava entre el 26% i el 39%, i en pobresa extrema de 5% i 10%. Wanchaq va registrar un 4.8% de pobresa i un 0.3% de pobresa extrema.

GRÁFICO Nº 5
CUSCO: POBRESA Y POBRESA EXTREMA, SEGÚN DISTRITOS

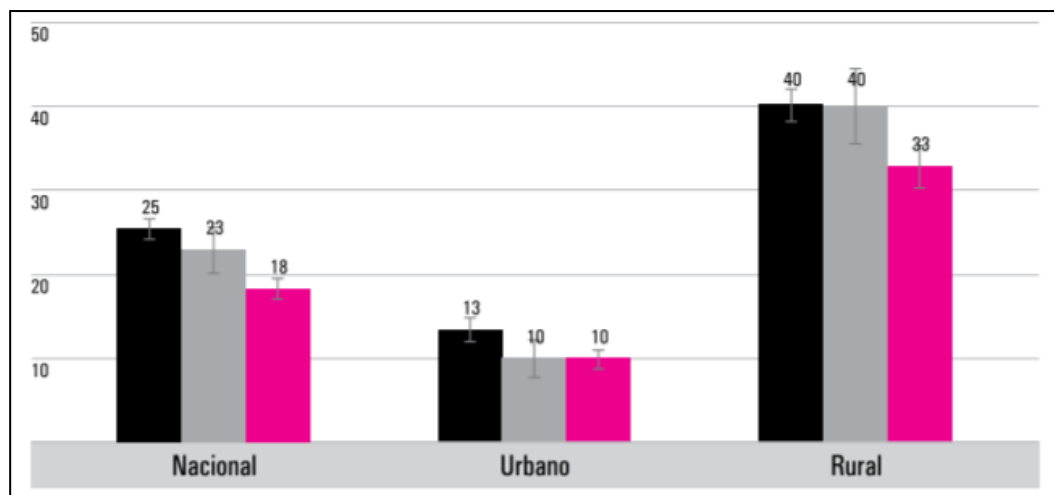
FUENTE: INEI - Mapa de Pobreza Distrital 2009.

2.2.1. POBRESA INFANTIL

Al Perú la falta de nutrició, l'anèmia i la falta de certes vitamines com la vitamina A, el iode i les sals minerals són un tema preocupant, ja que un gran nombre de nens entre zero i cinc anys ho pateixen. Aquest problema està relacionat amb la pobresa de cada llar que no poden fer que els nens segueixin una dieta equilibrada. Tot i la millora dels últims anys, aquest problema està present a les vides de molts d'ells.

Desnutrició infantil

Un nen amb desnutrició crònica és aquell que presenta una estatura per sota de l'esperada a la seva edat. Els principals factors associats a aquest problema inclouen la falta d'alimentació i episodis freqüents a malalties que poden estar vinculades a pràctiques d'higiene no adequades.

Il·lustració 11: Gràfic del percentatge de desnutrició crònica a nens menors de 5 anys per zones. Gràfic extret de l'estudi d'UNICEF realitzat a l'any 2008.

Segons la CEPAL, a l'any 2010 el Perú era el país d'Amèrica del Sud amb la major taxa de desnutrició crònica entre nens de zero a cinc anys⁶. Tot i això s'ha produït millores en aquests resultats ja que es va reduir de 25% a 18%. Entre els anys 2005 i 2009 la desnutrició crònica a les àrees rurals va disminuir de 40% a 33%. En el 60% de la població més pobre del país es van presentar millores perquè la taxa de pobresa va passar del 47% a 37%.

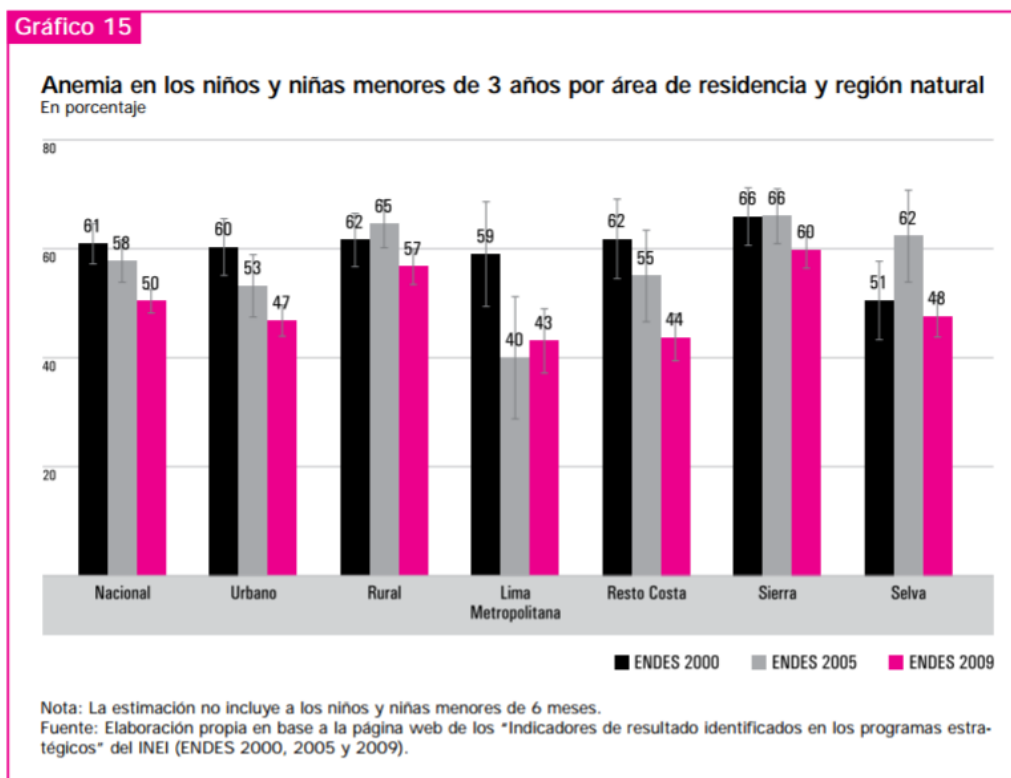
Anèmia

Un altre dels problemes de nutrició que afecta a les nenes i els nens és l'anèmia que, en la majoria dels casos, s'associa a la deficiència de ferro. Igual que la desnutrició, l'anèmia s'associa a una alimentació inadequada que porta conseqüències negatives en el desenvolupament dels més petits.

A Perú hi ha una gran quantitat de nens amb anèmia menors de cinc anys en tots els grups de la població, ja que a l'any 2009 presentaven anèmia el 37% dels nens i nenes. La gran majoria dels casos es centren en els nens de zero a tres anys, el 50% d'aquests es veien afectats per aquesta falta de ferro.

⁶ Informació extreta de l'Anuario Estadístico de América Latina y el Caribe (CEPAL, 2010). Les estimacions van ser calculades per UNICEF i la OMS referint-se a l'any 2008.

Com s'observa en el pròxim gràfic, els últims 10 anys els canvis en la incidència d'anèmia en els nens i nenes menors de tres anys són evidents a nivell d'àrea de residència. A les àrees rurals, a diferència de les urbanes, no s'observa una gran diferència. A nivell de regions les millores es concentren a la Lima metropolitana i a la resta de la costa. Malauradament les millores no han beneficiat a la població més pobre del país que resideix a les zones rurals, a la serra i a la selva.

El dèficit de vitamines i minerals com la vitamina A, el iode i el ferro seria la causa més important en el que se li ha atorgat el nom de "fam oculta", la qual la pateix un terç de la població infantil mundial⁷. La deficiència de la vitamina A al Perú afecta a un 12% dels nens i nenes menors de cinc anys, afectant amb més importància als nens que resideixen a la selva.

⁷ Informació d'UNICEF a l'any 2004.

Tot i les millores de les últimes dècades, en el 15% de les llars hi ha un nen menor de cinc anys que no arriba als nivells adequats de sal, iode i vitamina A.

Cuadro 6**Déficit de vitamina A y consumo de sal yodada por región natural**

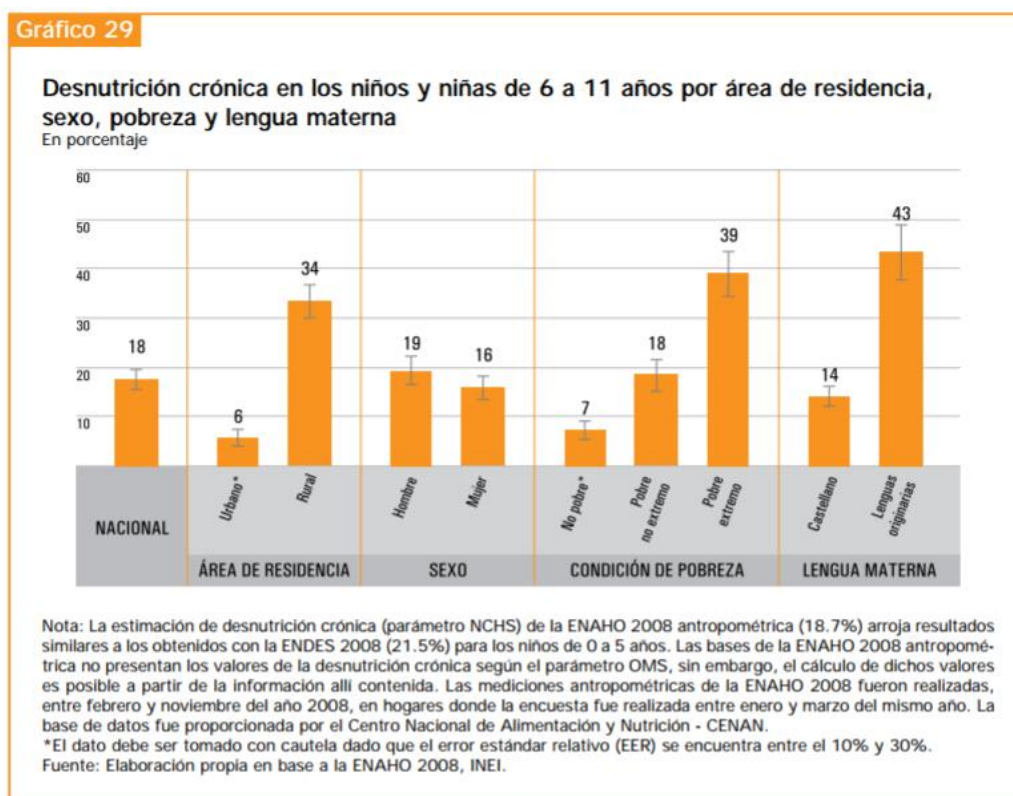
En porcentaje

Región natural	Déficit de Vitamina A			Consumo de sal yodada en el hogar		
	%	Int. Conf. 95%		%	Int. Conf. 95%	
		Mín.	Máx.		Mín.	Máx.
Lima Metropolitana	8	3	13	93	89	97
Resto Costa	13	5	22	83	75	92
Sierra urbana	11	4	18	92	88	96
Sierra rural	13	5	21	79	67	91
Selva	17	8	26	80	71	88
Nacional	12	9	16	85	81	89

Nota: En el caso del déficit de vitamina A, el indicador es porcentaje de niños y niñas menores de 5 años y en el caso de consumo de sal yodada, es porcentaje de hogares con niños y niñas menores de 5 años.
Fuente: Elaboración propia en base al Informe del MONIN 2008, INS – CENAN.

2.2.2. POBRESA EN EDAT PRIMÀRIA

D'acord amb un estudi de la ENAHO⁸ a l'any 2008, el 18% dels infants entre sis i onze anys d'edat presenten una talla per sota de l'esperada a la seva edat, és a dir, que pateixen desnutrició crònica. La taxa d'aquesta desnutrició a les zones rurals és cinc vegades més que la registrada en les urbanes. Entre els nens i nenes no pobres (7%) és menys de la cinquena part dels que es troben en pobresa extrema (39%); afecta al 43% dels nens i nenes amb llengua materna originària, triplicant la taxa dels que tenen el castellà com a llengua materna (14%). Cal destacar que de l'anèmia que es pateix en aquesta edat no hi ha informació actualitzada al respecte. Tot i això hi ha una referència i és que el Monitoreo Nacional de Indicadores Nutricionales diu que a l'any 2004 el 32% de nenes i nens entre 10 i 14 anys presentava anèmia a nivell nacional.

⁸ Encuesta Nacional de Hogares.

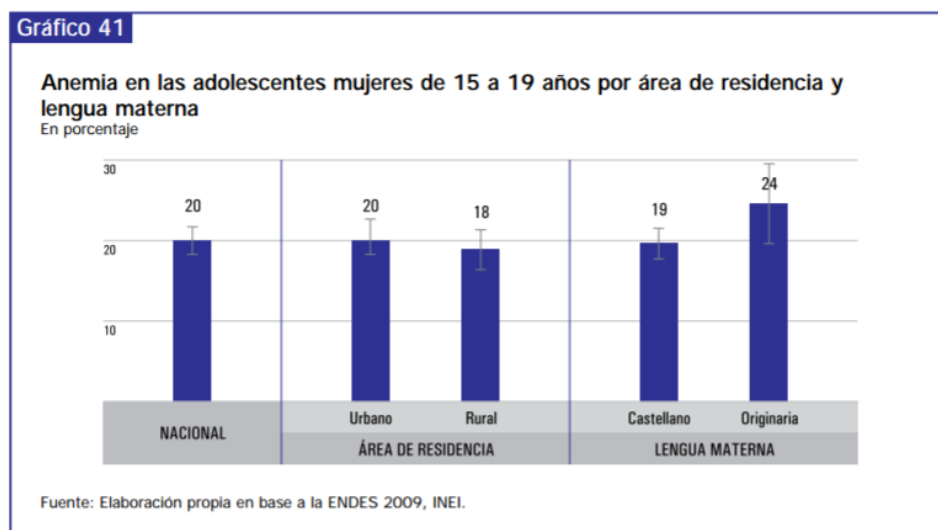

2.2.3. POBRESA EN ADOLESCENTS

En edat adolescent és freqüent desenvolupar certes malalties alimentàries si no es segueix una dieta. La pobresa a les famílies del Perú fa que es desenvolupi algunes malalties com per exemple l'anèmia i el sobrepès, que són les més freqüents en aquesta edat.

Anèmia

S'ha pogut observar que entre els nens i nenes menors de 12 anys els problemes de nutrició són determinants en el cicle de vida dels adolescents. Al Perú, entre els anys 2000 i 2009 l'anèmia en adolescents que patien les dones de 15 a 19 anys va disminuir de 29% a 20%. Com s'observa en el següent gràfic, l'anèmia entre les adolescents que resideixen a les zones rurals (18%) seria tan freqüent com a les zones urbans (20%). Tampoc existeixen significatives diferències entre les que tenen el castellà com a llengua materna (19%) i la llengua originària (24%).

Sobrepès

Un altre dels problemes relacionats amb la nutrició és el sobrepès que afecta aproximadament a un de cada deu adolescent. A l'any 2008 aquest problema solia ser més freqüent a les zones urbanes (16%) que a les rurals (7%). Entre els adolescents no pobres hi havia un 16% d'obesitat, mentre que els que estan en condició de pobresa eren del 8% i en pobresa extrema el 6%. D'acord amb l'Organització de la Mundial de la Salut (OMS) les dietes dels països en

desenvolupament com el Perú, no solen ser altes en grassa però sí que es presenta una alimentació basada només en cereals. Aquest sobrepès també pot està vinculat a la falta d'activitat física.

Cuadro 19

Adolescentes de 15 a 19 años con déficit de peso y sobrepeso
En porcentaje

	Déficit de peso	Normal	Sobrepeso
Área de residencia			
Urbano	3*	81	16
Rural	5*	89	7*
Sexo			
Hombre	5*	84	11*
Mujer	3*	84	13*
Condición de pobreza			
No pobre	3*	81	16
Pobre no extremo	5*	87	8*
Pobre extremo	6*	89	6*
Nacional	4*	84	12

Nota: Mediciones antropométricas tomadas, entre enero y noviembre del 2008, en los hogares donde la encuesta fue realizada entre enero y marzo del mismo año.

* El error estándar relativo (EER) se encuentra entre el 10% y 30%.

Fuente: Elaboración propia en base a la ENAHO 2008, INEI.

2.3. EDUCACIÓ

2.3.1. TIPUS DE CENTRE

Els serveis d'educació a la província de Cuzco van des de nivell inicial fins a nivell superior universitari, però la majoria de centres d'aquesta província són centres privats. En total hi ha 2.597 centres educatius, només el 29% són de l'Estat mentre que el 71% restant són privats, això significa que és una restricció de l'accés a l'educació per la població juvenil. Tot i que el nombre d'institucions educatives públiques és reduït, alberga una gran quantitat de població jove que moltes vegades estudien en condicions d'aglomeració i poc positives per aconseguir un bon ensenyament.

Per una banda, d'educació bàsica regular hi ha 130 centres, 87 són privats i 47 públics. Pel que fa l'educació bàsica alternativa, hi ha institucions educatives nocturnes i no escolaritzades, aquestes últimes ofereixen classes el cap de setmana arribant a un màxim de 12 hores d'estudi per setmana⁹. Hi ha un total de 35 institucions educatives d'educació bàsica alternativa, de les quals 21 són privades i 14 públiques.

Per altra banda, d'educació especial hi ha quatre institucions, dues són públiques però en convents amb entitats de l'església, una privada i una pública on, en aquesta última, hi ha la major població de joves amb discapacitats.

Hi ha diversos centres d'educació superior no universitaris. Es troben un total de 55 Centres d'Educació Tècnica Productiva (CETPRO) dels quals 47 són privats mentre que els altres vuit són públics.

Per a l'educació artística només hi ha dos centres a la província de Cuzco: l'Escola de Belles Arts i l'Institut de la Música Leandro Alviña.

---

⁹ Les mares de Mantay assisteixen en aquest tipus d'escolarització.

Després de la modificació de la llei educativa, a la província de Cuzco, actualment només hi ha cinc instituts superiors pedagògics, quatre de privats i un de públic. En els instituts tecnològics hi ha una situació semblant, ja que de 20 centres només hi ha dos centres públics, mentre que els altres 18 són privats.

CUADRO Nº 8
NUMERO DE INSTITUCIONES EDUCATIVAS, SEGÚN DISTRITO Y MODALIDAD

MODALIDAD	CUSCO	SAN JERONIMO	SAN SEBASTIAN	SANTIAGO	WANCHAQ	TOTAL
Secundaria	45	17	25	17	26	130
Educación Básica Alternativa	14	3	4	7	7	35
Educación Especial	1	1	1	0	1	4
CETPRO	21	2	8	9	15	55
Superior Artística	2	0	0	0	0	2
Educación Superior Pedagógica - IESP	2	0	1	1	1	5
Educación Superior Tecnológica - IEST	7	2	2	1	8	20

FUENTE: Unidad de Estadística Educativa, ESCALE - MINEDU

Un 48% de la població jove de la província de Cuzco ha aconseguit acabar la secundària, només un 16% ha aconseguit finalitzar els estudis superiors, ja siguin tècnics o universitaris. L'accés de l'educació superior és bastant restringit per qüestions econòmiques i de caràcter social que no permeten als joves obtenir una educació professional.

CUADRO Nº 9
NIVEL EDUCATIVO ALCANZADO POR JOVENES DE LA PROVINCIA

NIVEL	PORCENTAJE
Primaria	6 %
Secundaria	48 %
Superior No Univ Incompleta	13 %
Superior No Univ Completa	8 %
Superior Univ Incompleta	16 %
Superior Univ Completa	8 %
Sin Nivel	1 %
Total de Jóvenes	113,695

FUENTE: INEI – Sistema de información regional para la toma de decisiones

El nivell educatiu de la població de Cuzco ha estat diferenciat per sexe, el qual indica un percentatge major d'homes que de dones. Tot i això, és més comú en les dones que quan acaben la secundària segueixen cap a l'educació superior.

2.3.2. ASSISTÈNCIA A L'EDUCACIÓ A LA PRIMERA INFÀNCIA

Considerant que el desenvolupament és un procés acumulatiu, és necessari complementar la informació amb un indicador que permeti l'aproximació de la incidència d'endarreriment escolar i la retirada temporal de l'educació bàsica entre els més petits. L'assistència continuada abasta la proporció de nens i nenes de tres anys que assistien a l'any 2009 a un centre educatiu de nivell inicial, així com la proporció dels de quatre i cinc anys que van assistir a una institució educativa tant a l'any de l'estudi com el previ.

Com es pot veure al següent gràfic poc més de la meitat de nens i nenes hauria fet de manera continuada l'educació inicial, a nivell nacional. Aquest estudi ha pogut determinar que aquesta assistència continuada es troba diferenciada segons la zona de residència, la condició de pobresa de les seves llars i la llengua en la que van aprendre a parlar.

Cuadro 12

Asistencia continuada a la educación inicial en los niños y niñas de 3 a 5 años
En porcentaje

Asistencia continuada	
Área de residencia	
Urbano	68
Rural	45
Sexo	
Hombre	57
Mujer	60
Condición de pobreza	
No pobre	73
Pobre no extremo	46
Pobre extremo	37
Lengua materna¹⁾	
Castellano	60
Quechua	46
Aymara	49*
Lenguas originarias de la Amazonía	31*
Nacional	58

Nota: Indicador estimado para los niños y niñas en edad de cursar la educación inicial, de acuerdo a la normatividad vigente: entre los meses de abril a diciembre. El reporte de asistencia a educación inicial incluye jardín (centro educativo que atiende a niños y niñas de 3 a 5 años) público y privado, y a centros no escolarizados (PRONOEI, cuna-guardería, Wawa-Wasi).

¹⁾ Categoría omitida: "otros casos", incluye a los niños y niñas con lengua materna extranjera o sordomudos.

*El dato debe ser tomado con cautela dado que el error estándar relativo (EER) se encuentra entre el 10% y 30%.

Fuente: Elaboración propia en base a la ENAHO 2009, INEI.

A nivell nacional, del total dels nens i nenes de tres a cinc anys que assisteix a algun centre d'educació inicial, el 77% ho fa a entitats de gestació estatal i el 23% restats als no estatals, dels quals estan situats, majoritàriament, a les àrees urbanes a on resideix el 34% de l'alumnat del nivell inicial. A les àrees rurals els centres d'educació inicial són fonamentalment de gestació estatal.

A les àrees urbanes l'assistència a centres privats d'educació inicial depèn del nivell socioeconòmic de la família. Hi ha un 10% de nens i nenes que resideix en llars pobres i no assisteix a un centre privat, percentatge que s'incrementa a 43% entre els no pobres. Entre els alumnes que assisteixen a un centre públic, el 26% entren després de l'edat obligatòria i es redueix a 8% els alumnes que fan el mateix a centres privats.

2.3.3. ASSISTÈNCIA A L'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

El 94% dels nens i nenes del Perú que es troben en edat de cursar l'educació primària assisteix a una institució d'aquest nivell però tot i els avenços que s'han fet, 66.000 estudiants entre els sis i onze anys es troben fora del sistema educatiu formal.

Endarreriment escolar

Un nen pot estar assistint a l'educació primària però a un grau inferior al que li pertoca, això es coneix com a endarreriment escolar. A nivell nacional, del total dels nens i nenes que estan matriculats en educació primària, el 20% cursa un grau inferior al que li correspondria. No hi ha diferències per sexe dels estudiants però sí que n'hi ha per les àrees de residència, llengua materna i condició de pobresa.

La incidència del endarreriment escolar a les zones rurals és més del doble que la registrada a les zones urbanes (30% i 13% respectivament). Entre els nens i nenes en situació de pobresa extrema (35%) triplica a la que no ho son (13%) i gairebé la meitat (45%) dels nens i nenes dels pobles indígenes de les Amazones assisteix a un grau inferior al que li correspon¹⁰.

Cuadro 16

Alumnos y alumnas de 6 a 11 años por situación de matrícula
En porcentaje

	En el grado correspondiente a su edad	Adelantados/as	En algún grado inferior	Total
Área de residencia				
Urbano	67	21	13	100
Rural	57	13	30	100
Sexo				
Hombre	62	17	21	100
Mujer	63	18	19	100
Condición de pobreza				
No pobre	66	21	13	100
Pobre no extremo	60	16	24	100
Pobre extremo	56	10	35	100
Lengua materna¹⁷				
Castellano	64	18	18	100
Quechua	54	11 *	35	100
Aymara	n.d. **	n.d. **	n.d. **	n.d.
Lenguas originarias de la Amazonía	42	13 *	45	100
Nacional	62	18	20	100

Nota: Indicador estimado para los niños y niñas que, de acuerdo a la normatividad, se encuentran en edad de cursar la educación primaria (seis años cumplidos al 30 de junio para ingresar al primer grado); entre los meses de abril a diciembre.
¹⁷ Categoría omitida: "otros casos", que incluye a los niños y niñas con lengua materna extranjera o sordomudos.
 Los datos con asterisco deben ser tomados con cautela: *El error estándar relativo (EER) se encuentra entre el 10% y 30%.
 **El EER es mayor al 30%.
 Fuente: Elaboración propia en base a la ENAHO 2009, INEI.

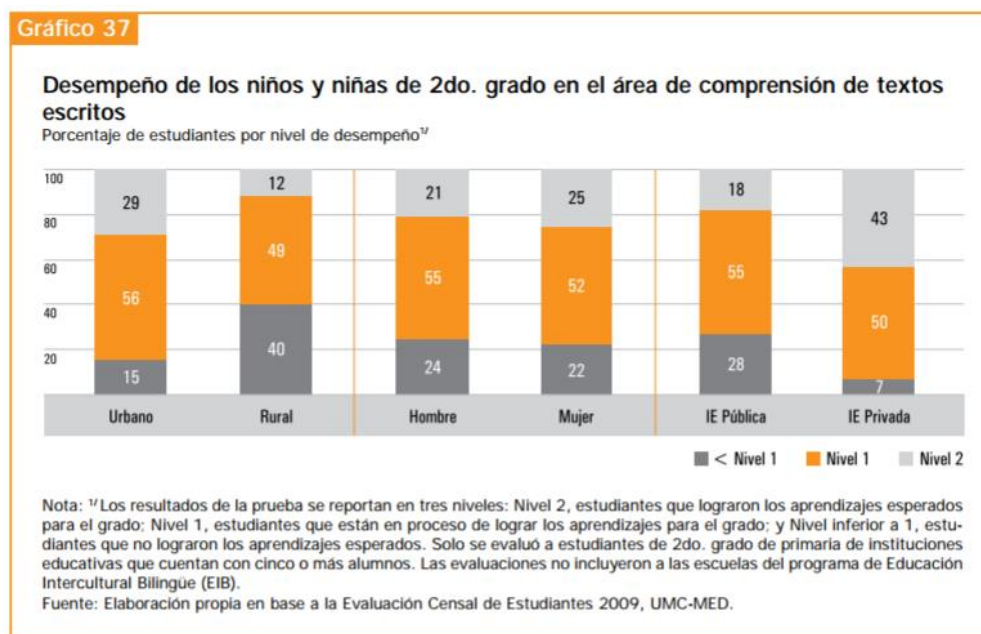
¹⁰ Estudi realitzat a l'any 2009 per l'ENAHO.

Rendiment escolar

La Evaluación Censal de Estudiantes (ECE) a l'any 2009 va avaluar a les estudiants i els estudiants de segon grau en les àrees de comprensió de textos escrits i matemàtiques. Els resultats presenten tres nivells: el nivell 2 implica que els estudiants van aconseguir els aprenentatges esperats pel seu grau; el nivell 1 és a on s'ubiquen els estudiants en procés d'assolir aquests aprenentatges; i el nivell <1 es troben els estudiants que no van assolir els coneixements esperats.

Entre els anys 2008 i 2009, per primera vegada, es va produir una millora en aquestes dues matèries gràcies a la reforma educativa que es va plantejar des de l'Estat. Tot i això, la major part dels alumnes finalitza el segon curs sense assolir els coneixements esperats. Només el 23% dels estudiants va assolir el nivell de comprensió de textos i el 14% en matemàtiques de tots els estudiants avaluats.

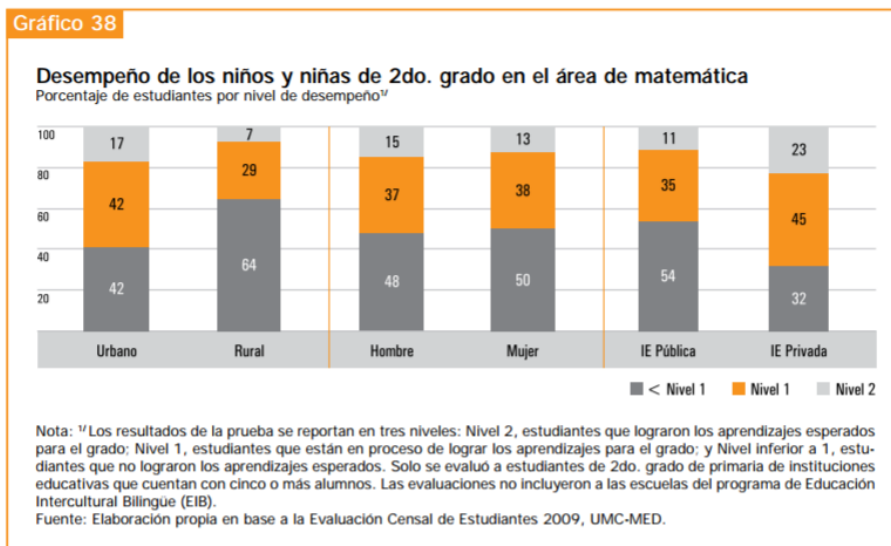
A l'any 2009 els estudiants de segon grau de l'àrea urbana que va assolir els aprenentatges esperats és va ser del 29%, gairebé tres vegades més que en la rural que només els van assolir el 12% d'estudiants. A les escoles privades (43%) va ser més del doble de la registrada a les públiques (18%).

Pel que fa en l'àmbit de les matemàtiques, les escoles de les zones urbanes (17%) i privades (23%) pràcticament dupliquen la mitja dels estudiants que aconseguen els aprenentatges esperats, en comparació amb les escoles de les zones rurals (7%) i públiques (11%).

No van aconseguir els aprenentatges en matemàtiques a l'any 2009 el 92.9% dels alumnes de segon grau de l'àrea rural i el 83.2% de l'urbana. El 89.1% dels alumnes de les escoles públiques i el 76.8% de les privades tampoc els van assolir.

Aquestes xifres indiquen que tot i la millora que es va veure després de fer la reforma educativa a l'any 2008, encara hi ha molts alumnes sense assolir els coneixements esperats. Aquest fet comporta que l'educació que s'està establint a les aules no sigui eficaç.

2.3.4. ASSISTÈNCIA A L'EDUCACIÓ EN ADOLESCENTS

Durant els últims anys s'ha pogut veure que s'ha incrementat l'assistència d'adolescents a les aules de secundària. Tot i això, aquesta taxa és menor a la registrada a l'educació primària (94%). A l'any 2009 el 77% dels estudiants adolescents entre 12 i 17 anys va assistir l'educació secundària, més de 400.000 adolescents no ho van fer.

A les àrees urbanes el 84% dels adolescents de 12 a 17 anys assisteix a un centre d'educació, mentre que a les zones rurals aquesta xifra es redueix a 67%. Un 57% dels alumnes d'aquesta edat en situació de pobresa extrema accedeixen a l'educació i els que no es troben en aquesta situació, els que no pateixen pobresa, són el 84% dels adolescents. Els que tenen el castellà com a llengua materna presenten un major accés a l'escola secundària (79%) en comparació els de llengua materna originària com per exemple el quechua i l'aymara. La diferència sobretot hi és present en els adolescents indígenes de les Amazones (38%).

Cuadro 23

Alumnos y alumnas de 12 a 17 años que asisten a la educación secundaria por área de residencia, sexo, pobreza y lengua materna
En porcentaje

	2001 ^{1/}	2004 ^{2/}	2009 ^{3/}
Área de residencia			
Urbano	77	80	84
Rural	52	55	67
Sexo			
Hombre	69	70	77
Mujer	66	70	77
Condición de pobreza			
No pobre	81	82	84
Pobre no extremo	71	68	72
Pobre extremo	46	49	57
Lengua materna^{3/}			
Castellano	n.d.	75	79
Quechua	n.d.	51	67
Aymara	n.d.	82	77
Lenguas originarias de la Amazonía	n.d.	26	38 *
Nacional	68	70	77

Nota: Indicador estimado para los y las adolescentes que, de acuerdo a la normatividad, se encuentran en edad de cursar la educación secundaria; entre los meses de abril a diciembre.

^{1/} Estimación del MED (indicadores en el tiempo). ^{2/} Estimación propia. ^{3/} Categoría omitida: "otros casos", incluye a los y las adolescentes con lengua materna extranjera o sordomudos.

*El dato debe ser tomada con cautela, pues el error estándar relativo (EER) se encuentra entre el 10% y 30%.

Fuente: Elaboración propia en base a indicadores en el tiempo del MED y las ENAHO 2004 y 2009 del INEI.

Endarreriment escolar

Del total d'estudiants que assisteix a l'educació secundària, un 37% ho fa amb endarreriment escolar. Aproximadament, a nivell nacional, quatre de cada deu alumnes que assisteixen a aquest nivell escolar hauria ingressat tard a l'educació, hauria repetit un grau o hauria abandonat temporalment els estudis durant la seva trajectòria escolar. Les possibilitats de tenir retard escolar és major en els homes (38%) que en les dones (35%).

La condició d'endarreriment posa en evidència que l'àrea de residència, la llengua materna i la condició de pobresa hi tenen molt a veure. El 53% dels alumnes que assisteixen a l'educació secundària a les àrees rurals ho fan a graus inferiors als seus, a diferència de les zones rurals que només ho fan un 26% dels estudiants. El 26% dels alumnes que no pateixen pobresa van endarrerits en educació i els que tenen com a llengua materna el castellà són del 32%. La xifra és molt superior en els adolescents de pobresa extrema (64%) i els que tenen com a llengua materna el quechua (66%). Tenint en compte que el 57% dels alumnes en situació de pobresa extrema i el 67% dels que la seva llengua materna és el quechua accedeixen a l'escola, més de la meitat ho faria en un grau inferior al correspost. La major part dels adolescents en situació de pobresa i indígenes no seguiria la seva trajectòria escolar¹¹.

Cuadro 24

Alumnos y alumnas de 12 a 17 años por situación de matrícula
En porcentaje

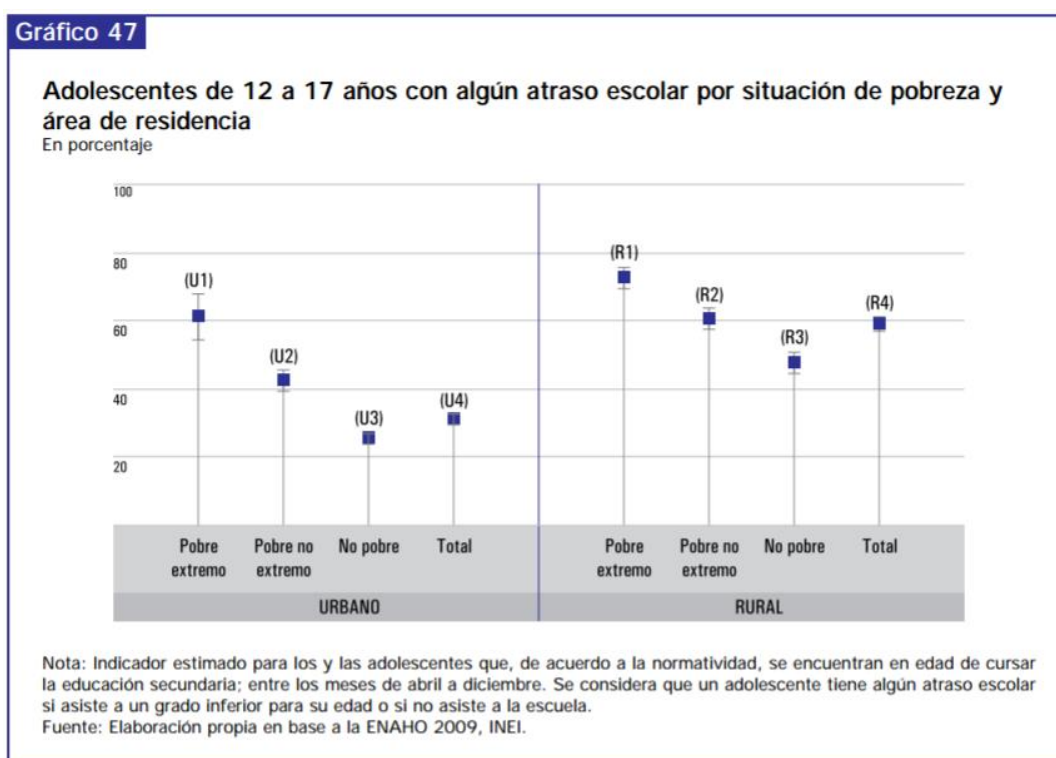
	En el grado correspondiente a su edad	Adelantados/as	En algún grado inferior	Total
Área de residencia				
Urbano	55	19	26	100
Rural	37	10	53	100
Sexo				
Hombre	47	15	38	100
Mujer	49	16	35	100
Condición de pobreza				
No pobre	55	19	26	100
Pobre no extremo	42	12	46	100
Pobre extremo	27	8*	65	100
Lengua materna^{1/}				
Castellano	51	17	32	100
Quechua	27	7*	66	100
Aymara	44	19*	38*	100
Lenguas originarias de la Amazonía	n.d.**	n.d.**	n.d.**	n.d.
Nacional	48	16	37	100

Nota: Indicador estimado para los y las adolescentes que, de acuerdo a la normatividad, se encuentran en edad de cursar la educación secundaria; entre los meses de abril a diciembre.
Los datos con asterisco deben ser tomados con cautela: *El error estándar relativo (EER) se encuentra entre el 10% y 30%.
**El EER es mayor al 30%.
^{1/}Categoría omitida: "otros casos", incluye a los y las adolescentes con lengua materna extranjera o sordomudos.
Fuente: Elaboración propia en base a la ENAHO 2009, INEI.

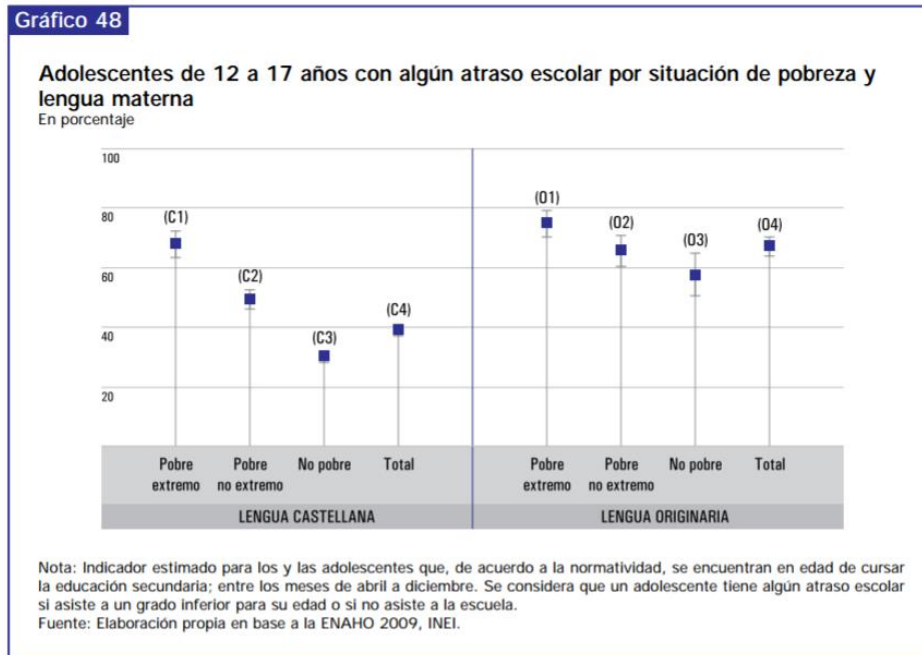
¹¹ Estudi realitzat a l'any 2009 per l'ENAHO.

En el següent gràfic es presenten altres característiques que, a més a més de la condició de pobresa, podrien estar vinculades a una major possibilitat d'endarreriment escolar en els estudiants adolescents de 12 a 17 anys. A l'any 2009 aquests estudiants que es trobaven en condició de pobresa extrema (columnes U1 i R1) presenten un major endarreriment escolar que els estudiants no pobres (columnes U3 i R3).

Tot i això, les taxes d'aquest endarreriment escolar van ser significativament majors entre els adolescents que viuen en les zones rurals (R1) en comparació amb les urbanes (U1), fins i tot pels estudiants no pobres aquest endarreriment era del 20% menys en zones urbanes (U3) en comparació amb les rurals (R3).

El retard escolar en el gràfic és significativament major entre els adolescents en situació de pobresa (C2 i O2) i pobresa extrema (C1 i O1), en comparació amb els no pobres (C3 i O3). Els adolescents que parlen una llengua indígena, indiferentment de la pobresa, el percentatge és major que la resta dels seus companys que la seva llengua materna és la castellana, per exemple, el 30% d'adolescents no pobres de llengua materna castellana mostra retard escolar (C3), mentre que els que parlen amb una llengua indígena augmenten fins a 58% (O3).

Conclusió de l'educació primària i secundària

El 79% dels estudiants entre 12 i 14 anys han acabat l'educació primària al voltant de l'edat esperada, que significa que no hi ha hagut un gran retard escolar o han deixat els estudis. El següent gràfic sobre la conclusió de l'educació primària i secundària no es diferencia per sexe però sí segons la llengua materna, l'àrea a on resideixen i la condició de pobresa en la que viuen.

Cuadro 25

Conclusión de la educación primaria y secundaria en los y las adolescentes y jóvenes por área de residencia, sexo, pobreza y lengua materna
En porcentaje

	Conclusión de primaria	Conclusión de secundaria	
	Adolescentes de 12 a 14 años	Adolescentes de 17 a 19 años	Jóvenes de 20 a 21 años
Área de residencia			
Urbano	88	74	83
Rural	68	41	51
Sexo			
Hombre	79	60	74
Mujer	80	65	73
Condición de pobreza			
No pobre	88	73	83
Pobre no extremo	74	45	56
Pobre extremo	58	25 *	28 *
Lengua materna¹⁾			
Castellano	82	66	76
Quechua	61	38	50
Aymara	78	64	84
Lenguas originarias de la Amazonía	40 *	20 *	39 *
Nacional	79	62	73

Nota: Indicador estimado para los y las adolescentes que, de acuerdo a la normatividad, se encuentran en edad de cursar la educación secundaria.

Los datos con asterisco deben ser tomados con cautela: *El error estándar relativo (EER) se encuentra entre el 10% y 30%.

*El EER es mayor al 30%.

¹⁾ Categoría omitida: "otros casos", incluye a los y las adolescentes y jóvenes con lengua materna extranjera o sordomudos.

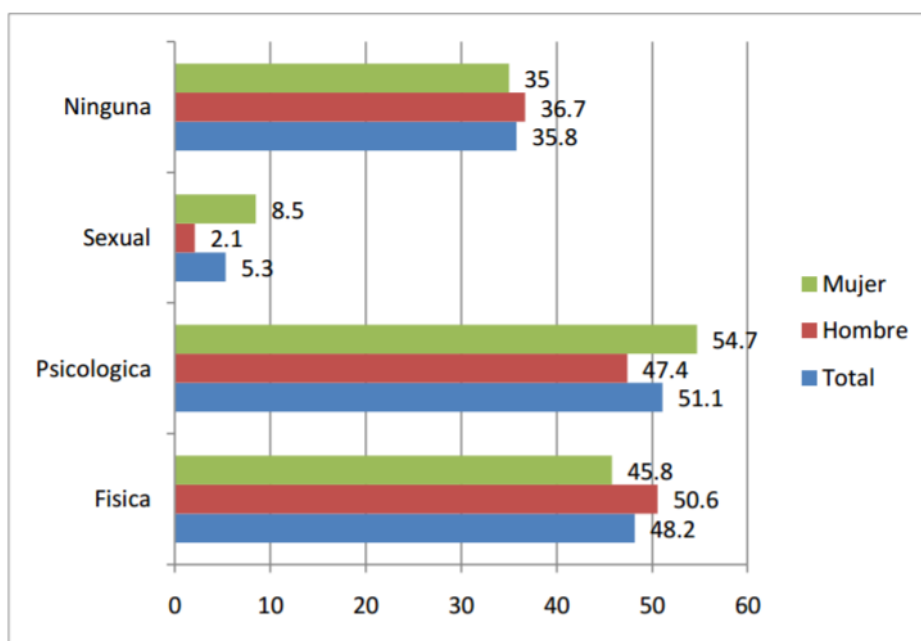
Fuente: Elaboración propia en base a la ENAHO 2009, INEI.

2.4. VIOLÈNCIA

Les situacions de violència a la qual són exposats els joves des d'edats molt primàries crea cercles generacionals que repeteixen aquestes conductes apreses al seu entorn, per això es requereix atenció als joves que viuen en condicions de violència i marginalitat per trencar l'encadenament d'aquesta problemàtica.

Un estudi de la Defensoría del Pueblo realitzat a institucions educatives de Cuzco a l'any 2011 revela que més del 80% dels nens considera com un fet "normal" els actes de violència a les seves escoles i llars. A més a més, els entrevistats, senyalen com a fet quotidià que els professors exerceixen violència física contra els escolars i també fan referència que hi ha violència sexual dins de les escoles.

Per altra banda, la SENAJU¹², va arribar a la conclusió que la població entre 15 i 29 anys ha patit violència psicològica, en major incidència cap a les dones amb un 54.7% mentre que la població masculina afirma haver estat víctima de violència física amb un 50.6%

FUENTE: SENAJU, Encuesta Nacional de la Juventud ENAJUV 2011

Una primera mostra de la problemàtica de violència de gènere a la regió de Cuzco, d'acord amb l'Enquesta Demogràfica de Salut i Familiar (ENDES) realitzada l'any 2012, el 92% de les dones manifesta haver patit alguna forma de violència psicològica per part del seu marit o parella. En aquesta mateixa xifra, el 93% de les dones va indicar haver patit alguna forma de violència física o sexual per part de la seva parella o ex-parella.

¹² Secretaria Nacional de la Juventud del Perú.

2.4.1. VIOLÈNCIA FAMILIAR

Per part de la policia nacional del Perú, es va recollir aquesta informació entre l'any 2007 i l'any 2011. A la província de Cuzco en el total de casos de violència familiar manifestats, les dones presenten el 95% dels casos mentre que els homes el 5% restant.

SEXO Y EDAD DEL AGRAVIADO	AÑOS					TOTAL EN EL PERIODO	TOTAL %
	2007	2008	2009	2010	2011		
Total	742	674	771	678	652	3 517	
Masculino	56	30	41	25	23	175	5.0
Menos de 11 años	2	5	8	1	2	18	
De 11 a 17 años	5	1	9	4	7	26	
De 18 a 50 años	27	6	3	4	1	41	
Más de 51 años	22	18	21	16	13	90	
Femenino	686	644	730	653	629	3 342	95.0
Menos de 11 años	9	4	7	3	5	28	
De 11 a 17 años	116	105	127	118	110	576	
De 18 a 50 años	387	369	402	395	386	1 939	
Más de 51 años	174	166	194	137	128	799	

Fuente: Policía Nacional del Perú, jurisdicción DIRTEPOL Cusco, 2011. Elaboración Comité PLIO

Il·lustració 12: Font: Policia Nacional del Perú, Cuzco 2011

Els motius de les agressions segons la caracterització de la policia, l'ordre de prevalença és el següent: per problemes familiars 23.2%, seguit de la incompatibilitat de caràcters amb el 21.3% i el problema conjugal amb el 19%. L'alcoholisme com a motiu que indueix l'agressió representa el 12.3% dels casos de violència reportats.

MOTIVO DE AGRESIÓN	PERIODO					TOTAL PROV. CUSCO	%
	2007	2008	2009	2010	2011		
Problema conyugal	137	94	145	145	142	663	19.0
Problema familiar	176	149	179	141	170	815	23.2
Problema económico	3	4	6	11	2	26	0.7
Problema de alcoholismo	97	84	105	107	41	434	12.3
Problema sexual	4	6	7	1	2	20	0.6
Problema de salud	0	1	0	3	0	4	0.1
Problema de trabajo	7	9	2	7	0	25	0.7
Incompatibilidad de caracteres	144	161	154	123	167	749	21.3
Drogadicción	1	4	0	1	0	6	0.2
Irresponsabilidad	16	28	17	15	20	96	2.7
Otros	157	134	156	124	108	679	19.3

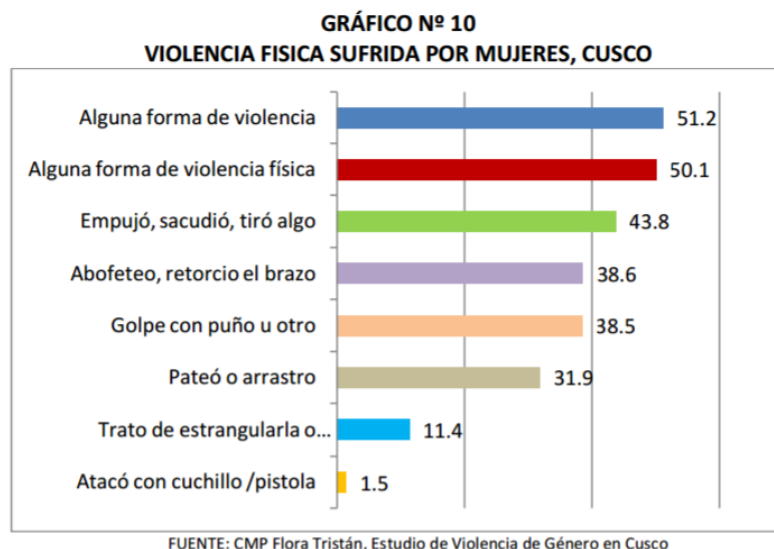
Fuente: Policía Nacional del Perú, jurisdicción DIRTEPOL Cusco, 2011. Elaboración Equipo PLIO

Il·lustració 13: Font: Policia Nacional del Perú, Cuzco 2011

2.4.2. VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Cuzco és una de les regions amb l'índex de violència de gènere més alt i es vulneren els drets humans de les dones. Segons la ENDES a l'any 2011, una de cada dues dones manifesta que ha patit algun tipus de violència física o sexual per part de la seva parella.

Els registres policials de les denúncies contra la llibertat sexual de Cuzco de l'any 2010, indiquen que les dones són les més afectades, en major part les dones adolescents. En total, la violència a les dones adolescents sumen 260 del total de 275.

CUADRO Nº 12
VICTIMAS JOVENES DE VIOLENCIA CUSCO

VICTIMAS MUJERES	VICTIMAS HOMBRES
260 casos	15 casos
14 – 17 años: 144	14 – 17 años: 2
18 años a más: 56	18 años a más: 2

FUENTE: CMP Flora Tristán, Estudio de Violencia de Género en Cusco

Segons el CEM (Centro de Emergencia Mujer), entre els anys 2002 i 2006, 6.601 dones van ser ateses per haver estat víctimes de violència familiar o violència sexual. El CEM de Cuzco reporta que va rebre 722 casos de violència familiar de gener a juliol de l'any 2011, comparat amb el 2010 les denúncies van incrementar un 30%. D'aquest total, el 93% de les denúncies corresponen a maltractament físic i psicològic contra dones i el 7% a homes.

De les 722 denúncies, hi ha 316 casos de violència psicològica, 377 de lesions físiques i 29 de violència sexual. En aquest últim cas, les víctimes menors d'edat són 21.

2.4.3. FEMINICIDI

S'entén per feminicidi l'assassinat d'una dona per la seva condició de gènere. És a dir, aquest crim es desencadena en contextos de violència i discriminació contra les dones per la desigualtat de poder entre els gèneres. Aquest maltractament s'expressa amb el desig de l'agressor de dominar i/o controlar la vida, autonomia i cos de les dones.

A partir de l'any 2009, a causa del gran nombre de dones mortes en aquesta condició, es van adoptar polítiques com ara el Sistema de Registro de Femicidio Oficial, creat pel Ministerio de la Mujer y Desarrollo Social i pel Ministerio Público.

D'acord amb el Ministerio de la Mujer, a l'any 2011 es van presentar 159 casos de feminicidi o intents de feminicidi. A Cuzco es van presentar un promig de tres casos al mes.

2.4.4. TRÀFIC DE PERSONES

El tràfic de persones és el comerç il·legal de les persones amb propòsits d'esclavitud reproductiva, explotació sexual, treballs forçats, extracció d'òrgans o qualsevol forma moderna d'esclavitud.

El grup més vulnerable pel tràfic de persones amb fins sexuals i també laborals, és la població entre 15 i 19 anys. En el cas de Cuzco, ascendeix a 43.7% la població que està explotada en edat de treballar. D'aquesta xifra el 47% representen homes i el 53% restant dones.

Un estudi de l'ONU (Organització de les Nacions Unides) al Perú estableix que el tràfic amb la finalitat d'explotació sexual s'associa al maneig de negocis col·laterals com bars, restaurants i altres oficis. Es tracta de xarxes ben estructurades i amb ramificacions en activitats formals i aparentment legals que pressionen a la víctima o la maltracten de manera que violen els seus drets.

L'observatori de la Criminalidad del Ministerio Público va registrar de gener del 2007 al juliol del 2014 un total de 174 denúncies per tràfic de persones, de les quals el 76.6% són dones. Del total dels casos el 53.1% són joves de 13 a 17 anys i 17.8% joves entre 18 i 24 anys. Els mecanismes de captació d'aquestes joves són, en el major dels casos, a partir d'ofertes de treball amb certs "avantatges" fora de la ciutat. Tot i això hi ha casos que els hi ofereixen suport econòmic per a la seva alimentació, estudis i altres necessitats. Cuzco, al ser una ciutat molt turística, es mostra susceptible a la pràctica d'explotació sexual en les seves diferents modalitats, especialment amb nenes i nens adolescents.

3. CASA HOGAR MANTAY

3.1. QUÈ ÉS CASA HOGAR MANTAY?

Casa Hogar Mantay és una casa d'acollida per a mares adolescents que es troba al barri de San Jerónimo de Cuzco (Perú). El 80% de les mares que arriben a Mantay ho fan perquè han patit violència física, psicològica i/o sexual per part d'algun familiar seu. El 20% restant són adolescents que han estat explotades sexualment.

Il·lustració 14: Logotip de Casa Hogar Mantay

3.2. PER QUÈ ES VA FUNDAR?

Mantay va ser fundat per quatre persones que feien de voluntàries¹³ al centre Hogar Amantaní, que és un centre que alberga a nenes i nens en situació de desemparament moral i material. Allà van poder veure que la majoria dels nens/es que eren abandonats el primer mes de vida, generalment eren fills de mares adolescents que no sabien com abandonar-los de forma segura i es veien forçades a prendre aquesta decisió, en moltes ocasions no perquè no estimessin els seus fills, sinó perquè no tenien cap tipus de suport o ajuda per afrontar aquest procés. Ells es van adonar que en el moment que aquestes adolescents tenien feina estable, demanaven al jutge que els tornés la custòdia del fill/a que havien deixat al centre. El problema és que fàcilment perdien la feina i aleshores és quan es veien obligades a tornar a abandonar l'infant, que tornava a passar a mans d'Amantaní.

Quan l'actual directora del centre de Mantay, Raquel García, va decidir quedar-se durant un any a Perú, entre els quatre voluntaris van llogar una casa per acollir a més nounats i realitzar un experiment: quan la mare tornés a demanar el fill, proposar torna-li el fill amb la condició de quedar-se a viure allà i ensenyar-li com acceptar la maternitat i, alhora, tenir la possibilitat d'acabar amb els seus estudis que garantia més oportunitats laborals. Ho van provar fins amb sis mares, cap de les sis va reincidir en la idea de l'abandonament.

Per una banda, van poder conèixer la problemàtica que hi havia darrera de les mares adolescents, com per exemple tot tipus de violència, abandonament, negligència per part dels pares de l'adolescent, etc.

¹³ Els noms de dos dels quatre voluntaris que van fundar Mantay: Raquel García i Sergio Eduardo Velázquez. Any 2000.

Per altra banda, van poder arribar a la conclusió que les mares s'aferrin als fills com a única família que els queda, i prendre la decisió d'abandonar-lo; per a elles això era terrible. Aquests bons resultats els van animar a obrir un centre per a mares adolescents, que actualment és Casa Hogar Mantay.¹⁴

3.3. PROCÉS D'ARRIBADA D'UNA MARE A MANTAY

Les mares de Mantay abans d'arribar al centre han de passar tot un procés. Sempre hi ha d'haver una denúncia prèvia per part d'algun familiar, professor o bé, la mateixa mare adolescent.

Sempre arriben derivades per la fiscalia, per la unitat d'investigació tutelar o pel Centro de Emergencia Mujer, que s'encarreguen de recopilar la màxima informació possible sobre el cas i de posar denúncia, en cas que hagin estat víctimes d'abusos sexuals. També, han de passar per la Càmera Gesell¹⁵. Se'ls realitza un examen medico-legal per examinar si han patit abusos o maltractaments i els fan un examen biològic per detectar alguna malaltia, si és que n'hi ha, i les proves que els agafen les empremtes dactilars, tant dels peus com de les mans.

En el cas que el trasllat es realitzi molt ràpid i no hi hagi temps, és des de la pròpia casa Mantay que es fan tots aquests tràmits i van acompanyades per la treballadora social.

Una vegada internes a Mantay, la casa s'ocupa del seguiment del procés. Cada tres mesos, des de Casa Mantay, s'envia un informe social i psicològic de les mares perquè el jutjat sàpiga com està la menor i si hi ha una acceptació de maternitat i el procés psicològic que s'està seguint. El primer informe que s'envia, però, és la història social¹⁶. També es fa un seguiment amb el jutjat per saber com està el cas a nivell judicial.¹⁷

---

¹⁴Informació extreta de l'entrevista de la directora de Mantay, Raquel García. Per veure-la íntegrament cal anar a la pàgina 116 del treball.

¹⁵Entrevista única on passen declaració sobre els fets davant una psicòloga del Poder Judicial i que és gravada com a prova del seu testimoni. Actualment el què han declarat a la càmera Gesell es l'únic que s'utilitza com a seu testimoni. No es crida a la menor en un judici físic per evitar posar-la en perill.

¹⁶Serveix per contextualitzar l'entorn i la vida de la menor i tenir molta informació sobre ella abans d'arribar a Casa Hogar Mantay.

¹⁷Informació extreta de l'entrevista amb la treballadora social de Mantay, Carmen Martínez. Per veure-la íntegrament cal anar a la pàgina 131 del treball.

3.4. DIA A DIA D'UNA MARE A MANTAY

Les mares de Mantay tenen una rutina molt establerta. Els dies que s'han de dutxar es lleven a les 5:30, si no, mitja hora més tard. Quan es lleven s'han de vestir, rentar-se, fer el mateix amb el seu fill, endreçar i netejar la seva habitació. Entre les sis i les set del matí han de rentar roba o, si no en tenen, fer tasques de la casa i finalment, van a esmorzar que ha preparat la mare encarregada de cuina aquell dia.

Quan acaben d'esmorzar han de fer la neteja general que els correspongui, ja sigui passadissos, cuina, menjador, etc., i després la feina que els toqui: anar a la guarderia, cuina o el taller que els correspongui.

Després, a les nou surten a fer la feina que els ha estat assignada, com per exemple algun taller extern, anar al metge, etc. A les onze tornen a la guarderia a donar el dinar als seus fills. A les dotze comencen el reforç escolar i a les 13:30 dinen tots els de la casa: els voluntaris, els treballadors i les mares. Més tard, a les dues del migdia arriben els fills de les mares externes a dinar¹⁸.

De dues a tres tenen descans i a les tres tornen a portar els seus fills a la guarderia i donar-los el berenar a les 15:30. A la tarda hi sol haver algun taller d'algun voluntari o d'alguna persona externa. En cas que no es realitzi cap activitat, les mares estan a la guarderia. A les vuit tenen el permís de veure a la televisió, a les nou sopen i a les 22:15 és obligatori estar a l'habitació.¹⁹

---

¹⁸ Les mares que ja han estat externes del centre poden portar els seus fills a dinar a Mantay. Les mares poden pagar una quota o bé anar a Mantay un diumenge al mes i cuinar per tots els membres de la casa, a canvi de rebre el servei de guarderia de la casa pels seus fills/es.

¹⁹ Informació extreta de l'entrevista amb l'educadora social de Mantay, Dorleta Osaba. Per veure-la íntegrament cal anar a la pàgina 138 del treball.

3.5. DIARI D'UNA VOLUNTÀRIA A MANTAY

En aquesta part del treball s'inclou el diari personal de l'autora de l'estada al Perú durant els mesos de juliol i agost. Aquí s'explica la seva experiència, tant a Mantay com les activitats que van estar fent amb la seva cosina durant els dos mesos.

VIATGE DE BARCELONA A CUZCO:(25-06-2016→26-06-2016)

A les dotze aproximadament, amb l'Anna, la Sandra, la meva germana i els meus pares vam marxar cap a Barcelona, a les 16:40 l'avió marxava cap a Bogotà. Jo no era la única menor, anava acompanyada de cinc menors més. Un viatge d'onze hores el preveia molt llarg, i així va ser. Els altres cinc menors no paraven de fer xivarri i no em van deixar descansar ni una sola hora.

Durant el vol, el primer que vaig menjar va ser vedella amb arròs, més tard dos trossos de pizza, el meu i el de l'Alejandro, el menor de catorze anys que viatjava cap a Colòmbia a veure el seu pare. El viatge se'm va fer etern, cada vegada que mirava la pantalla que hi havia per controlar el vol, semblava que l'avió no avancés! Els nens no callaven, ells no havien de seguir viatjant deu hores més, però jo sí.

Il·lustració 15: La meva família i dues amigues més a l'aeroport just abans de marxar

Al cap d'una hora d'aterrar a Bogotà sortia el vol en direcció a Lima. A l'aeroport d'El Dorado de Colòmbia em vaig indignar amb l'home que feia embarcar a tots els passatgers en direcció Lima perquè passava tots els bitllets menys el meu i només faltaven quinze minuts perquè em sortís el vol, em pensava que no l'agafaria. Al final, ben nerviosa, vaig aconseguir que m'enviés un bus en direcció a l'avió perquè li vaig dir que m'enviava un bus o marxava caminant per la pista a la recerca de l'avió. Finalment vaig anar jo sola a dins el bus per agafar l'avió en direcció a Lima.

El vol cap a Lima vaig patir bastant perquè hi va haver moltes turbulències, en cap moment l'avió va estar tranquil. Vaig poder dormir una hora perquè el vol es va endarrerir i vaig poder descansar una mica durant aquella estona que vam estar parats a la pista. L'avió tremolava tant que mentre em servien el menjar, pollastre al forn amb puré de patates, l'aigua que m'havien posat al got em va caure i en vaig haver de demanar una altra.

En arribar a la capital del Perú, Lima, vaig haver de tornar a embarcar les maletes. No hi ha servei de canvi de maletes a l'aeroport i ho has de tornar a fer tu mateix. El món em va caure a sobre quan una maleta s'havia quedat a Bogotà, era la de l'embotit! Se l'havien quedat per registrar-la, segurament. Després de tornar a embarcar la maleta que m'havia arribat, vaig anar a les oficines d'Avianca (la companyia amb la qual volava) per esperar a les 3:30 de la matinada per començar a passar controls i tornar a embarcar. Com que els meus pares em van obligar a anar amb el servei de menors, sempre havia de ser la primera de pujar als avions i havia d'estar acompanyada en tot moment, però es veu que a l'aeroport de Colòmbia aquesta part no s'aplica, vaig ser la última i em vaig posar molt nerviosa. Quan estava a les oficines vaig poder avisar a casa de que estava bé, de comunicar-los-hi com havien anat els vols, del menjar, dels problemes amb les maletes i del cansament que portava a sobre de només haver dormit una hora en total.

El vol de Lima a Cuzco va ser molt tranquil. Vaig poder veure com sortia el sol i vaig poder dormir tranquil·la perquè al costat tenia un anglès que va dormir tot el viatge. Em van donar barretes energètiques per esmorzar, no eren gaire bones però com que tenia tanta gana, el meu estómac m'ho va agrair.

Il·lustració 16: Amb la Mireia a l'aeroport de Cuzco quan vaig arribar

Quan vaig aterrar a Cuzco, la meva cosina Mireia²⁰ ja m'esperava, eren les set del matí, però tot i això encara estàvem de bon humor les dues (ella més que jo). Després vam anar a reclamar la maleta que s'havia quedat a Bogotà, deixant de banda l'embotit, hi tenia part de la meva roba, tota la de la Mireia que m'havien donat els tiets i altres coses necessàries pel dia a dia.

²⁰ Mireia Villanueva Cabanas. Porta cinc anys vivint a Cuzco i va arribar a Perú per fer un voluntariat. Va començar a Casa Hogar Mantay i s'hi va estar tres mesos com a voluntària, després va tornar a Catalunya però va decidir tornar a Perú. En total va estar a Mantay aproximadament dos anys, ja que va estar vuit mesos de voluntària i al mateix temps quasi dos anys treballant com a professora del reforç escolar.

DIA 1: (26-06-2016)

Sortint de l'aeroport buscant un taxi per anar cap a casa, ens vam trobar a un amic de la Mireia, en Jimmy, em va fer un petó i jo n'hi vaig fer dos, es veu que en aquest país només se'n fa un. Anant cap a casa vaig al·lucinar amb el tipus de conducció dels peruans. Els cotxes passaven quan volien, sense respectar el pas de vianants, tocaven el clàxon quan volien passar i sense cap mena de miraments, endavant!

Quan vam arribar a casa, me la va ensenyar. Una casa petita, poc il·luminada, sense persianes i sense televisió, està soterrada perquè s'han de baixar escales per arribar-hi, una mica freda però per ser Cuzco, està molt ben situada i les condicions estan bé. Vam desfer les dues maletes que portava (la de mà i la que em va arribar) i vam anar a donar una volta per Plaza de Armas, pel mercat (que em va sorprendre molt els colors de totes les peces de roba, el color de la fruita, etc.) i també em va sorprendre molt tota la gent que hi

Il·lustració 17: Amb la Mireia a Plaza de Armas

havia allà, hi ha molts estrangers en aquesta ciutat, bé, vam visitar tot el centre. Vam anar al cafè de la Carlita, en realitat es diu Punchay, on la Mireia sembla clienta VIP, a fer un Skype amb la família i a prendre alguna cosa. Mentre fèiem la videotrucada m'estava adormint pel cansament que portava a sobre, no notava ni el mal d'alçada tot i estar a 3.400 metres respecte al nivell del mar.

Il·lustració 18: L'autora desfent-se la maleta només d'arribar

Estava tan cansada quan vam tornar cap a casa que, sense dinar, vaig anar directament a dormir. Vaig dormir quatre hores més o menys i quan la Mireia em va despertar a les sis de la tarda ja tenia la maleta de Colòmbia a casa sense el film i lligada amb brides, senyal que me l'havien obert per mirar el que portava. Com que portava embotit, els gossos policia ho havien sentit i me l'havien registrat, li passa sovint a la Mireia. Després de desfer-la, ens vam dutxar les dues i vam anar a sopar amb dos amics de la Mireia, en Marco i l'Oihane²¹, una noia basca i un noi peruà que estan casats des de fa 12 anys.

²¹ Marco Antonio Arango i Oihane de Gana, amics de la Mireia.

Vam menjar pa amb embotit mentre miràvem Joc de trons, la Mireia i en Marco estan ben enganxats a aquesta sèrie i, a més a més, era l'últim capítol de la temporada. Com que no m'aguantava em vaig adormir asseguda a la cadira i no vaig mirar res. La veritat és que no m'agraden les sèries de ficció, però si més no per educació i respecte em va saber greu adormir-me. Quan vam tornar a casa vam posar a escalfar l'aigua per posar-la a dins d'una bossa. Aquesta nit he dormit amb cinc mantes, un nòrdic i la bossa d'aigua calenta.

DIA 2: (27-06-2016)

Avui al matí m'he despertat amb la llum del dia a les 6:45, no té persianes la casa i no podia dormir més. He esmorzat un batut de papaia, plàtan, taronja i civada, la fruita d'aquí és molt bona. Després m'he dutxat i hem anat al cafè de la Carlita a fer feina, jo a seguir amb el treball de recerca i la Mireia a treballar una mica i a mirar vols per tornar cap a Barcelona pel setembre. A les onze del matí aproximadament, hem agafat una *combi*²² i hem anat fins a la seva feina. Mentre ella feia els tallers que li tocaven (és educadora social del projecte per a joves Sipas-Wayna, projecte de Puklliasunchis²³), jo he fet Skype amb les meves amigues de l'escola i després he seguit amb la història d'aquest país que he d'incloure al treball.

Mentre estic escrivint això, me n'adono que aquest és el meu segon dia a Cuzco i ja començo a parlar com ells, per exemple amb les paraules; chao (adéu), acá (aquí), hueveando (fer el vago), casaca (jaqueta). Una de les coses que em sorprèn molt d'aquesta ciutat són els gossos abandonats que veig pel carrer, n'hi ha molts i jo a 10.000km de casa enyorant al meu!

A la tarda hem anat a buscar fruita, lleties, verdura i quinoa a un mercat que està prop de la feina de Mireia. Hem anat cap a casa a esperar si venia l'Angie, una amiga seva, però al final no ha aparegut. He intentat mirar *Vis a Vis*, l'últim capítol de la meva sèrie preferida, però com que l'internet en aquest país és una mica pèssim no ho he pogut mirar.

Il·lustració 19: L'autora al mercat de San Pedro

²² Tipus d'autobús públic que els peruans fan servir per mobilitzar-se per la ciutat.

²³ Institució sense ànima de lucre dedicada a generar propostes transformadores dins del sistema d'educació pública del Perú, així com en els espais no escolaritzats, amb un enfocament intercultural, inclusiu i ecològic.

Més tard hem mirat una sèrie que no ens ha agradat gaire perquè anava d'una dona que és detectiva però està una mica sonada. Hem sopat quinoa amb verdura i a les 9:15 he anat a dormir. Encara porto molt cansament a sobre, mica en mica ha d'anar marxant.

DIA 3: (28-06-2016)

Com que ahir vaig anar a dormir tan d'hora, avui a les sis del matí ja tenia els ulls oberts. Al cap d'una estona he mirat el mòbil i tenia una foto de les meves notes d'aquest any. Estic oficialment a l'estiu! He esmorzat pa amb tomàquet amb embotit i llet amb cacau, he de degustar bé l'embotit perquè aquí a Perú no n'hi ha.

Il·lustració 20: Finestra de l'habitació

Avui amb la Mireia hem agafat una *combi* i hem anat cap a Mantay, on estaré els pròxims dos mesos aproximadament. Només d'entrar hem trobat a la directora fent reunió de coordinació juntament amb els altres membres de la directiva. Mentrestant, la Mireia m'ha ensenyat com era el centre, ja que ella hi va estar vuit mesos com a voluntària i al mateix temps dos anys treballant. Encara ara, quan ella torna a casa a passar el Nadal, segueix recollint diners per portar-los en aquest projecte.

Primerament hem entrat a la guarderia que és el lloc a on començaré el dijous. Els nens són molt pròxims i el que més m'ha impactat ha estat quan una nena petita sense un ull se m'ha acostat gatejant. Jo he fet com si res, he estat amb ella i l'he estat abraçant però tot i això no em deixava d'impactar. Seguidament hem anat cap a la cuina on he conegut en Jaume, que és el cuiner, i a l'Ysabel, una mare de quinze anys que no m'ha volgut ni saludar. Després hem anat cap al taller i he conegut a quatre mares més. Aquestes noies han estat més pròximes a mi, m'han fet un petó i m'han donat la benvinguda. Elles ja són majors d'edat i no estan internes però segueixen treballant al taller artesanal de Mantay.

Quan hem acabat la visita hem anat amb la Raquel, la directora, i he parlat amb en Chiuan, en realitat es diu José i s'encarrega de gestionar tot el tema de voluntariat. Dijous començaré de nou a dotze a la guarderia, i divendres em toca cuina. Dijous i divendres, i pràcticament tots els dies que estaré a Mantay, de dotze a una hauré d'estar amb un nen que té quatre anys que plega de l'escola a les dotze i és massa gran per estar a guarderia, algú o altre s'ha de quedar amb ell. Abans de marxar he estat parlant amb una voluntària que marxa el divendres. És

d'Alemanya, però ara el que està fent és voltar pel món, l'he trobat molt simpàtica i implicada amb Mantay.

Quan hem marxat la Mireia m'ha explicat perquè l'Ysabel ha estat tan distant amb mi. Com que estaré poc temps a Mantay hi haurà mares que no seran pròximes a mi perquè no em tindran massa confiança. Deixant de banda això, ella té 15 anys i està en plena adolescència, ha estat mare fa relativament poc, uns dos anys, no ha de ser gens fàcil.

Quan hem sortit de Mantay hem anat cap al centre a buscar una targeta de prepago per mi, ja que si passa qualsevol cosa he de poder trucar. Ara només vaig amb Wifi i amb el número de Barcelona. Quan ja ho hem tingut tot arreglat hem anat a donar una volta per Plaza de Armas i mentre estàvem fent turisme hem trobat a uns amics de la Mireia que feia dos anys que havien marxat a viure a Costa Rica. També hem anat a veure la Pedra dels 12 Angles que van construir els inques i La Paret de las set serps.

Il·lustració 21: L'autora a la pedra dels 12 angles de Cuzco

Seguidament hem anat al Punchay a dinar, m'agrada el Punchay perquè les cambreres són molt simpàtiques i quan anem allà només hem de pagar la beguda, ja m'ho vaig pensar que la Mireia era VIP. Una cosa que trobo molt curiosa és que aquí gairebé no es beu aigua freda, sempre es beuen infusions²⁴ per acompanyar el menjar.

A dos quarts de set la Mireia tenia reunió amb un grup de joves. Un projecte de la seva feina és que els joves de Cuzco participin en activitats i altres joves ho intenten potenciar, però el problema és que en aquest país no són gaire participatius. Aquí he conegut en Luis, un noi de 20 anys que està a dins d'aquest projecte. Només volia parlar amb mi però jo estic molt lligada a la Mireia, és la única que conec aquí, de moment. Suposo que al estar amb adolescents que han patit abusos sexuals em fa més respecte tot això i no tinc gaire confiança amb els nois d'aquí, no em fan gaire bona espina, de moment només em cau bé en Marco.

Quan s'ha acabat la reunió hem anat a casa, ens hem canviat i hem anat amb el Marco i l'Oihane a sopar a la creperia francesa del costat de casa seva. Hem estat parlant molta estona i són una parella encantadora. Quan hem arribat a casa hem posat a escalfar les bosses d'aigua calenta i hem anat a dormir.

²⁴ A Perú de les infusions en diuen *mates*.

DIA 4: (30-07-2016)**Il·lustració 22:** Cuy, també dit conill porquí

Avui, dimecres, ha estat un dia diferent als altres. Hem anat a Pisac i a Urubamba, situats al Valle Sagrado de los Incas. M'he enamorat del mercat de Pisac perquè hi ha molts colors, moltes peces de roba peruanes i és molt gran. Després de donar una volta per tot el mercat i comprar-me un clauer, un moneder, menjar-me una empanada i anar a veure els *cuy*, ens hem assegut a la

terrassa d'un bar a prendre un te gelat. Seguidament hem vist a un nen amb la seva mare que demanaven una foto, a canvi els hi has de donar un sol²⁵, d'aquestes en veig com a mínim deu cada dia. Hem començat a xerrar amb la mare i com que sóc una fanàtica dels nens petits li hem donat una mandarina al nen a canvi d'una foto. Ell es diu Celestino, té dos anys i és un nen preciós.

Il·lustració 23: Amb en Celestino a Pisac

Després de conèixer en Celestino i la seva mare, hem agafat un *star*²⁶ i hem anat cap a Urubamba, on hem dinat i hem donat una volta també per el mercat d'aquest poble. Aquest mercat és diferent del de Pisac perquè hi venen més fruita que roba, però també és molt bonic. Aquí la fruita i la verdura tenen més color i més gust que a Barcelona. El que em segueix sorprenent molt d'aquest país i de la seva cultura és

que només es fan un petó quan es veuen, el primer dia vaig quedar parada. És curiós perquè sempre que he de saludar a algú del Perú li faig un petó, però quan ens trobem en un català tinc la mania de fer-n'hi dos.

Quan estàvem passejant pel mercat d'Urubamba de fora al carrer, que és immens, hem pogut veure un enterrament. He al·lucinat, hi ha una banda tocant mentre passegen el mort pel poble! Tot i veure aquesta escena de l'enterrament, Urubamba és un poble preciós, m'ha agradat molt.

Il·lustració 24: L'autora a la Plaza de Armas d'Urubamba

²⁵ Nuevo Sol, moneda del Perú.

²⁶ Furgonetes amb les que es mouen els habitants del Valle.

Després d'anar a visitar la plaça central hem anat a un altre mercat cobert només de fruita i llegums. Tots els mercats coberts són molt grans, almenys els tres que he pogut veure, però aquest, a sobre, té dos pisos. A la part de baix hi ha tota la fruita, verdura i llegums, i a la part de dalt botigues amb roba, per exemple, maletes, bufandes, jerseis, etc.

Il·lustració 25: Amb la Mireia en una *mototaxi*

Després de visitar aquest mercat, hem anat a donar un tomb pel poble i hem agafat una *mototaxi* per anar fins a la terminal i agafar la furgoneta que anava fins a Cuzco. M'ha fet molta gràcia la primera vegada que he vist una *mototaxi* i com que la Mireia ho ha vist, de seguida n'hem agafat una. Després d'una hora i mitja de viatge hem arribat a Cuzco i hem anat caminant fins a casa. He anat a dormir de seguida perquè ja em notava

cansada, vaig a dormir d'hora però també em llevo a primera hora del matí.

DIA 5: (30-07-2016)

Avui ha estat el meu primer dia a Mantay i m'ha acompanyat la Mireia fins a la porta per a veure si recordava el camí. Només d'arribar ja he anat directament a guarderia i com que les mares es van rotant el safareig, la cuina i la guarderia, avui a la guarderia hi havia l'Ysabel, la mare que quan vam visitar Mantay no em va voler dir res. Seguia amb la mateixa rutina de no dir-me res, sort que la Sònia, la voluntària alemanya que també està a guarderia, m'ha explicat com funciona tot.

Il·lustració 26: L'autora el primer dia abans d'entrar a Mantay.

Primer, se'ls dona l'esmorzar, avui han esmorzat un plàtan. Hi ha dotze nens: la Michelle, l'Ana, la Daniela, la Mary Cielo, la Johana (la filla de l'Ysabel), l'Iris, l'Alexander, en Nésthor, en José, en Jackson, en Joel i la Hanna. Després d'esmorzar canvien els nens que estan bruts i van cap al parc que hi ha a fora de l'edifici de Casa Mantay, però a dintre el recinte. Allà al parc hi ha una noia estrangera que parla anglès que està dibuixant un arbre amb 12 fulles, a cada fulla hi anirà el nom de cada mare i en una altra fulla que connecta amb aquesta, el nom del seu fills. Ho he trobat una idea genial i molt original quan m'ho ha dit però no només hi haurà aquestes mares a Mantay, sempre en vindran de noves i en marxaran.

Després del parc hem tornat a l'aula i a les 11:30 hem donat el dinar als petits. Han dinat arròs amb *torrijas* i per beure han preparat una infusió. Quan acaben de dinar les seves mares o les voluntàries els posem a dormir. Mentre jo estava amb l'Edison, el nen que de dotze a una he d'estar amb ell, ha vingut la directora del centre i m'ha demanat si podia anar amb la Rosa, una de les mares, a buscar a la Maria Ángeles i a la Leticia al col·legi. Evidentment he acceptat i l'he acompanyat. La Rosa és una mare molt tancada i no parla gaire, no sabia com treure-li temes de conversa però mica en mica ja esbrinaré com fer-ho. Hem tornat cap a Mantay i he pogut observar una cosa d'ella i és que em sembla que té por d'estar al carrer perquè caminava molt ràpid i mirava molt sovint enrere i quan no, mirava a terra. Un cop, també, que ha passat un cotxe, s'ha espantat i m'ha agafat el braç com si tingués por.

Il·lustració 27: Joel, un any i un mes. Fill de la Rosa

Quan hem arribat tothom dinava. He anat a buscar el dinar i la Sònia m'ha dit que m'assegués a la taula que estava ella. A la taula hi havia dues noies de Barcelona que estan fent les pràctiques de final de la carrera, la Zoraida (la mare que ha cuinat el dinar i mare d'en Néstor), el noi voluntari que s'encarrega del manteniment, en Chuan, la Sònia i jo. He pogut veure el bon ambient que hi ha entre els que treballen, els voluntaris, les mares i els fills, només de passar per la porta avui al matí.

Després de dinar he baixat tres carrers per agafar la *combi* per anar cap a Plaza de Armas a llegir una estona. He tingut un problema molt gran i és que no sabia quina havia d'agafar i com que no en tenia ni idea, n'he deixat passar dues i quan ha arribat la tercera, la que anava més buida, l'he agafat. M'he assegut i he desitjat que fos la correcta i que arribés a Maruri, la parada del costat de Plaza de Armas. Una vegada arribada a Plaza de Armas, m'he assegut a llegir dues hores i mitja fins que ha marxat el sol i he anat cap a casa, no m'agrada caminar per la ciutat sola i de nit perquè és bastant perillós.

Quan he arribat a casa m'he posat el pijama i he estat dues hores mirant el sostre i reflexionant sobre l'oportunitat immensa que tinc d'estar aquí al Perú, mentre la bossa d'aigua calenta m'escalfava els peus. Quan ha arribat la Mireia hem preparat pa amb tomàquet i embotit i després hem anat cap a dormir. Els nens de Mantay m'han esgotat!

DIA 6: (01-07-2016)

Avui ja he anat sola cap a Mantay. Durant el camí he estat llegint el llibre de *Wonder* que vaig començar ahir a la tarda, la veritat és que 40 minuts de viatge donen per molt. Avui m'ha tocat cuinar amb la mare de la Daniela i hem fet peix i patates al forn. No ho sembla, però cuinar per unes 60 persones porta molta feina.

Primer de tot hem separat tots els grans de blat de moro moreno i els hem posat amb aigua a bullir, el que jo no sabia és que aquesta aigua era la que ens beuríem avui com a refresc. Després hem pelat patates per fer el puré de patates dels *bebés* (com ho anomenen aquí) i me n'he fet un fart. Mentre les pelàvem, en Jaume, el cuiner, estava fent el peix a la planxa pels petits. Quan hem acabat la Míriam ha fet el puré a mà, mentre jo pelava i tallava tomàquets. Després amb en Jaume tallàvem ceba, aquí és molt forta, estàvem els dos plorant mentre la tallàvem, mai n'havia tallat una que em fes plorar tant. Després de tot això, hem posat la ceba i el tomàquet a fregir.

Il·lustració 28: Sandy Daniela Huanca, un any. Filla de la Míriam 13 anys

Mentre jo recollia la cuina, la Míriam seguia fent el puré pels petits. Una vegada fet això, hem començat a fer les nostres patates, només s'havien de tallar les patates a la meitat, posar-les en una safata i amanir-les. Quan hem acabat, en Jaume, la Míriam, el de manteniment i jo hem portat les safates cap al forn que hi ha a la cantonada més pròxima. La meua cara era de foto quan a dins al forn he vist tot un porc sencer fent-se.

Quan hem tornat cap a la casa, l'Ysabel m'ha demanat d'acompanyar-la a l'escola que vaig anar ahir per anar a buscar la Leticia, la seva mare estava a l'hospital. La nostra sorpresa és que, si pleguen a les 13:20h, a les dues del migdia encara estàvem a l'escola esperant que la Leti acabés la feina que no havia fet durant tot el matí. La mestra ha anat a parlar amb l'Ysabel i li ha dit que és l'única nena del curs que sap escriure i llegir amb facilitat perquè a l'Hogar l'ajudaven molt, la professora ho agraiïa. Quan ha acabat les oracions que havia de fer, resulta que no era necessari, que només n'havia de fer una amb cada paraula i ella havia entès cinc amb cada paraula, ja ho ha dit ja la professora que no escolta gaire i es porta una mica malament...

Quan hem arribat a Mantay la mare de la Leti ja hi era. Va tenir un fill fa dos dies però avui l'ha hagut d'anar a inscriure. Després de dinar, m'he acomiadat de la Sònia que demà marxa cap a Bolívia, després a Xile, i finalment tornarà a Cuzco una setmana i tornarà cap a Alemanya.

Quan hem acabat el seu comiat he agafat la furgoneta, ara ja sé quina agafar, i no he anat directament a Plaza de Armas, he anat a Plaza Nazarenas a llegir fins que s'ha amagat el sol. Aquesta plaça on he anat avui està just a darrera Plaza de Armas però no hi ha ni un estranger i no hi passa gaire gent. Quan ja no hi tocava el sol he baixat fins a Plaza de Armas a veure l'últim raig de sol. A quars de sis he anat cap a casa perquè la Sandra, una de les meves millors amigues, ahir em va demanar de fer Skype. Hem estat parlant durant una hora i mitja aproximadament fins que s'adormia davant la pantalla i hem decidit tallar-lo perquè anés a dormir, jo tinc set hores menys que a Catalunya. Amb la Mireia hem sopat crema de verdures amb formatge, hem estat una estona parlant de l'avi que ens va deixar fa un mes i mig i hem anar a dormir.

DIA 7: (02-07-2016)

Avui jo no havia de llevar-me d'hora, així que a les 8:30 m'he aixecat del llit i com que la Mireia ha marxat a les 7:50 per anar a treballar, he aprofitat per rentar els plats, endreçar-me l'habitació i endreçar una mica la cuina i el menjador. Quan ho he tingut tot fet he llegit, m'he rentat les dents i he marxat cap a Plaza de Armas a retrobar-me amb la Mireia per anar a buscar les entrades per pujar al Machu Picchu. També hem anat a una fira sobre l'educació comunitària que s'estava realitzant a la Casa de la Cultura de San Bernardo de Cuzco. La nostra sorpresa

Il·lustració 29: Els Aymaras fent una ofrena a la Terra

quan hem arribat és que estava apunt de començar una cerimònia andina que la feien els Aymaras de la zona de Puno i Bolívia. Allà han fet una ofrena a la Terra per donar gràcies per tots els que estàvem allà, per la nostra educació, perquè el pare (el Sol) i la mare (la Lluna) ens protegeixin. He al·lucinat però la veritat és que m'agraden molt aquestes cerimònies perquè es nota com els hi marca molt el seu passat i encara el tenen a flor de pell.

Després de tota la cerimònia hem anat a comprar fruita, carn i a donar una volta pel mercat. Anàvem tan tard que si anàvem caminant a casa no arribàvem a les tres a la feina de la Mireia, així que hem agafat un taxi i quan hem anat a casa hem preparat saltejat de llom: tomàquet ceba i llom a la paella. Es veu que és un típic plat d'aquí que és saltejat de llom, que és molt bo i ràpid.

Després hem tornat a agafar un taxi i encara hem arribat prou d'hora, tenint present que a les dues ens posàvem a fer el dinar. Després hem enviat un àudio a la mama plantejant-li un tema que amb la Mireia portem dies donant-li voltes: ANAR DE VACANCES A BOLÍVIA. A la gent de casa meva els hi ha semblat bé però hi ha un contratemps: el paper dels mossos conforme puc sortir d'Espanya només posa que vaig a Perú, no diu res de Bolívia. Aquest paper s'ha d'anar a fer amb els pares, el llibre de família i el meu passaport. El meu passaport el tinc aquí a Cuzco, però intentarem escanejar-lo i com que els mossos han de tenir guardat el permís que vam anar a fer fa 15 dies, potser encara ens surt bé la jugada. Després aquest paper se li enviaria a l'Estefanía, una noia de Barcelona que és amiga de la Mireia i ha anat a passar un mes a casa seva, torna el 14 de juliol.

Tornant cap a casa m'ha vingut un desig de menjar salsitxes amb patates fregides i ha estat el meu sopar. La Mireia ha menjat un iogurt amb fruita, feia gràcia veure el contrast en calories entre els dos sopars.

Just després hem mirat una pel·lícula que hem quedat impactades amb el final, tots els policies eren corruptes, no recordo el nom de la pel·lícula perquè quan s'ha acabat hem escalfat l'aigua de les bosses i hem anat a dormir, demà ens espera un dia intens!

DIA 8: (03-07-2016)

Avui ens hem hagut de llevar d'hora perquè ahir vam decidir anar a caminar fins al Santo Cristo, un monument que hi ha a dalt de Cuzco. Quan ens hem llevat no hi havia llum a la casa i no ens podíem fer ni el batut de cada matí ni posar una rentadora. Les úniques peces de roba que s'han de rentar a mà són els mitjons i les calcetes. Al final hem esmorzat una amanida de fruita (kiwi, mango, pera i plàtan) i pa amb tomàquet i embotit.

Quan hem començat l'excursió ens hem equivocat de camí, però hem arribat perfectament fins a dalt. Abans d'arribar hem vist com molts peruans conserven la tradició de fer *guates*, que és una manera de cuinar a l'època seca i el que es fa és cuinar directament a la terra seca. Cobreixen el menjar amb fang i el cuinen a dins de la terra.

Il·lustració 30: Un nen cuinant guatia

Una vegada a dalt he quedat al·lucinada, tenia tota la ciutat de Cuzco als meus peus. El paisatge era meravellós. Des de dalt es podia veure l'aeroport, la Plaza de Armas, l'Avenida de la Cultura, l'estadi de futbol de Cuzco, etc. He pogut tenir una vista panoràmica de la ciutat on estaré els pròxims mesos i és que jo ja em quedaria aquí. Sóc conscient que no puc quedar-me aquí perquè he de tornar cap a casa però si tingués una carrera feta, sense pensar-m'ho perdo el vol de tornada.

Il·lustració 31: L'autora d'esquena al Cristo Blanco

Il·lustració 32: Amb la Mireia durant l'excursió

Després hem agafat una *combi* i hem anat fins a una comunitat que queda a sobre de Cuzco i d'allà hem anat caminant fins al Templo de la Luna²⁷, que estava tancat i no hi hem pogut entrar perquè busquen roques. M'ha agradat molt la ruta que hem fet. Els colors de les muntanyes, dels camps, de la comunitat, de les flors, tot, m'ha agradat molt. La ruta és molt maca però per l'alçada encara em canso molt quan camino i respiro molt ràpid per la falta d'oxigen.

Hem baixat cap a Cuzco i hem anat a dinar *ceviche i chicharron de pescado*²⁸. El ceviche l'he trobat molt fort i m'he menjat el chicharron de pescado. Després hem anat a veure la Marta, una amiga de la Mireia i mentre parlàvem, m'ha sortit l'oportunitat d'anar a passar un matí a la seva escola, una escola Waldorf d'aquí a Cuzco.

Il·lustració 33: Ceviche i chicharrón de pescado

Ens hem trobat a un pub irlandès que està situat a Plaza de Armas i hem mirat el partit de semifinal de la Eurocopa: França- Islàndia. El pub estava a rebentar i el que m'ha sorprès és que no hi havia ni un peruà a dins, només l'home de la Marta i els seus dos germans. De fet, no hi cabia ni una agulla més. Cada vegada que un dels dos equips feia un gol, mig pub cridava i

²⁷ Temple a sobre de la ciutat de Cuzco on s'hi feien rituals.

²⁸ El ceviche és peix fet amb suc de llimona que té un gust molt fort. El chicharron de pescado és el mateix tipus de peix que el ceviche però arrebossat.

l'altre mig s'enfadava. M'ha agradat veure tant sentiment pel futbol, feia temps que no ho veia, des que anava al càmping i jugava Holanda que tots els holandesos cridaven i es queixaven de l'arbitratge.

Quan s'ha acabat el partit hem anat a casa agafar els ordinadors i hem baixat al cafè de la Carlita a passar la tarda, a fora el carrer s'hi està millor que a dins de casa. Quan tornàvem cap a casa ens hem trobat a l'Angie i ens ha dit que a les set es feia una missa en record de la seva iaia que feia un mes que s'havia mort.

Ens feia una mica de mandra, però tot i això hem acceptat i hem anat cap a l'església de San Blas. He quedat sorpresa només d'arribar perquè l'església estava molt decorada. Ha estat una missa una mica pesada, tampoc he escoltat gaire perquè tenia altres coses el cap. A mitja missa m'he girat perquè anava sentint una veueta d'una noia cantant i he pogut veure que com a màxim tenia 20 anys i encara ho exagero. He quedat al·lucinada, aquí en aquest país són tots molt religiosos, tinguin l'edat que tinguin.

Il·lustració 34: L'interior de l'església de San Blas

Quan hem sortit ens han donat te i pa de pessic, amb la Mireia n'hem agafat uns quants i ha estat el nostre sopar. En arribar a casa hem mirat un documental que s'anomena *Born Into Brothels* i tracte sobre nens de l'Índia que viuen a un dels barris més pobres i una professora estrangera els dona una càmera perquè els nens puguin fer fotos a tot el que es troben cada dia i a tot el que trobin interessant. Els ha intentat educar però només dos de dotze van acabar els seus estudis. El reportatge ha estat increïble perquè mostra la dura realitat de les ciutats més pobres del país.

DIA 9: (04-07-2016)

Avui a Mantay em tocava cuina. He estat amb l'Alicia que és la mare de la Mary Cielo i la Zoraida que fa només dues setmanes que està a Mantay i està embarassada. Avui per dinar tocava fetge de vaca amb arròs. Aquestes dues mares són molt simpàtiques. La Zoraida m'ha explicat que no s'adapta, té 14 anys i entre el menjar, les noies i tot l'ambient que hi ha a la casa li agradaria tornar a casa, però ja li he dit que adaptar-se és qüestió de temps. L'Alicia en canvi, té 17 anys, està súper adaptada i és molt simpàtica. M'ha explicat que coneix a la Mireia

i que porta tres anys a Mantay. Hem estat parlant i l'Alicia vol estudiar o bé medicina humana, o enginyeria de mines. La Zoraida, en canvi, li agradaria ser policia, professora de karate o perruquera. La veritat és que amb elles a la cuina he gaudit molt cuinant, i amb en Jaume, és clar, però jo crec que amb l'Alicia crearem un bon vincle.

Després de dinar he agafat la *combi* per anar cap al Punchay amb la Mireia que estava dinant allà. A la furgoneta ha passat una cosa que m'ha fet molt i molt riure i és que com que aquí tothom condueix com vol, amb molt de desordre comparat amb Barcelona, la furgoneta a la que anava ha estat a punt de xocar amb una altra quan sortíem d'un *paradero*²⁹. El noi del meu darrera es veia tan apurat que de cop ha cridat: *carajoooooooo!!!* Jo no podia parar de riure! M'encanta l'accent que hi ha aquí, mai hauria dit que m'acabés agradat, abans no el suportava.

Quan he arribat al Punchay hem fet Skype amb els pares de la Mireia i també hi havia la iaia. La trobo a faltar, estic molt lluny de casa i estic segura que ella se sent sola. Quan hem acabat ens hem posat a fer feina i a dos quarts de sis ella ha anat a fer una classe i jo he anat cap a casa. M'he estirat al sofà i m'he estirat a llegir fins que he acabat el llibre que vaig començar fa cinc dies.

Il·lustració 35: Amb la Mireia al Punchay

Després d'arribar la Mireia hem fet sopa de sèmola amb verdures i finalment hem anat a dormir, tot i que avui no estic tan cansada com abans, també tinc ganes d'anar al llit.

DIA 10: (05-07-2016)

Avui a Mantay he estat a la guarderia amb la Zoraida, la mare amb la que vaig estar cuinant l'altre dia. Ella m'ha dit que li fa molt fàstic canviar els bolquers dels nenes petits, cosa que m'ha sobtat molt perquè està embarassada. Quan els nens han acabat d'esmorzar i de jugar els hi hem donat el dinar i s'han portat molt malament, fins ara no m'havia passat i he quedat esgotada. A les dotze ha vingut l'Alicia a posar a dormir la seva filla i després hem estat parlant una estona i m'ha dit que anés amb ella a rentar roba així me n'ensenyaria. Cuidar a l'Edison ha durat tres dies però la veritat és que estic millor amb una hora lliure perquè puc conèixer més

Il·lustració 36: Zoraida Tarapaki, embarassada de quatre mesos

²⁹ Parades de les *combis* per tal de que els passatgers puguin pujar.

bé a les mares. He anat amb ella al safareig però quan han començat a rentar roba han fet una guerra d'aigua ella i la Miriam i jo m'he apartat. Quan l'Alicia ha acabat de rentar roba hem anat a estirar-nos a l'herba de Mantay i hem estat xerrant i mirant les fotografies del meu mòbil. Les mares de la casa no tenen mòbils i moltes no n'han fet servir cap ni un a la seva vida.

He dinat i m'he acomiadat de tots els de Mantay. He agafat l'autobús i avui no he baixat a Maruri, ho he fet a la universitat i he anat caminant fins a la feina de la Mireia però a mig camí m'he perdut. Quan li he enviat un missatge a la mama i li he dit que m'havia perdut s'ha esverat molt però l'he deixat una estona inquieta abans de dir-li que ja estava assegurada fent el diari del que havia fet al matí. A la mama no li agrada gaire que vagi sola per Cuzco.

A les cinc hem anat a veure un taller de breakdance i dansa contemporània i m'ha agradat molt veure els dos tipus de ball fusionats. Després de veure aquest taller, la Mireia ha anat a fer una classe i jo he seguit amunt, caminant, amb cinc kilograms de sucre als braços perquè li van regalar l'altre dia. Entre les escales, les pujades, les més pujades i les més escales he acabat molt i molt cansada, encara no estic acostumada a que em falti oxigen per caminar. Quan he arribat a casa m'he estirat al sofà i he començat un nou llibre. Al principi no me n'he adonat gaire de què anava però una vegada he agafat el fil ja l'he entès, de moment, m'agrada més *Wonder* que no pas *Et portaré a un lloc on tot és possible*. Hem sopat pa amb tomàquet i embotit, després m'he fet un got de llet calent amb *Milo*³⁰ i sucre i hem anat a dormir. Trobo que el *Milo* està molt més bo que el *Nesquik* de casa, és més suau i el degusto molt més.

DIA 11: (06-07-2016)

Aquesta nit he dormit molt malament. M'anava llevant a mitja nit perquè em rajava sang del nas i al matí la Mireia m'ha dit que és perquè fa massa fred.

Avui a Mantay, només he estat una hora amb els nens de la guarderia perquè amb la Gisela, una educadora de les que hi ha, hem portat a la filla de l'Alicia, la Mary Cielo, al metge. M'ha sorprès com és la consulta aquí al Perú. Primer de tot, hem hagut d'anar a demanar hora a una senyora que era la recepcionista i ens hem

Il·lustració 37: Mary Cielo HumanSupa, dos anys i un mes. Filla de l'Alicia, 17 anys.

³⁰ Caca en pols de marca blanca que només hi ha al Perú.

esperat en una sala. Mentre jo estava amb la nena, la Gisela ha anat a pagar perquè el metge que hem anat és privat, però es veu que a qualsevol metge que vagis ho has de fer perquè la sanitat no és pública. Ens han cridat i en una saleta l'han pesat, l'han mesurat, li han pres la pressió i les constants vitals i ens han demanat perquè veníem. Una vegada fet això, hem hagut de tornar a esperar a la sala d'espera i al cap d'una estona ens ha cridat la metgessa ens ha dit que la Mary Cielo començava a tenir pus a la gola i també començava amb grip. He quedat molt parada quan he vist que tothom la coneixia, es veu que hi va com a mínim un cop al mes al metge, es posa malalta molt fàcilment. Al cap d'una hora i mitja hem tornat cap a Mantay.

Els altres nens ja dinaven, així que li he posat el seu dinar en un bol i ha hagut de dinar sola, sense cap dels seus companys. Després, la Zoraida, la mare d'en Néstor, m'ha ensenyat a canviar els nens, he canviat a l'Alexander i l'he portat al seu bressol.

Il·lustració 38: Néstor, un any i vuit mesos. fill de la Zoraida, 16 anys

La Zoraida m'ha demanat si podia rentar els plats i ho he anat a fer. Quan he acabat he estat parlant amb l'Aridany, un noi de Riudellots de la Selva que ha vingut a passar les vacances aquí i ajuda en leneko amb el manteniment de la casa.

A l'hora de dinar, m'he volgut asseure en una taula i m'han dit que ja estava tot ocupat però totes les mares s'han posat a riure i després he vist que no, em sembla que encara no els hi caic gaire bé. M'he afanyat a dinar i després he marxat ràpid cap al Punchay.

DIA 12:(07-07-2016)

Avui ha estat l'últim dia de l'Inke a Mantay, una noia que ha estat mig any fent pràctiques d'educadora social i com que ella va decidir fer pizzes, avui hem fet pizzes la Roxana, l'Inke, en Jaume i jo. Hi havia moltíssima gent a la cuina però també molta feina per fer perquè fer pizzes porta molta feina encara que no ho sembli. Quan hem posat el condiment de la pizza hem acordat que cinc pizzes fossin de pernil dolç i formatge i una de vegetal. Les hem portat al forn de baix i com que plovia s'han mullat però no hi ha hagut problema.

Quan hem anat a buscar les pizzes, ens han acompanyat l'Ysabel i la Nieves, avui s'han portat molt bé amb mi. M'ha fet molta gràcia quan hem arribat al forn i no hi havia la propietària,

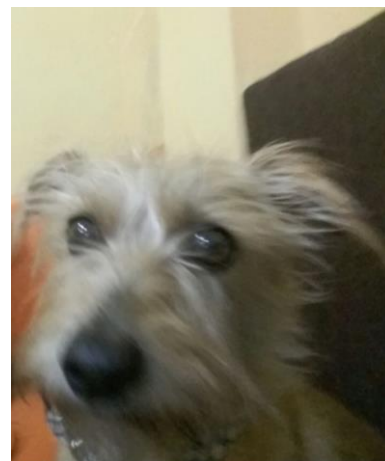
havia anat al mercat a comprar. Quan ha arribat, una altra dona que també estava esperant-se ha fet bromes que la pegava per darrera i les tres ens hem posat a riure molt.

Quan hem acabat de menjar plovia moltíssim, he agafat la *combi* i he baixat a la universitat per anar a la feina de la Mireia. La dona que cobra als passatgers no em deixava baixar perquè deia que el meu carnet d'estudiant internacional a Cuzco no valia. Després de discutir-me amb ella durant una estona, m'ha deixat passar gràcies a un senyor que li ha explicat que el meu carnet té la mateixa validesa que el carnet d'universitat. A mi no m'ha fet cas, però en aquell senyor sí. Li he donat les gràcies al senyor i he baixat. Porto 11 dies a Cuzco i ja tinc problemes, em queden uns quants dies per endavant!

A Sipas-Wayna he arribat xopa però he arribat i m'he posat a fer feina. Li he explicat a la Mireia el que m'havia passat arribant a la seva feina, sempre tinc aventures per explicar! Hem anat a fer la dinàmica del taller de dansa que s'ha de fer abans de començar i després hem baixat a treballar una estona. Avui a la nit anem a sopar amb l'Oihane a una pizzeria molt bona, al final acabaré empatxada de pizza...

La Mireia ha anat a fer una classe, així que he seguit cap a casa caminant. Quan he arribat a Lucrepata, el barri a on viu la Mireia, m'he trobat una sonata i tot de gent passejant un ram. Fins aquí tot anava molt bé, el problema és que aquests peruans tiren petards per tot i a mi no m'agraden. Just quan passava jo per allà al costat, n'han tirat un i com que m'he espantat he cridat. Tothom se m'ha quedat mirant, com sempre, ja he fet el número.

Després havia quedat amb l'Oihane a l'església de San Blas a les vuit, he arribat puntual però ella ha arribat dotze minuts tard. M'ha passat ràpid el temps d'espera perquè passava molta gent i he quedat distreta. A la pizzeria hi pot entrar la Lupe, la seva gosseta, així que l'ha portat perquè en Marco no està a casa i així no es quedava sola. Les pizzes eren boníssimes. La primera que hem demanat era de dos tipus diferents de salsitxes, all, orenga, ceba i xampinyons. La segona només de xampinyons i all. Les pizzes ens les han portat amb una salsa d'all, de veritat que espero que a Catalunya n'hi hagi perquè estic enamorada d'aquesta pizzeria i la seva salsa.

Il·lustració 39: Lupe. Gosseta de l'Oihane i en Marco

DIA 13:(08-07-2016)

Avui només d'arribar a Mantay he quedat sorpresa. Estava mirant a on em tocava anar i he vist que em tocava guarderia. Quan anava a entrar he sentit cridar a l'Ysabel demanant-me a on em tocava, li he dit que em tocava amb els petits i ha dit "yo quería que vinieras a cocina conmigo..." he quedat amb els ulls com taronges, m'ha sobtat molt que m'ho digués, fins ara no em deia ni bon dia em. Jo he hagut d'anar a guarderia perquè és a on em tocava anar però quan hem donat l'esmorzar als petits, he anat a rentar els plats i en Jaume m'ha demanat si estaria tot el matí a guarderia. Li he dit que sí i ha anat a parlar amb la Maribel, la mare d'en Jackson que era la responsable que hi havia a guarderia per si podia anar a cuina que tenien molta feina. Per dinar hi ha hagut peix arrebossat amb arròs i amanida.

Il·lustració 40: Jackson, dos anys i sis mesos. Fill de la Maribel, 17 anys.

Una vegada hi ha hagut el dinar fet he anat a la guarderia a donar de menjar als petits, ja que no hi havia estat en tot el dia i era a on realment em tocava. Quan he anat a rentar plats, he vist que l'Ysabel i en Jaume estaven parlant d'anar al mercat però no tenien temps de fer tota la compra. Els hi he demanat si volien que els acompanyés i m'han dit que els hi faria un gran favor, així que hi he anat. Hem dinat molt d'hora i després amb nosaltres també ha vingut la Zoraida d'en Nésthor que havia d'anar a buscar a la Leti però ha sortit abans per acompanyar-nos. Avui he vist perfectament que ja hi ha més confiança perquè han parlat més amb mi, hem fet bromes i fins i tot amb l'Ysabel ens hem posat d'acord per anar en contra d'en Jaume, de bromes.

Quan hem tingut la compra feta uns senyors l'han pujat fins a Mantay i després una senyora m'ha ensenyat el taller i les flors que havien preparat les nenes que fan art floral. Quan ja m'ho ha ensenyat tot, he dit adéu i he marxat cap al Punchay. Després de passar tota la tarda amb la Carlita, hem anat cap a casa.

DIA 14:(09-07-2016)

Avui la Mireia havia d'anar a fer una classe i després ens hem trobat a l'encreuament que hi ha dos carrers més avall de casa per anar a un acte d'una assemblea a on també hi està ficada sobre educadors socials i voluntaris. Hem arribat molt tard, ens hem perdut i no sabíem a on era, però tot i arribar dues hores més tard, la resta acabaven d'arribar. En aquesta trobada es

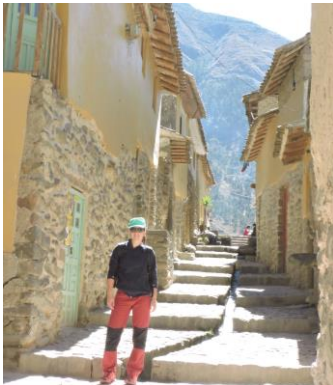

tractava de jugar a voleibol, bàsquet i futbol i després menjar pollastre al forn per recaptar diners, no sé amb quina finalitat. Me n'he adonat que hi ha una plaga de catalans, bascs i anglesos a Cuzco, hi havia com a molt 10 peruans i els altres 50 eren estrangers.

A l'hora de dinar han vingut la Marta i en Pepe, el seu marit, ens hem assegut amb ells i hem dinat tots quatre. Mentre xerràvem ens han demanat si volíem anar al cine amb ells i hem dit que sí. Una vegada hem acabat de dinar hem anat a casa i hem baixat al Punchay. Com que no tenia gaires ganes de fer feina he demanat als meus pares si volien fer Skype i hem estat una hora i deu minuts xerrant. Havíem de portar al Marco i a l'Oihane el seu pollastre que ens havien demanat que els agaféssim però no els hem pogut veure perquè no han passat la tarda a casa.

Després hem anat caminant fins al cine que no està tan lluny i no cansa perquè fa baixada. Allà ens hem trobat a la Sole, una amiga de la Mireia que treballa de professora a l'escola de la Marta, i hem buscat a la Marta i el Pepe, també hi havia el cunyat petit de la Marta, l'Alexandro. Quan hem arribat ens hem equivocat de sala i hem entrat a la que feien *La Era de Hielo* en 3D. Evidentment hem sortit perquè nosaltres anàvem a mirar *Nada es lo que Parece 2*, així que hem marxat cap a la sala vuit. M'he indignat al saber que no hi havia aigua per beure però he agafat *chicha morada*. Amb la meua cosina hem quedat al·lucinades del cine perquè els seients són molt còmodes i es pot omplir el pot de les crispetes les vegades que vulguis. No l'he tornat a omplir perquè sabia que em faria mal la panxa, abans del cine hem passat per una pastissera i hem comprat un croissant (no és el mateix que el del forn de pa de Roda) i el metge em va dir que no podia menjar gluten. No entenc el perquè, no m'han fet cap tipus de prova i en cap moment m'han fet cap anàlisi per saber-ho del tot.

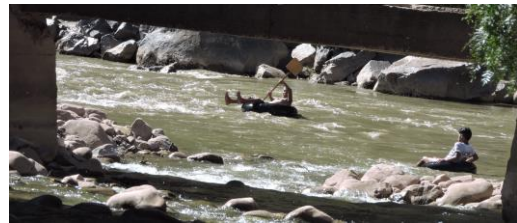
Quan s'ha acabat la pel·lícula ens hem acomiadat de tothom i m'han impressionat els cabells de la Sole perquè els té molt llargs i forts. Definitivament he arribat a la conclusió que totes les noies de Cuzco tenen el cabell així, mai havia vist uns cabells tan gruixuts. Per marxar hem agafat un taxi i hem anat fins casa, hem arribat a les 22:30 i ens hem posat a fer la pasta que dinarem demà.

DIA 15: (10-07-2016)

Il·lustració 41: L'autora a Ollantaytambo

Avui, la Marta la Mireia i jo hem anat fins a Ollantaytambo, un poble del Valle, amb transport públic i allà hem esmorzat al mercat que hi ha a la plaça. Després ja hem començat a caminar però en la direcció incorrecta perquè ens hem equivocat i ens n'hem adonat al cap de molta estona perquè els policies no en tenien ni idea d'on estava el que buscàvem, sempre ens indicaven la direcció equivocada. Sort que la gent del poble ens ha guiat i ens hem posat a caminar fins a Paccha que és on hem dinat.

Després de tres horettes caminant, ens hem assegut a la vora del riu a dinar perquè la Marta tenia el desig de fer-ho. La Mireia i jo sabíem que si venia la Marta no caminaríem gaire però m'ha agradat que vingués. L'aigua del riu estava molt freda però hem vist a dos nois banyant-se i baixant riu avall amb un matalàs d'aigua; com es nota que ells ja estan acostumats al fred...

Il·lustració 42: Dos nois baixant amb flotadors pel riu

La Marta ha barrejat la pasta amb formatge fresc que ha comprat abans de començar la caminada i jo ho he barrejat amb tonyina i el formatge. Quan hem acabat hem anat fins a la carretera a buscar una furgoneta per anar a Urubamba. M'agrada molt aquesta ciutat i els voltants perquè tothom puja als cotxes de tothom i no passa res.

Il·lustració 43: Amb la Marta a l'excursió

A Urubamba hem anat a una pastisseria i he menjat una galeta de xocolata i un batut de maduixa però no me l'he pogut acabar perquè estava molt tipa. La Marta i la Mireia han agafat un cafè congelat amb xocolata.

Avui hem sabut que la Marta i el Pepe estan pensant en adoptar a un nen perquè fa quatre anys que la Marta s'intenta quedar embarassada i no pot, un cop que s'hi va quedar va perdre el nen. Ha vingut a caminar per desfogar-se, ja que entre aquesta pressió, tota la feina que té de l'escola Waldorf, les

reunions i tot en general estava molt atabalada i volia deixar de pensar en tot això.

Quan ja hem arribat a Cuzco i anàvem cap a casa hem trobat el Juan, un altre amic de la Mireia que tornava de passejar el gos. Hem estat parlant i hem quedat que el divendres faríem un sopar tots, amb el Marco, l'Oihane i l'Estefania que és la seva xicota i arriba el dimecres.

Il·lustració 44: Durant l'excursió

Hem mirat *Las ventajas de ser invisible*, una pel·lícula que feia molt temps que volia veure i després hem sopat. Jo he sopat una mica de pollastre del Marco perquè ens van dir que ens regalaven el seu dinar d'ahir, així que m'ho he menjat amb pèsols i la Mireia el pastís d'espínacs de l'Oihane (podries triar pollastre o menú vegetarià). Després de sopar hem començat a mirar *Nada es lo que parece 1* però no l'hem acabat perquè estem molt cansades de la caminada. No ha estat ben bé per la caminada que estem cansades, sinó pel sol. Aquest sol mata perquè tot i ser hivern és molt fort.

DIA 16: (11-07-2016)

Avui m'he llevat amb molt mal de panxa. Només de llevar-me he anat al lavabo i he vist que alguna cosa no anava bé però no li he donat importància. He esmorzat el meu batut de fruita amb llet de cada matí i m'he rentat el cap. Li he explicat a la Mireia que no em trobava bé, que em feia mal de panxa i que al matí havia hagut d'anar ràpid al lavabo. M'ha dit que em quedés a casa i sort n'he tingut perquè m'he passat el matí anant del lavabo al sofà.

He començat a mirar una sèrie que em va recomanar la Mireia, *Revenge*. M'ha agradat molt i m'he quedat a la meitat del capítol cinc. Abans de començar la sèrie he mirat una pel·lícula que una meva amiga fa temps que em diu que miri, *El Dictador*. La veritat és que he rigut moltíssim mentre la mirava!

Per dinar he anat a comprar arròs a la Luz, la dona de la botiga³¹ dalt i propietària de la casa. Quan ha arribat la Mireia s'ha escalfat el seu dinar i m'ha explicat que aquest matí ha anat a una comunitat a gravar un programa de ràdio en Quechua. Quan ha acabat de dinar ha baixat al Punchay i jo he decidit quedar-me a casa a mirar dues pel·lícules: *I'm Sam* i *La vida es bella*.

³¹ En aquestes botigues hi ha molta varietat de productes, des de fruita fins a lleixiu. Al Perú es coneixen com *abarrotos*.

Al cap d'una estona la Mireia m'ha presentat el meu magnífic sopar: FruttiFlex; no és el sopar que més desitjava perquè és una ampolla plena de líquid que hi conté minerals i tot de vitamines perquè em trobi millor.

Mentre em bevia aquesta ampolla ha vingut el Juan a casa a buscar un pal d'anar a la muntanya i una gorra que feia temps que tenia a casa. A la tarda ja havia vingut i jo havia sentit uns cops forts a la porta però com que no conec a pràcticament ningú no m'he aixecat a obrir.

Il·lustració 45: Fruttiflex, el líquid que em vaig haver de beure

DIA 17: (12-07-2016)

Aquesta nit m'he aixecat uns quants cops al lavabo i avui al matí tenia molta son. He esmorzat poma bullida i una infusió que ahir a la nit ens va dir el Juan que provés: el pinyol de l'alvocat ratllat i a bullir amb aigua. La veritat és que no és la millor beguda del món. A Mantay m'he hagut d'emportar el dinar i menjar a la feina de la Mireia perquè el meu estómac està dèbil i no puc menjar qualsevol cosa.

Quan he arribat he vist que em tocava guarderia. No he fet gaire cosa perquè després del seu esmorzar he anat a rentar plats, he canviat dos nens i entra una cosa i una altra ja eren les 11:30, l'hora del seu dinar. Quan ja havia fet la meva feina i havia canviat els nens que faltaven per fer-ho he marxat cap a Sipas que la Mireia ja m'esperava per menjar. Quan he arribat hem anat a un mercat que hi ha una mica més avall i hem anat a comprar pollastre per mi. El meu dinar ha estat arròs i pollastre a planxa amb la infusió d'aquest matí.

M'he passat la tarda traduint documents dels inques per poder fer la història del Perú fins que hem agafat una *combi* i hem anat al centre. Hem baixat a la parada que hi ha davant del cafè de la Carlita però no hi hem anat perquè hem anat a l'*abarrote* del costat a comprar torrades i pernil dolç, el nostre sopar.

Després hem acabat la pel·lícula de *Nada es lo que parece* i hem anat a dormir. Em va agradar més la segona part, la que vam anar a veure al cine, però també ha estat distreta aquesta.

DIA 18: (13-07-2016)

Avui m'ha tocat guarderia. M'ha fet molta ràbia no poder menjar a Mantay perquè avui hi havia *guatia*, patates cuinades directament a la terra, però encara no estic gaire bé de la panxa. Durant tot el matí he estat molt bé. Llavors, a l'hora de dinar, he anat cap a Sipas més o menys a la mateixa hora que ahir a dinar amb la Mireia, arròs amb pollastre una altra vegada.

Després de dinar hem anat a pagar la factura de la llum i hem anat a buscar un cafè amb llet per ella. És la primera vegada des que estic aquí que veig sucre blanc, fins ara només havia vist sucre moreno. Després ja hem tornat a la feina. Jo he avançat molt treball de recerca, podria dir que ja tinc totes les pàgines web que havia buscat traduïdes al català, només em falta seleccionar la informació que necessito per acabar-ho definitivament, però se'm fa molt feixuc acabar-la i ho deixaré però més endavant. El treball de recerca no em carrega gens; ni la història, ni buscar dades ni res de tot això, al contrari, m'agrada perquè estic aprenent molt.

La Mireia prop de dos quarts de cinc ha anat a un taller de fer la crema dels llavis rostits que en dic jo, i jo mentrestant he anat avançant tota la història. La veritat és que és fàcil fer aquesta crema de cacau, diu la Mireia, però sort que ja en tenim i no n'hem de tornar a fer, de ben segur que entre l'una i l'altra no ens en sortiríem pas.

Després la Mireia ha anat a fer classes i jo quan he arribat a casa he fet un Skype amb una amiga que m'ha explicat què havia fet aquests dies i després ja ha arribat la Mireia, hem sopat i hem anat a dormir.

DIA 19: (14-07-2016)

Avui m'ha tocat cuina. No era gaire difícil el menjar que hi havia perquè era arròs, lleties i patates, però he hagut de pelar moltíssimes patates amb la Zoraida. No li caic gaire bé a la mare d'en Néstor perquè mai es dirigeix a mi i sovint m'envia a escampar la boia però en Jaume m'ha explicat que ho fa amb tothom.

Després de dinar he anat a Sipas i com que ja havia fet tot el que tenia planejat per fer, he estat mirant *Revenge*, aquesta sèrie m'encanta, hi estic ben enganxada. Tornant cap a casa hem parat a Maruri per anar a ingressar els diners d'uns amics de la meva cosina que són socis d'un restaurant aquí però estan vivint a València. Hem anat al Western Union a ingressar-los i he vist que 527 soles equivalen a uns 100 euros i poc, el canvi de moneda és brutal! Després ja hem anat a comprar quatre coses que necessitàvem i hem anat cap a casa.

DIA 20: (15-07-2016)

Avui divendres m'ha tocat guarderia. Els nenes estaven insuportables però ha arribat ràpid les 12:30 perquè els voluntaris teníem reunió amb la Raquel i la Dorleta, es veu que en Chiuani li ha passat el càrrec d'organitzar els voluntaris. La Raquel ens ha explicat d'on prové Mantay i tot el que van haver de fer per tirar endavant tot aquest projecte. La veritat és que ha estat molt interessant i m'ha donat un munt d'informació per fer-me una idea d'onestic.

Mentre dinàvem he estat parlant amb dues voluntàries: una italiana i una francesa. La italiana porta des de principis de juny a Mantay però ara a finals de juliol anirà per Bolívia, Equador i Xile, després ja tornarà cap a Espanya a on porta molt temps vivint. La francesa d'aquí poc ja marxa perquè el set d'agost és el seu aniversari i arriba tota la seva família de França per anar a pujar el Machu Picchu i després anar a voltar per sud Amèrica.

Quan he acabat he anat al Punchay però no he fet res, només mirar les xarxes socials i posar-me una mica al dia sobre la situació del món. A les sis he marxat cap a casa i he seguit mirant la sèrie de cada dia mentre la Mireia estava fent classes a l'Elen i el Diego, dos germans que són de mare francesa i pare peruà.

Una vegada ha tornat a casa hem mirat una pel·lícula de riure que es diu *Mi abuelo es un peligro*. He estat rient durant dues hores però hem anat a dormir d'hora perquè demà ens espera un dia molt i molt llarg.

DIA 21: (16-07-2016)

A les 5:10 del matí ens sonava el despertador perquè a les sis del matí marxàvem cap a Paucartambo³². Ens hem trobat amb la Sole, la noia que vaig conèixer al cine per marxar totes tres. He intentat dormir tot el camí però el camí era de carro i anava sacsejant el bus.

Il·lustració 46: L'autora amb un maqta

---

³² Paucartambo és un petit poble que es troba a uns 100 km de Cusco. Cada juliol celebren les festes per la Verge del Carme, o com ells diuen, la "Mamacha Carmen". Les festes duren cinc dies en els quals es presenten diferents danses acompanyades d'alegres músiques pels carrers de la localitat. Les diferents danses representen diferents moments històrics del Perú i estan carregades de simbologia. El dia central, el 16 de juliol, la verge és conduïda pels carrers del poble en processió per beneir tots els feligresos. Aquesta es un tipus de celebració molt típica en el Perú en el qual hi ha una barreja d'elements catòlics (la verge) i elements andins (les danses).

Quan hem arribat hem anat a esmorzar en un mercat que havia fet la gent del poble per fer negoci. Hi havia molta gent, ni per Plaza de Armas de Cuzco n'hi ha tanta! He esmorzat una xocolata calenta que tenia gust de tot menys de xocolata i després hem anat cap a la plaça principal del poble.

Per allà hem començat a veure la gent amb les seves màscares que ballaven. Hi ha molts grups que ballen i hi ha un grup que només es dedica a fer la punyeta a la gent, els maqtas, que per mi són els més divertits juntament amb els sacres, que es posen a la teulada i representa que no poden mirar a la verge mentre passa.

Il·lustració 47: Homes al centre de la plaça tirant objectes a la gent

Després de veure tot això, quatre persones al centre de la plaça sobre una plataforma s'han dedicat a tirar diferents objectes (nines, cistelles, pales, mandarines, taronges, etc.) cap a la gent, no podia parar de riure, la gent semblava animals per agafar una mandarina, m'han tirat les ulleres de sol al terra i tot.

Quan s'ha acabat l'espectacle hem anat a donar una volta pel poble i després hem dinat. He menjat *chicharron i papas*³³ amb els dits al mig del carrer, m'encanta aquest país! Estava deliciós. Després hem tornat cap a la plaça principal perquè la verge sortia a les tres del migdia. Hem estat assegudes a terra i després ens hem aixecat quan ha començat la processó. Primer ha passat dos grups de gent ballant i seguidament la verge. Mai havia vist tant respecte cap a la religió.

La gent estava en absolut silenci mirant-la, alguns li tiraven flors però tots es treien la

gorra quan passava, se m'ha posat la pell de gallina. Després de que passés la verge tothom l'ha anat seguint per tot el poble però nosaltres tres hem anat a donar una volta i després la

Il·lustració 48: Moment en el que passa la verge pel centre del poble

³³ Porc fregit amb patates.

Sole ha marxat amb un seu amic cap a Cuzco, la Mireia i jo hem estat una hora aproximadament més per allà.

Il·lustració 49: Moment en que agafen a l'autora mentre li fan una foto

Mentre donàvem una volta pel poble, dos maqtas li han demanat a la Mireia si es podien fer una foto amb mi, evidentment hem dit que sí. Quan m'estava fent la foto amb ells n'ha aparegut un més que m'han agafat en braços, m'han tret les sabates i me les han deixat al terra. He rigut moltíssim i m'han dit *chao*, almenys m'han dit adéu!

Hem mirat totes les danses que s'havien afegit durant la ruta i ens hem trobat a moltíssima gent de Cuzco per Paucartambo. Quan ja ho hem vist tot hem marxat cap a buscar un bus que ens tornés cap a Cuzco. El viatge de tornada se m'ha fet etern perquè anant cap allà hem tardat dues hores i tornant n'hem tardat quatre, el conductor era molt pesat i anava parant cada dos per tres.

Quan s'ha acabat el trajecte, per fi, hem agafat un taxi per tornar cap a casa. Hem sopat i hem anat a dormir, demà no ens hem de posar el despertador i això és d'agrair!

Il·lustració 50: Tres sacres a la teulada d'una casa

DIA 22: (17-07-2016)

Avui al matí ens hem dedicat a netejar la casa i després hem anat al cafè de la Carlita però tenia moltíssima feina i hem marxat cap al mercat de San Pedro a comprar fruita i verdura. Després hem anat al supermercat a comprar galetes, llet i altres coses de la setmana i finalment hem anat a casa i hem fet el vermut.

En el pica-pica només hi havia patates i formatge però a Mireia ha anat a buscar alguna cosa de beure. Per mi m'ha portat *Inca Kola*³⁴, no m'agrada gens el gas i ho he barrejat amb aigua per suavitzar el gust.

Il·lustració 51: Amb la Mireia dinant al restaurant

Cap a tres quarts de tres hem baixat cap al lloc a on vam menjar ceviche l'últim cop i allà ens hem trobat amb la Janine, la Estefania i el Juan. M'han caigut molt bé tots i la veritat és que són molt simpàtics. Mai m'hauria imaginat trobar-me a catalans, suïssos i mexicans en una ciutat que no pertany a cap d'aquests països. Per menjar entre tots ens hem

demanat una Fuente que hi inclou arròs, peix arrebossat, ceviche, calamars, pebrot, patates i gambes petites, estava boníssim!

Quan ja teníem la panxa plena hem anat a El Molino³⁵ a buscar una bateria i un carregador extern per la càmera de la Mireia. El Molino he vist que és un lloc pobre, em sap molt de greu que en aquesta ciutat hi hagi tanta desigualtat entre uns i altres, a Barcelona també passa però aquí estic obrint els ulls a una realitat que allà no he pogut veure.

Després de tot això hem agafat un taxi i hem anat cap al centre. Des que estic aquí, és el primer cop que pujo en un cotxe mig nou, tots els altres són com a mínim de l'any 1998. Hem anat cap a diferents agències de viatge per saber a quin preu estava disponible el trekking del Cerro de colores (la muntanya dels 7 colors) i seguidament hem quedat amb el Bernat i la Mireia, dos amics de la meva cosina que han arribat avui a Cuzco però que porten bastant temps viatjant pel Perú. Hem anat al Punchay a fer el cafè i la Mireia els ha explicat què podien fer aquí i tot en general.

Quan ens hem acomiadat d'ells hem anat cap a casa. Jo he sopat patates fregides i salsitxes i la Mireia ha menjat un batut de fruita. Hem intentat mirar una pel·lícula sobre què passaria si Hitler visqués al segle XXI però ens ha avorrit molt i hem anat a dormir.

³⁴ Típica beguda gasosa peruana.

³⁵ Mercat d'electrodomèstics en un barri pobre i conflictiu de Cuzco.

DIA 23: (18-07-2016)

Avui al matí m'ha tocat cuina amb la Maribel, la mare d'en Jackson, i hem cuinat *soltero*. La veritat és que aquest plat no m'ha agradat gaire perquè conté faves, pastanaga, algues i formatge amb patates.

A les onze, amb en Jaume, hem deixat a la Maribel sola perquè com que és una mica lenta cuinant, ell ha decidit deixar-la sola per desenvolupar-se i treballar. Quan hem anat cap a la oficina de Mantay en Jaume ha vist una pissarra, ha demanat si algú la necessitava i com que tothom ha dit que no m'ha dit que l'ajudés a netejar-la. La pissarra estava molt bruta i com que feia molt temps que ningú la netejava costava molt de fer-ho i hem hagut de rascar molt fort. Al cap de força estona, quan ja estàvem apunt d'acabar i no ens notàvem els braços, l'Aridany ens ha portat dissolvent i amb una passada, sense haver de fer força, ens ha marxat tot amb paper de vàter. La veritat és que aquest producte és miraculós i ha estat la nostra salvació, avui sembla que haguem anat al gimnàs a fer peses.

He conegut a la Marina, és de Badalona i està fent el treball de final de grau però com que l'he trobat una mica esquerpa i he anat a la cuina ajudar a la Maribel a rentar els plats. A l'hora de dinar m'he assegut amb la Maribel, l'Ysabel i les tres voluntàries franceses que hi ha a la tarda. No he dinat gaire bé, no he quedat tipa del tot, avui berenaré galetes.

Després de dinar he marxat cap al Punchay que ja hi havia la Mireia i he seguit amb el meu treball, ja estic fent la situació geogràfica del Perú. La veritat és que el tinc bastant avançat, però encara em falta molta informació. Quan la meva cosina ha anat a fer classes particulars jo he anat cap a casa i he berenat un paquet de sis galetes molt petites però boníssimes amb un got de llet i he mirat *Revenge*.

Il·lustració 52: Johanna LaimeSolis, dos anys i set mesos. Filla de l'Ysabel

DIA 24: (19-07-2016)

No he dormit en tota la nit, me l'he passat al lavabo. A partir d'ara la Mireia m'ha prohibit menjar galetes, pastissos i tot tipus de pastisseria industrial. A partir d'ara fruita, verdura i peix.

M'he passat el matí dormint i a l'hora de dinar només he begut una infusió de coca. A la tarda he estat mirant *Revenge*, ja passo per la segona temporada.

Quan ha arribat la Mireia de fer classes ha estat generosa i m'ha preparat dues torrades amb pernil dolç per sopar. No sé si es perquè des d'ahir a la nit que no menjo res, però he trobat que les torrades d'aquí són les més bones que he provat mai.

Quan hem acabat de sopar hem intentat mirar una pel·lícula però com que no es carregava hem marxat a dormir. Tot i estar-me tot el dia estirada al llit estic molt cansada. Trobar-me malament és molt incòmode perquè se'm infla l'estómac i no em puc posar dreta del tot, he d'anar geperuda i em canso, a partir d'ara menjaré més bé i sense pastisseria industrial.

DIA 25: (20-07-2016)

Avui a Mantay em tocava a la guarderia i mentre canviava a l'Alexander ha vingut en Jaume i m'ha dit que anés a la cuina perquè tenien molta feina. Al cap d'una estona li he demanat perquè m'hi volia a mi si el full de voluntaris deia que havia d'estar a guarderia i m'ha dit que com que li caic bé i ell mana a la cuina, doncs que m'hi volia. Amb en Jaume sempre fem broma, però la veritat és que prefereixo la cuina que la guarderia. Avui he acabat de decidir que prefereixo fer educació social i no pas el doble grau d'educació infantil i primària.

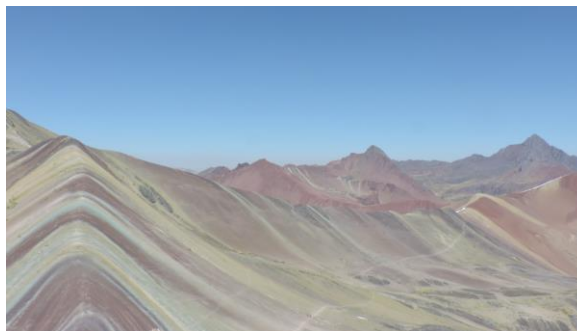
Il·lustració 53: Alexander Davalos, un any i tres mesos. Fill de Fedia Luz, 15 anys

Hem cuinat *arroz chaufa* que vindria a ser arròs tres delícies que menjo a casa però cuinat per ells. El plat porta arròs, patates fregides, salsitxes, pebrot, api i pollastre. En principi no en podia menjar, però era irresistible... Després he preparat maionesa, em queda molt bona! Tampoc en podia menjar però tenia moltíssima gana.

Quan hem acabat en Jaume ha entrat al rebost i ha vist que les taronges començaven a estar una mica seques i ha decidit fer melmelada de taronja. L'he estat ajudant i és molt fàcil preparar-la, tot i que hem tingut bastants problemes perquè m'he equivocat de quantitat de sucre però ho hem arreglat i ningú se n'ha adonat.

Quan hem acabat de fer la melmelada he marxat al Punchay a dinar. Li he dit que m'escalfés l'arròs i el pollastre que portava i em preparés un *mate*. Després ha arribat la Mireia i hem estat dinant i treballant. Avui torna a fer fred, feia masses dies que estàvem bé de clima...

Quan ja marxàvem a llogar el trekking de la muntanya dels set colors, al Puchay han arribat dues noies catalanes i hem estat xerrant. Una d'elles ha dit que porta temps viatjant i quan li surt una oportunitat per treballar al país que està hi treballa durant uns mesos i quan té prou diners estalviats, torna a viatjar. La veritat és que m'encantaria fer el que fa ella però per països en vies de desenvolupament o no desenvolupats.

Il·lustració 54: Vinicunca. Cerro de los siete colores

Després d'anar a llogar el trekking hem anat a buscar unes postals que la Mireia vol vendre per fer diners i jo he anat cap a casa a plegar la roba de les dues rentadores del diumenge a casa la Luz. Estenem la roba al seu terrat. Hi havia tanta roba que he estat una hora plegant i endreçant-la. Mentre ho feia ha arribat la Mireia i ha quedat al·lucinant, fins i tot m'ha tirat una foto. Jo no ho he trobat tan estrany plegar la roba mentre estàs estirada escoltant música.

Il·lustració 55: Plegant roba estirada al sofà

El meu sopar d'avui ha tornat a ser torrades amb pernil dolç, les segueixo trobant molt bones. Avui tampoc hem pogut seguir la pel·lícula d'ahir, així que hem anat a dormir ràpid i d'hora, joestic molt cansada!

DIA 26: (21-07-2016)

Avui sí que oficialment em tocava cuina. També ha vingut una noia andalusa que té 26 anys i es diu Esther Lucia. Hem cuinat amb la Fedia Luz. He tallat patates, tomàquets i hem fet hamburgueses amb l'Esther. No li agrada que li diguem Lucia però a vegades per fer-la renegar amb en Jaume li hem dit, ens avenim molt bé nosaltres dos. A la carn hi hem posat ceba, ou i pa ratllat, han quedat boníssimes però eren només pels petits. Quan ja ho hem tingut tot cuinat en Jaume, l'Esther i jo hem anat al mercat a comprar i quan hem tornat m'he posat a fer maionesa.

Anant cap al Punchay a dinar, hi ha hagut un embús pel centre perquè hi havia dues manifestacions diferents i hem anat amb una hora de retard. Ens han escalfat el dinar a la meva cosina i a mi i m'han preparat pollastre.

Després de dinar hem anat a imprimir uns fulls que necessita Sipas i he al·lucinat amb les immenses màquines que hi havia per imprimir. Després ja hem anat cap a la seva feina, jo a avançar una mica més del treball i ella a treballar. Avui, però, treballaré poc perquè pujaré a veure els tallers que fan, és l'assaig general perquè dissabte fan el tancament d'aquests tallers que han estat fent durant uns quants mesos.

A mig assaig se m'ha assegut en Williams al costat, el monitor de *breakdance*, i hem començat a xerrar, m'ha demanat com era Catalunya, la llengua, etc. No m'interessava gaire el que em deia perquè tampoc tenia ganes de parlar però he hagut de seguir-li el corrent mentre miràvem els tallers de teatre, pintura, dansa i música.

Després ja hem pujat amb *combi* fins a Maruri i ja hem anat a preparar el sopar, pa amb tomàquet i embotit, han vingut a sopar en Marco i l'Oihane, amb la Lupe. Del sopar hem acabat a les onze i com que ja era molt tard per a nosaltres hem escalfat les aigües i hem anat a dormir.

DIA 27: (22-07-2016)

Avui m'ha tocat guarderia i érem moltes noies per pocs nens perquè molts estaven el metge, quan un està malalt ho encomana a tots i la Mary Cielo encara no està recuperada del tot. A la guarderia hi estàvem la Marina, la Zoraida, la Nieves i jo per sis nens. Primer hem preparat un circuit en ziga-zaga perquè els nens el fessin, després han jugat amb una pilota i finalment els hem portat al parc.

Al parc amb la Nieves hem estat fent polseres i me n'ha començat una. Quan han tocat les onze hem portat els nens un altre cop cap a dins perquè tenien un dinar boníssim: tallarines amb una salsa molt bona. Quan ells han acabat de dinar he anat a rentar els plats, quan ja estaven secs he tornat a la cuina a cuinar el meu dinar. Si menjo

Il·lustració 56: José Fernando Flores, dos anys i quatre mesos. Fill de Nieves Flores, 13 anys

tallarines, amb tot el gluten que porta, em tornaria a trobar malament. La veritat és que com que ho he passat tan malament aquest últim cop vull evitar tornar-hi, per això prefereixo menjar bé i vigilar el que menjo que no pas haver de tornar a estar tot un dia a casa.

M'he cuinat arròs, m'ha quedat una mica cru però era bo igual. Mentre me'l preparava he estat parlant amb una educadora de Mantay que m'ha explicat que ella ha estudiat educació primària però que s'ha equivocat de carrera perquè a ella li agrada l'educació social. He posat sucre a la gran olla de refresc que teníem avui, *chicha morada*, i després ja ens han cridat a tots a dinar.

Quan he acabat he agafat les meves coses i he marxat a buscar la *combi*. Avui el conductor ha hagut de fer un recorregut diferent perquè la gent està preparant les festes pàtries i assagen pel carrer una manera de desfilar. He arribat a Maruri i he anat cap al cafè de la Carlita amb la Mireia, he demanat una xocolata calenta i m'he posat a treballar.

Després hem anat a vendre postals als estrangers, *gringos* que en diuen aquí, i hem anat a casa el Marco i l'Oihane a buscar buff's per diumenge anar al Cerro de los siete colores. En sortint de casa seva ens feia molta mandra fer-nos el sopar i hem anat a davant de casa seva a buscar un entrepà de xampinyons, hamburguesa i amanida amb patates fregides. Era boníssim, abans de marxar vull tornar a sopar algun dia aquí.

DIA 28: (23-07-2016)

Avui com que és dissabte m'he llevat a les vuit, hem posat una rentadora de bon matí i quan m'anava a dutxar ens hem quedat sense electricitat. Com que la dutxa és elèctrica no sortia aigua calenta i hem decidit anar al Punchay a fer Skype amb els tiets. Després hem anat al mercat de San Pedro a buscar una mica de fruita, fruits secs i peix.

Quan ja havíem deixat la compra a casa hem baixat fins a l'escola de la Marta a dinar perquè feien un dinar benèfic. He provat l'*ají de gallina*, arròs amb llet i un altre plat típic d'aquí que no recordo com es diu, tots m'han agradat molt. Després hem anat a Sipas a veure el

Il·lustració 57: Mercat al carrer al barri de San Pedro

tancament dels tallers que van estar assajant l'altre dia els hi ha sortit molt bé. M'ha agradat moltíssim, es nota que han estat treballant molt per poder-ho ensenyar als seus pares.

Quan s'ha acabat hem anat cap al Plazavea, un hipermercat, i hem comprat menjar per emportar-nos demà a l'excursió. Després de menjar bròquil amb xampinyons hem anat a dormir, a les dues de la matinada ens sona el despertador i anem cap a Vinicunca.

DIA 29: (24-07-2016)

Se m'ha fet molt dur despertar-me i haver-me de canviar a les dues de la matinada amb el fred que feia a casa, fins i tot encara estaven calentes les bosses d'aigua que ens posem al llit per dormir.

Ens ha passat a buscar el taxi de la Janine perquè a aquella hora cap taxi ens agafava el telèfon i hem anat les tres cap a Plaza de Armas. Hem hagut d'esperar moltíssima estona abans no ha aparegut el noi que ens ha cridat, hem hagut de trucar fins i tot a la noia de l'agència del trekking. A la furgoneta turística que ens portava fins on començava l'excursió he rigut molt perquè com que no hi havia seients buits, el guia ha tirat quatre mantes al maleter i s'ha posat a dormir tot el trajecte. El viatge no és que hagi estat tranquil, hi havia molts i molts sotracos però tot i això ell seguia roncant a darrere.

Hem esmorzat a una comunitat que són una gent magnífica. He begut te i he menjat pa amb mantega i melmelada. Tot era boníssim. Seguidament ens han explicat la ruta que faríem, hem tornat a pujar el bus uns deu minuts i ens hem posat a caminar. Durant aquests deu minuts se m'han assegut dues nord-americanes al costat que quan han vist l'Ausangate nevat s'han posat a cridar. Com es nota que són de ciutat i és la primera vegada que veuen natura...

El principi de la caminada ha estat tranquil·la, tot era camí planer, però quan hem entrat al parc natural de l'Ausangate ha començat la pujada.

Il·lustració 58: A mitja excursió amb l'Ausangate a darrere

Hi havia gent que la pujava amb cavall però fer-ho així no té cap mèrit perquè et porta l'animal. Jo he estat molt contenta perquè he arribat a 5.100 metres d'alçada tota sola sense haver necessitat mastegar coca.

Il·lustració 59: Gent pujant amb cavall

Durant tot el camí el paisatge era preciós però a dalt al mirador encara ho era molt més perquè si miraves a una banda es veia tot l'Ausangate nevat i

si et giraves veies la muntanya de colors amb un vermell molt fort. Feia molt fred i no hi havia gaire oxigen però tot i així he estat molt feliç. A dalt hem conegut a uns catalans que m'han sentit parlar perquè aquí quan parlo català estic acostumada que només m'entén la Mireia i parlo una mica més fort del normal.

Il·lustració 60: A Vinicunca: la part dreta nevada i la part esquerra amb colors molt càlids

A l'hora de baixar ens hem hagut d'esperar molta estona abans no han arribat els nostres guies. He vist que han hagut de donar oxigen a tres persones que a dalt de la muntanya no en tenien, però penso que si vas a Cuzco quinze dies, el segon no pots pujar fins a 5.100 metres d'alçada, el cos no ho aguanta.

Quan ja hi hem érem tots el bus ens ha tornat a la comunitat que ens havia donat l'esmorzar i hem dinat. De primer plat hi havia sopa de verdures amb pollastre i de segon arròs amb pollastre i verdura. La veritat és que a les comunitats hi ha molt bona gent perquè t'ofereixen tot el que tenen.

Ja havent dinat, en Fabian, el guia que ha dormit al maleter, ha recollit les seves coses de la *combi* i s'ha quedat a la comunitat. Amb la Mireia i la Janine ja ho havíem dit que ens semblava que era d'allà perquè quan hem arribat per esmorzar una dona li ha fet una abraçada molt forta. Un altre guia ha pujat amb nosaltres fins a Cuzco i com que no hi havia lloc s'ha assegut al terra i s'ha posat a dormir. Aquí tothom fa el que vol.

El trajecte ha estat molt pesat. El conductor no frenava al sotracs i la veritat és que més d'un cop m'he aixecat del seient perquè rebotava, no sabíem que hi havia Dakar inclòs durant el

viatge. La veritat és que no he pogut dormir gens i com que hem arribat tan cansades a casa hem tornat a menjar bròquil amb xampinyons i truita i hem anat directament a dormir.

DIA 30: (25-07-2016)

Avui m'ha costat moltíssim aixecar-me, encara estava molt i cansada i em fan mal les cames. Avui a Mantay he vist l'horari i em toca tota la setmana a guarderia, no m'agrada gaire, prefereixo més cuina, però avui en Jaume no hi era i la Roxanna ha hagut de cuinar sola.

A guarderia li tocava a la Zoraida però com que totes les mares de la casa han anat a fer un taller de ioga, menys la cuinera, ens hem quedat la Liliana i jo amb totes les criatures. El matí m'ha passat molt lent, semblava que els minuts no passessin mai, això que he estat una estona fora parlant amb en Chiuan. Quan han acabat de dinar he marxat ràpid i corrents a rentar els plats per no haver de canviar a cap nen, no en tenia ganes. Com que tenen la porta de l'habitació on fan migdiada trencada han dormit totes a la sala a on estan sempre.

Il·lustració 61: A la guarderia amb l'Alexander

Quan ja ho tenia tot net i eixugat he anat a parlar amb l'Esther que es trobava fatal, no es podia ni moure del mal la panxa que tenia. Jo crec que és perquè, a part de no ha digerir bé el menjar, va menjar una empanada del carrer només d'arribar, em van explicar que no es podia fer mai perquè el cos s'ha d'adaptar a l'alçada i a la falta d'oxigen. També hem estat parlant amb en Fabian, un noi de França que ha estudiat màrqueting internacional i ha vingut a fer les pràctiques al taller de Mantay.

A mig dinar ha vingut en Jaume i m'ha dit que avui al matí ha hagut d'anar a immigració i que d'aquí 10 dies li arriba el carnet d'estrangeria, estava molt content. Quan jo ja anava per marxar li he dit que aquesta setmana no estaria a cuina amb ell però m'ha dit que no em preocupés, que ell s'encarregava d'aquest tema. No hi ha res com ser la mimada del cuiner...

Quan ja marxava, he vist la *combi* al mercat i he pensat: carai, l'agafaràs aquí així no has de caminar un altre carrer. Tot anava bé fins que no ha fet el camí que em pensava que faria. Resulta que hem anat al final del trajecte, he hagut de pagar la *combi* per anar al lloc equivocat... He baixat i n'he agafat una que sortia cap al centre.

Quan he arribat a Maruri he anat al Punchay i he demanat una xocolata calenta. He estat passant fotos i vídeos a l'ordinador i a dos quarts de sis ha arribat la Mireia que estava a correus a mirar a veure si havia arribat la carta que ens dóna permís per creuar la frontera. Han dit que avui no atendien la gent però que demà la carta la tindria el carter i que ja l'aniria a repartir. Com a molt tard el dimecres haurem d'anar a l'ambaixada boliviana a mirar si el paper és vàlid per sortir del país.

Quan ha arribat la Mireia m'ha dit: et porto una sorpresa perquè no estiguis enfadada amb la teva mare pel paper i m'ha portat un *brownie* de xocolata sense gluten! Que contenta m'he posat, m'han marxat tots els mals de cap. He tornat a demanar una xocolata calenta i he començat a treballar.

Tornant a casa ens hem trobat l'Oihane que tot just sortia de la feina, hem estat xerrant una estona i hem seguit cap a casa. Durant el camí pensàvem que podíem sopar però quan hem arribat amb la Luz hem hagut de canviar el pla perquè no tenia per fer crema de verdures, hem sopat pèsols amb peix.

DIA 31: (26-07-2016)

Avui fa un mes que sóc a Cuzco, no me'n he adonat fins que no he estat a Mantay. La veritat és que sóc la persona més feliç del món aquí perquè tinc 17 anys i estic a l'altra punta del món, a vegades trobo a faltar a la família però entre la Mireia i aquesta ciutat, no els enyoro tant com m'imaginava. És distret estar aquí i la veritat és que m'encanta.

Avui a Mantay em tocava guarderia però quan estava canviant en José ha vingut en Jaume i m'ha dit que l'ajudés a anar a comprar pasta i llet. Hem anat a una botiga que hi ha a baix del mercat que es pot comprar a mida industrial, és el millor per a Mantay perquè hi ha moltes boques a alimentar. Després m'he quedat a cuina que li ha tornat a tocar a la Roxana.

Porta cuinant molts dies, li he demanat el perquè i m'ha dit que és perquè ha anat demanant favors a les altres mares i ara els ha de tornar. Té 16 anys, jo em pensava que era més petita perquè té cos de nena, la seva filla el dia 22 va fer quatre mesos. També m'ha explicat que li va posar Nilda perquè la seva cantant

Il·lustració 62: Nilda Ccaica Sorkgu, quatre mesos. Filla de Roxana, 16 anys

preferida es feia dir Linda, li va canviar les lletres i va sortir el nom de la petita. Justament en aquell moment ha sonat una cançó seva. La Roxana és molt i molt callada i reservada i em sorprèn que sigui l'única mare que sap dir bé el meu nom perquè mai me l'ha demanat.

Quan hem acabat de preparar el dinar, amb en Jaume hem anat a l'oficina i hem penjat unes fotos de les mares del taller de Mantay a les xarxes socials. Després he anat a la cuina a preparar-me un plat d'arròs perquè avui hi havia tallarines una altra vegada.

He dinat amb l'Esther i la Sabina, la dona que està d'encarregada al safareig, últimament mengem sempre nosaltres tres. Avui ja he agafat la *combi* al carrer de sempre i he marxat cap al Punchay a fer una xocolata calenta i a seguir amb el treball.

Per celebrar que fa un mes que sóc aquí, hem menjat pa amb tomàquet i embotit, un sopar ben català!

DIA 32: (27-07-2016)

Avui ha estat el meu últim dia de juliol a Mantay, avui sabré si anem a Bolívia o ens quedem a fer un trekking de quatre dies per Salkantay, tampoc em desagradaria fer-lo.

Avui em tocava guarderia però com que faig una mica el que em dóna la gana perquè mentre fas feina ningú et diu res, he anat a cuina amb l'Ysabel. Avui el menjar era molt fàcil de fer però no sé com hem estat gairebé tot el matí fent feina. Hem hagut de tallar moltes cebes i tomàquets perquè el dinar era saltejat de blat, es fa amb carn, ceba, tomàquet, patates fregides i blat. A la cuina hi érem en Jaume, l'Esther, la Isabel i jo però de tant en tant també venien les mares a menjar perquè hem fet patates fregides i els hi encanta.

Avui a la cuina he rigut molt amb l'Ysabel perquè hem fet una guerra d'aigua i fèiem el que volíem. M'ha explicat que ahir van anar a l'aeroport d'excursió i que li va agradar molt però que li va impactar moltíssim la mida dels avions, els trobava immensos. Jo valoro molt que m'expliqui totes aquestes històries perquè vol dir que ja em té més confiança, com totes les nenes que ara ja es comencen a saber el meu nom i em parlen molt més.

A vegades, cada vegada més sovint, quan estic girada vénen les mares, em fan pessigolles i marxen corrent, parlen més amb mi i em diuen que no li digui en Jaume que vénen a menjar. Estic molt a gust amb elles i amb el personal de la casa.

Com que avui era l'últim dia de les dues noies catalanes que han estat aquí sis mesos fent les pràctiques, la Jennifer i l'Ariadna, en Jaume ha fet un pastís per elles boníssim però no n'he menjat gaire. L'Ariadna ha vingut a acomiadar-se perquè demà passat ja torna cap a Girona i també ha portat un altre pastís que s'ha repartit amb tots els del menjador. Era molt bo i el centre, juntament amb una cirera, hi posava: "Gracias por todo". M'ha agradat molt aquest detall que ha tingut.

Després de menjar-ne una mica m'he acomiadat de la Jennifer i he marxat molt ràpid cap a l'ambaixada de Bolívia a ensenyar-los-hi el paper que la meva mare em va enviar per viatjar a Bolívia. M'he emportat una decepció gegant quan m'han dit: *no sirve para nada*. No serveix, no hi ha cap firma dels mossos ni està segellat per un notari, ens hem de quedar per aquí. M'he entristit perquè jo hi volia anar, però no val la pena anar fins allà per després haver de tornar per no passar la frontera.

He anat al Punchay, he demanat un suc de meló i la Mireia després ha arribat amb dues galetes de xocolata sense gluten per alegrar-me una mica. Quan he arribat ja no estava tan enfadada perquè penso que el pla no era marxar de Perú, el pla era venir aquí de vacances i conèixer tot el que hi ha aquí, en cap moment es va decidir del tot marxar al país del costat.

A la nit hem sopat un menjar típic d'aquí: blat de moro bullit, formatge, tomàquet i alvocat, m'ha agradat molt i és molt sa. Després de sopar hem baixat al Museo del Pisco, un amic de la Mireia tocava amb un grup, també ha vingut la Janine. El cantant d'aquest grup és la ex-parella de la Janine però jo he vist molt bon ambient entre ells.

Il·lustració 63: Amb la Mireia al Museo del Pisco

DIA 33: (28-07-2016)

Avui em trobo molt malament, no entenc el perquè. M'he quedat tot el matí a casa mirant documentals sobre l'Everest. M'ha sorprès molt que els punts de referència d'aquesta muntanya són els cadàvers de la gent que no n'ha pogut sortir viu. En David Sharp, un noi que va pujar la muntanya però no la va aconseguir baixar, va morir el dia del meu aniversari, no m'ha fet gaire gràcia saber aquesta dada però de veritat que he mirat tres documentals i cada vegada m'impactava més.

Després la Mireia ha vingut a dinar i m'ha demanat si volia anar al Punchay, no tenia forces i m'he quedat a casa mirant més documentals sobre altres muntanyes. Al vespre hem mirat un reportatge sobre el K2, una altra muntanya on un noi català va morir. Impacta molt tot això però m'agraden molt aquests temes de reptes d'alpinisme. Després, per sopar, he menjat una poma bullida a les onze, aproximadament, ja estava al llit a punt per anar a dormir.

DIA 34: (29-07-2016)

Avui quan m'he llevat ja estava millor, he esmorzat una poma bullida i una torrada amb pernil dolç. He anat al Punchay que m'esperava la Mireia i he begut un *mate* de *muña* per la panxa, sort en tinc de les infusions naturals d'aquí!

Després de treballar una estona i parlar amb l'Estefania, hem anat al mercat de San Pedro a buscar menjar per la caminada que farem demà. A la tarda hem anat a buscar els sacs de dormir que necessitem i a escoltar el *briefing*³⁶ de la caminada.

Hem marxat cap a casa però abans hem anat a casa el Marco i l'Oihane perquè ens han deixat les màrfegues per dormir al trekking. Quan hem arribat a casa m'he descarregat l'*Easy Taxi*, una aplicació del mòbil per demà a les 4:15 avisar a un taxi perquè ens vingui a buscar i ens porti cap al Milhouse, des d'on sortirem per anar a Salkantay.

CAMINADA DIA 35 FINS DIA 39: (30-07-2016→02/08/2016)

El primer dia ens vam haver de llevar a les 3:45 per anar cap al Milhouse, tres carrers més avall de Plaza de Armas per marxar cap a Mollepata. De Cuzco a Mollepata hi vam estar unes tres hores amb el bus turístic i allà només hi vam parar a esmorzar. Només vaig esmorzar pa amb melmelada perquè a casa havia menjat dues torrades amb pernil dolç i no tenia gaire gana, només tenia son.

Quan vam arribar a on començava la caminada, els *arrieros*³⁷ van carregar tot el nostre equipatge

Il·lustració 64: Tot el grup de l'excursió a Salkantay

³⁶ Explicació de l'excursió que faríem l'endemà.

³⁷ Persones que amb els seus cavalls porten les maletes més pesants dels viatgers per facilitar la caminada. També porten el menjar de tots els dies d'excursió.

als cavalls i ens vam presentar tots els del grup que conviuríem durant els pròxims quatre dies. En total érem dinou persones: catorze anglesos, una parella de Lima i nosaltres dues.

La caminada del primer dia al matí va ser tranquil·la, només el primer tros va ser de pujada, la resta era tot pla. A mitja caminada vam parar a menjar poca cosa i al cap d'una estona vam arribar al campament on passaríem la nit. Al matí només vam caminar tres hores i ja vam dinar allà. Quan vam acabar de dinar vam pujar fins a un llac que hi havia sota el glacial a on vam dormir, la veritat és que la pujada era matadora però va valdre la pena.

Hi va haver sis persones del nostre grup que es van banyar i tot, dues noies i quatre nois. Quan els vaig veure vaig quedar al·lucinada i vaig anar a posar la mà a l'aigua per comprovar com estava, evidentment estava congelada.

Al cap d'una estona vam baixar perquè feia molt fred i vent, arribant al campament els nostres *arrieros* ens van preparar el te. No ens vam ni aixecar de la taula perquè de seguida ens van portar el sopar. Tot era boníssim i quan vam acabar vam ajudar a un nen a desparar la taula.

Abans d'anar a dormir vam estar parlant amb un *arriero* i un guia que feia un *tour* privat i ens van explicar com organitzaven les rutes i altres coses. Vam anar a dormir i a descansar perquè l'endemà teníem la part més dura del trekking. A mi em sap greu tot el que fan els *arrieros* per nosaltres perquè han de carregar el nostre equipatge, han de muntar i desmuntar el campament, preparar el menjar, rentar plats sense aigua calenta, etc., ens ho faciliten tot.

El segon dia ens van llevar a les 5:30 del matí i els *arrieros* ens van donar un *mate* de coca ben calent. Amb mitja hora vam haver de fer a maleta i ens vam asseure a la taula a esmorzar. Al matí em van portar una cosa molt bona perquè no podia menjar el pastís que els altres menjaven. Em va saber molt greu pel cuiner perquè havia de cuinar

Il·lustració 65: La Mireia i jo al llac del glacial

Il·lustració 66: L'autora a 4.600m a Salkantay

diferent per mi i per una noia francesa que era vegetariana. Quan vam acabar d'esmorzar vam començar la caminada del segon dia. Realment va ser el dia més dur perquè vam haver de fer cinc hores de pujada però a dalt va valdre la pena tot l'esforç. Estàvem just a sota de la muntanya Salkantay a 4.600 metres d'alçada. Feia molt fred i vent, però les vistes eren precioses.

A dalt vaig estar buscant les meves ulleres de sol perquè la radiació solar era forta però no les vaig trobar. Vaig estar molta estona pensat i aquell matí no les havia tret de la tenda a on hem dormit, l'*arriero* ha plegat la tenda i l'ha pujat al cavall. M'he quedat sense ulleres.

Il·lustració 67: A mitja excursió

Quan baixàvem de la muntanya tot el camí va ser de terra i pols, mai havia trobat a faltar tant les ulleres de sol. Vam parar a dinar a mitja baixada, el menjar sempre és molt bo. Després de baixar durant tres hores més, vam arribar al campament a les cinc de la tarda. En total vam estar caminant unes deu hores i quan ja ho teníem tot instal·lat vaig anar a parlar amb l'*arriero* que ens havia plegat la tenda aquell matí. La meua sorpresa va ser no trobar-lo, es veu que la seva dona estava embarassada i justament aquell dia havia trencat aigües i va haver d'abandonar el trekking.

Al campament tots els del nostre grup es van dutxar però nosaltres dues vam decidir fer-ho l'endemà a Santa Teresa, és a l'entrada de la selva i hi fa moltíssima calor. Després del te i del sopar vam anar a dormir, la segona nit no feia tant fred com la nit passada perquè ja havíem baixat d'altitud.

L'endemà, el tercer dia, vam caminar durant cinc hores i vam parar a dinar a un lloc que vaig trobar molt bonic. Era com un porxo natural amb pedres i branques que hi havia al mig d'un bosc al costat d'una comunitat. Quan vàrem acabar tots de dinar ens van portar amb furgoneta fins al càmping de Santa Teresa. No és el tipus de càmping que jo havia vist fins ara però la veritat és que no estava malament. Era només un descampat, sense parcel·les ni organització com a Catalunya.

El clima durant el trekking va canviar moltíssim: vam passar de dormir a sota un glacial, a suar només de respirar. Tots els del nostre grup van anar a les aigües termals que hi havia a quinze minuts del càmping però nosaltres dues i la parella de Lima ens vam anar a dutxar, els quatre

ho vam fer amb aigua freda perquè feia molta calor. Després vam anar a donar una volta pel poble, no hi havia ni botigues però era molt tranquil.

Quan tot el grup ens vam reunir ens van portar el te i el sopar. A mig menjar ens va venir un noi que ens va explicar que l'endemà es podria fer ZipLine, diferents cables lligats entre la vall que formaven la tirolina més llarga que hi ha actualment a Sud Amèrica. Després ens van deixar una estona per fer festa i estar amb els companys però nosaltres dues vam anar a dormir d'hora.

L'endemà ens van llevar una mica més tard, a les 6:45, i després a les vuit vam marxar cap a fer el ZipLine, em va agradar molt l'experiència. El primer cable feia uns 400 metres i quan et tiraves veies tota la vall, les vistes eren precioses. En aquesta primera vaig arribar bé però al segon, que era el més llarg i mesurava un

Il·lustració 68: Fent ZipLine

quilòmetre, em vaig quedar molt lluny de la plataforma i un guia em va haver de venir a buscar. Vam estar parlant i em va dir que com que era catalana em faltava menjar patates per pesar més.

Il·lustració 69: A la tercera corda

Quan vam acabar vam anar el tercer que ens vam tirar cap per avall, tampoc vaig arribar i li vaig explicar al guia que em va venir a rescatar que el noi d'abans m'havia dit que no pesava suficient. Ell em va dir que era pel vent que feia i em va deixar el Walkie Talkie que tenen els guies per comunicar-se i dir-li a l'altre guia que no arribava pel vent. Jo no sabia que m'estava escoltant absolutament tothom.

Per anar a la quarta tirolina s'havia de passar per un pont que es movia molt però les vistes eren precioses, estàvem a molta alçada i teníem una panoràmica de gairebé tot. Quan vam arribar a la quarta i penúltima corda vaig trobar el guia del segon cable i em va dir que m'havia agafat una pedra per posar-me a l'esquena i així arribar a alguna plataforma, la roca que hi havia allà devia pesar 30 kg, quin fart de riure amb aquell guia!

Mentre m'esperava per tirar-me per l'última corda, em van haver de girar el cinturó de seguretat perquè en aquesta et podies tirar com un ocell. Tothom em va assegurar que en

aquest últim cable arribaria perquè com que vas com un ocell agafes més velocitat, però tampoc vaig arribar-hi.

Quan la Mireia i jo vam acabar i vam baixar a deixar tot l'equipatge a la casa principal del ZipLine, ens vam acomiadar de tot el grup; ells marxaven cap a Machu Picchu nosaltres dues tornàvem a Cuzco perquè hi anem la setmana que ve.

Il·lustració 70: A l'últim cable

El nostre guia de l'excursió ens va dir que havíem d'anar caminant fins al càmping de Santa Teresa però un guia del ZipLine ens va dir que ja ens portava ell amb cotxe. Abans de marxar em van dir que el pròxim dia em posarien pedres a la butxaca, que no era cap broma. Per mi ha estat el més divertit del trekking, n'estic segura de que hi haurà una altra vegada però no aquest any.

Quan ja vam tenir les maletes vam agafar un taxi per anar a Santa Maria, el poble del costat per agafar una altra *combi* cap a Cuzco. Allà vam dinar dos entrepans i ens vam esperar molta estona abans no arribés una furgoneta. Estava molt cansada i només volia dormir, vam arribar a Cuzco a les 7:30, vaig sopar un iogurt amb fruita i vaig anar a dormir.

DIA 40: (03-08-2016)

Avui m'he llevat a les vuit del matí, m'he preparat un líquid de fruita i m'he posat a rentar la meua roba interior. Com que anava tan lenta perquè no em quedaven forces, la Mireia m'ha ajudat i hem anat al Punchay a fer feina. He estat fent Skype amb els de casa i m'ha agradat molt veure'ls perquè els trobo a faltar, tot i que ara mateix només tornaria a casa a fer una abraçada a tothom i tornaria cap a Cuzco.

Il·lustració 71: Rentant roba

Cap a la una del migdia hem anat a comprar el dinar i després hem anat a pagar el trekking que vam fer, com que ho vam dir amb pocs dies d'antelació que hi aniríem, no vam tenir temps de

pagar-lo. Després de dinar hem anat al Punchay a esperar a l'Allende, una noia basca que el dilluns marxa a viatjar per Nova York i torna definitivament a casa.

Avui no hem fet res d'especial però m'ha agradat perquè necessito descansar, encara estic molt cansada.

DIA 42: (05-08-2016)

Ahir no vaig fer el diari perquè estava fent la maleta per avui. A la tarda marxem a passar el cap de setmana a una comunitat del costat de l'Ausangate, a Pacchanta.

Avui a Mantay m'ha tocat cuina i estic molt contenta perquè és el primer dia que no em tallo amb cap ganivet. La Mireia ha estat molt contenta quan li he dit perquè sempre arribava amb marques de guerra. Quan he sortit de Mantay he anat al Punchay amb la Mireia per anar cap a casa i agafar les maletes que necessitem per aquest cap de setmana.

CAP DE SETMANA A L'AUSANGATE (05-08-2016→07-08-2016)

Primer de tot vam anar a agafar un bus en direcció Tinke. Allà hi vam passar la primera nit i el senyor de l'hostal, el senyor Cayetano Crispin, ens va cuidar molt bé. Vam sopar al restaurant que hi ha al costat i ens van donar molt menjar. Jo vaig demanar arròs amb ou i patates i la Mireia pasta amb patates. A la taula del costat hi havia quatre homes que estaven bevent cervesa i em va fer molta gràcia que tots anaven amb els típics barrets del Perú i es lligaven els dos fins que hi ha al costat a sobre el cap. Quan van sortir a fora se'ls van deslligar i era la manera de no tenir fred a les orelles. Després de sopar vam anar a dormir.

L'endemà al matí vam esmorzar al mercat. Vam menjar un entrepà de formatge i quinoa amb poma. Em vaig llevar amb la panxa remoguda i no volia menjar gaire. A les vuit del matí ens

Il·lustració 72: L'habitació de l'hostal de Tinke

Il·lustració 73: L'autora caminant cap a Pacchanta

trobàvem amb el senyor Alipio al mercat, amb ell ens hi vam quedar a dormir la segona nit, a Pacchanta. Ell va pujar amb moto amb la nostra maleta gran i nosaltres vam pujar cap a la comunitat amb el seu fill, en Climendo. Quan faltaven dos quilòmetres per arribar a casa seva vam parar a menjar alguna cosa. Jo li vaig donar aigua, galetes, plàtan, mandarina i fruits secs. Ell va menjar de tot però en cap moment ens ho va demanar, només acceptava el que li donàvem, no m'estranya gens perquè a tanta alçada les famílies mengen poc equilibrat.

Només vam tardar tres hores a arribar a casa de l'Alipio i ens vam asseure a mirar el paisatge. Per l'habitació on vam dormir s'hi passejava el gos, el gat, les gallines, i per fora les alpaques, estava a la glòria. La Mireia i jo vam dinar un entrepà de formatge i quan vam acabar vam decidir anar a les aigües termals naturals que hi havia a baix al poble. Jo no

Il·lustració 74: Aigües termals naturals de Pacchanta

volia anar al mirador de l'Ausangate, per una vegada volia anar a la muntanya amb tranquil·litat.

Vam baixar amb en Cristian i en Climendo i ens vam dedicar a mirar mirant com la gent, quan acabava el jornal, es relaxaven a les aigües termals. Vaig veure que la gent es dutxava en aquella mateixa aigua, rentaven el cap i les pentinaven. Vam veure com una mare va estar una hora per pentinar a la seva filla perquè tenia el cabell molt enredat.

Després vam berenar i vam convidar els dos més petits que hi havia a menjar un entrepà de pernil dolç, ens ho van agrair moltíssim. També vam repartir mandarina a un nen i una nena petita i després a la senyora que cobrava pels banys termals. La Mireia m'ha explicat que els banys termals són naturals perquè per allà hi ha un volcà inactiu però encara manté la terra calenta. Després de tornar a casa l'Alipio ens vam canviar i ens vam

Il·lustració 75: Els dos més petits de Pacchanta

dirigir a la cuina, s'hi estava molt bé perquè van engegat el foc per escalfar. Hi havia molt fum a dins però si obríem la porta marxava tota l'escalfor, em picaven molt els ulls però estava molt a gust.

L'Alipio i la seva dona tenen una agència de viatges i avui ella ha tornat de fer el trekking de la muntanya dels set colors. A la cuina hi havia els *cuy* per allà voltant, la meua mare s'escandalitzaria aquí dins. La gent de comunitat parla molt baix i molt poc, em transmetien molta calma i tranquil·litat aquesta família. Vam sopar molt bé perquè de primer plat hi havia sopa de verdures amb quinoa i de segon amanida de verdures amb pollastre i patates.

Diuen que a les comunitats hi ha molt sexisme però jo no n'he vist de cap de les maneres, els nens han engegat el foc, l'Alipio cuinava i tallava tots els aliments i la Rosa l'ajudava. Els nens ens van explicar que es llevaven a les quatre del matí, per sortir a les cinc cap a Tinke a l'escola, s'hi posen a les vuit fins a les quatre de la tarda, i després tornen a pujar, tot això a peu, cada dia. Després de menjar, beure un *mate* i acordar que l'endemà esmorzaríem a les 7:30, hem anat a dormir.

Tant la nit passada com aquesta hem dormit deu hores, fins ara la muntanya eren presses. L'endemà, la Rosa ens havia preparat una taula a fora: amanida de fruita i iogurt, pa amb melmelada, infusions i una truita amb formatge i tomàquet, estava boníssim. Parlant amb l'Alipio ens va dir que tenia un fill a la universitat de Cuzco i que tenien molt clar

Il·lustració 77: L'autora esmorzant a Pachanta

que ell i la seva dona eren els que treballaven a casa, els nens no, ells havien d'estudiar per tenir una carrera, aquesta família és encantadora.

Després d'esmorzar ens hem vestit amb els vestits tradicionals de les dones d'aquí al Perú i ja hem baixat cap a Tinke amb la Rosa, els nens es quedaven a casa a cuidar les alpaques i tots els animals que tenen voltant per allà. L'Alipio ens baixava amb la nostra maleta amb moto.

En tot el cap de setmana he vist centenars de motos i només dues persones que utilitzaven casc, al final ja em sorprenia quan veia algú amb casc. També em sorprenia veure només dues persones sobre una moto, normalment en veia a tres o a quatre.

Baixant, també, he vist que un cotxe anava amb 14 persones, però, si hi caben 14 persones, qui diu que el cotxe és de cinc? La policia no

Il·lustració 76: L'autora amb el tradicional vestit de Perú

deia pas res al respecte, és més, vaig veure quatre persones sobre una moto parlant amb el policia del poble per anar a sopar algun dia.

Amb dues hores vam ser a baix, la Rosa ens va fer anar molt ràpid. Quan vam arribar al poble ens vam trobar amb l'Alipio i vam anar a veure la fira de vaques i tots els animals a un altre lloc de Tinke. A les 11:40 tornàvem cap a Cuzco i a mig camí ens va parar la policia. Es veu que el noi

Il·lustració 78: La Rosa caminant cap a Tinke

que conduïa no podia portar a persones en un cotxe de transport turístic perquè no tenia el permís però només li van fer pagar 150 soles per seguir la seva ruta cap a Cuzco.

Quan vam arribar, vam agafar un taxi i vam anar a menjar *chicharron de pescado* amb *arroz chaufa* y marisc. Quan marxàvem ens vam trobar a la Janine amb una seva amiga i en Juan i a l'Estefania que anaven a dinar. Nosaltres vam marxar cap a casa per dutxar-nos, a les set havíem quedat amb el Marco per anar a sopar, l'Oihane està a Guatemala per una cosa del seu diplomat. Ens vam trobar a casa seva, li vam deixar les màrfegues que no havíem fet servir en cap moment i vam sopar al Jack's. Quan vam anar cap a casa ens vam preparar un *mate* i vam anar a dormir de seguida.

DIA 45: (08-08-2016)

Avui no hem fet res perquè la Mireia es va demanar festa a la feina i jo a Mantay per descansar tot el dia, només ens hem dedicat a netejar i a posar rentadores. Després hem baixat al Punchay a fer Skype amb la meva família i els trobo a faltar més que l'última vegada que els vaig veure però tot i això em seguiria quedant aquí a Cuzco. Quan ens hem acomiadat d'elles hem treballat una estona i hem anat al mercat de San Pedro a comprar peix, formatge, verdura i fruita.

A casa hem menjat bròquil amb xampinyons i amanida de verdura, hem tornat al Punchay però no hem fet gaire feina i hem tornar a casa. Hem estat mirant documentals sobre l'Eduarne Pasaban, la primera alpinista femenina que ha aconseguit pujar les 14 muntanyes del món de 8.000 metres o més.

DIA 46: (09-08-2016)

Avui no he gosat quedar-me a cuina i he anat a la guarderia. He estat amb la Nieves i la Marina, que avui ha estat el seu últim dia, li veia pena a la cara! Jo també em poso trista de pensar que el dia 24 és el més últim dia a Mantay. Quan donàvem de menjar als nens, amb l'Alicia no podíem parar de riure perquè es volia enfadar amb la seva filla perquè no menjava però em veia a mi i es posava a riure.

Il·lustració 79: Amb la Mary Cielo i en Néstor

Quan ja ho teníem tot acabat a la guarderia he estat una estona a la oficina i més tard a la cuina menjant perquè notava que no arribava al dinar, tenia molta gana i he anat a menjar síndria amb l'Alícia. Després de dinar m'he acomiadat de la Marina i he anat a agafar la *combi*, estava molt tipa perquè l'Alícia no parava de posar-me menjar.

Quan he arribat al bus he cedit el meu lloc a una nena amb la seva mare i he marxat cap a davant de tot en uns altres seients. Mentre caminava el conductor ha arrencat de cop i m'he entrebancat per allà al mig i he caigut a sobre un noi que jugava al joc virtual de moda, el PokemonGo, no s'ha ni immutat.

Després d'anar al Punchay he anat cap a casa perquè la Mireia havia anat a fer una classe. Quan ella ha arribat s'ha posat a fer una reunió per Skype amb uns de Lima i no he pogut cridar perquè hi havia 30 persones a l'altra banda de la pantalla. Fa molts dies que no miro *Revenge* i em sembla que ja no ho podré fer perquè tinc molta feina amb entrevistes i altres coses del treball. Mentre la Mireia estava fent la reunió, m'he fet pèsols amb peix per sopar i he anat a dormir.

DIA 47: (10-08-2016)

Avui els nens de la guarderia estaven insuportables, tothom ho estava, no sé si és perquè estic malalta o realment estaven així. Abans de tornar cap a Catalunya els vull regalar fotos dels nens a les mares de Mantay perquè elles no tenen els mitjans per fer-ho i avui ja n'he fet unes quantes. Quan els nens s'han posat a menjar he marxat a la cuina a fer-me arròs però ha vingut la Liliana i m'ha demanat que ajudés a la Maribel a rentar els plats. Quan he acabat de fer-ho també he fregat el terra de la sala i he tornat a acabar de fer-me el dinar.

Quan he tornat a la cuina he vist que hi havia una voluntària que no em cau gaire bé perquè té 40 anys i es creu directora, només fa que manar. Quan anava per marxar m'ha dit que em quedés a fer magdalenes i sense gaire ànims m'he quedat a la cuina. He estat untant els motlles de les magdalenes amb mantega i quan he acabat he anat cap a l'oficina.

He acabat de dinar i he estat parlant amb la Roxana per fer-li una entrevista i m'ha dit que demà la podríem fer però no volia que la gravés, li he dit que no ho faria i ha acceptat.

Després he agafat la *combi* i he baixat a la Universitat, he anat a Sipas perquè hi havia la Mireia encarregada de fer un taller de truita de patates. El taller ha anat molt bé i avui he entès perquè el meu pare tarda tant a fer-la. Primer s'ha de picar la patata, fregir-la, tornar-la al bol amb l'ou, tornar-la a posar als fogons a foc lent, és una feinada. El taller es feia amb grup i en el que estava jo m'han dit que com que jo era la que venia d'Espanya, la sabia fer. Aquí a Perú és el primer cop que cuino.

Quan ja han marxat tots els nois, amb el personal hem fet una altra truita i després sí que hem marxat cap a casa. És el primer cop a la meva vida que menjo tanta truita.

DIA 48: (11-08-2016)

Avui quan he arribat a Mantay la Raquel m'ha demanat si m'anava bé fer-li l'entrevista i li he dit que sí. Sort que l'he gravat en veu perquè ha durat una hora i deu minuts però m'ha donat gairebé tota la informació que necessitava.

Després de la Raquel he anat amb la Roxana i hem anat a la sala de la televisió a fer-la. És molt callada i li he hagut de treure gairebé tota la informació jo però no l'obligaré a explicar-me coses que ella no vol. Quan he tornat a la guarderia la Fedia Luz m'ha demanat si ella també la podia fer i li he dit que sí. M'ha sorprès molt l'entrevista amb ella perquè no és la nena que més relació hi tinc però la veritat és que ha estat molt oberta amb mi i fins i tot sé perquè està aquí, jo no estava preparada per escoltar aquesta resposta. Tot i així m'ha agradat molt parlar amb ella perquè m'ha explicat moltes coses de la seva vida.

Després de dinar he ajudat a la Fedia Luz a plegar els bolquers dels nens i he conegut a una mare que fa un any va marxar de Mantay i avui ha vingut per visitar a les mares i a tot el personal. Quan ja ho hem tingut tot plegat he anat cap al Punchay a començar a passar l'entrevista de la Raquel a l'ordinador, en tinc per dies...

DIA 49: (12-08-2016)

Avui no he pogut fer cap entrevista a ningú perquè totes les mares de Mantay han anat a preparar la manifestació que hi ha demà contra la violència de gènere, m'agradaria molt anar-hi però marxem al Machu Picchu.

Al matí ens hem quedat la Lili, la Jimena i jo a la guarderia i els nens s'han portat molt perquè hem anat al parc. Avui a la casa no hi havia gairebé ningú i la Jimena i jo hem estat parlant una estona. Ella és mexicana i estarà a Mantay tres mesos perquè com que ha acabat la carrera de psicologia vol viatjar pel món.

Il·lustració 80: Amb en José a la guarderia

Quan he acabat he anat al Punchay a descarregar-me música per demà, són set hores de viatge fins a hidroelèctrica, després dues hores caminant fins a Aguas Calientes i allà és a on passarem la nit.

CAP DE SETMANA AL MACHU PICCHU: DIA 50 → DIA 51: (13-08-2016 → 14-08-2016)

Dissabte a les set del matí ja érem a Plaza de Armas i em va fer molta gràcia veure a una dona amb una bandera cridant els nostres noms, em pensava que només passava a les pel·lícules. El viatge fins a Ollantaytambo va ser bastant distret perquè vam trobar un embús enorme i només per creuar un carrer hi vam estar 30 minuts. El conductor de la furgoneta es va estressar i anava cridant i tocant el clàxon a tots els cotxes que passaven pel nostre costat. Per sortir de Cuzco vam estar-hi una hora de rellotge perquè a la sortida hi havia cinc carrils de cotxes que volien entrar a la ciutat i nosaltres no teníem camí. El conductor s'estava a punt d'estirar els cabells però després vam passar per sobre la vorera durant vint minuts i va tenir el problema resolt.

Quan ja estàvem tirant cap al Valle, vam tornar a trobar una romeguera de cotxes però aquesta vegada va ser pitjor perquè només hi havia un camí, feien obres, i la dona que dirigia el trànsit va fer arrencar els cotxes dels dos sentis a la vegada i ens vam trobar tots. El conductor fart de tothom va baixar de la *combi*, es va posar a dins les obres i va començar a enretirar pals per fer un altre carril, no podia parar de riure. En els dos casos que vam estar parats el conductor tenia raó però així és Perú!

Quan a Ollantaytambo van pujar tots els passatgers que faltaven vam dirigir-nos cap a Hidroelectrica. Trobo molt incòmodes les *combis* per dormir i vaig estar tot el camí escoltant música. A Santa Teresa vam parar a dinar a un restaurant que estava molt bo i vaig poder veure un tros d'un partit de bàsquet dels Jocs Olímpics, aquest any no he vist res de res.

Quan vam arribar a Hidroelectrica vam començar el nostre camí cap a Aguas Calientes. La caminada era de dues hores però tot el recorregut era pla i es feia menys pesat. Just abans d'arribar al poble vam passar per un túnel que deia que no es podia passar caminant però el camí el teníem molt lluny i vam decidir travessar el túnel. Mentre caminàvem la Mireia va cridar: que ve el tren! Feia molt temps que no corria tan ràpid. Aquests detalls són els que no es poden explicar a la mama.

Il·lustració 81: Amb la Mireia caminant cap a Aguas Calientes

Quan ja vam arribar a Aguas Calientes vam estar esperant en Persi, el nostre guia, fins a tres quarts de sis aproximadament i ens va portar al nostre hostel. Quan vaig entrar a l'habitació vaig al·lucinar perquè hi havia televisió, els matalassos eren còmodes, hi havia lavabo propi i cortines a les finestres!

Quan ja ens vam instal·lar vaig anar a comprar xampú, aquí va ser quan me'n vaig adonar que ja parlo peruà però m'encanta aquest idioma, aquest país, aquesta gent, aquest lloc que encara està en vies de desenvolupament, m'agrada tot.

Il·lustració 82: Habitació d'Aguas Calientes

Després de dutxar-nos vam anar a donar una volta pel mercat artesanal que hi ha al poble i a prendre una llimonada. Aquest poble és molt lleig perquè està fet pels estrangers i només hi ha restaurants i hostals, es nota que està tot fet pels forasters i és tot molt car.

Després, quan vam anar a sopar, ens van portar a un lloc on vam poder triar i el menjar era molt bo però van faltar plats i gots i la gent s'ho havia d'anar tornant. Ho vaig trobar una mica escandalós perquè aquesta gent viu del turisme i ho hauria de tenir tot bé de cara el públic.

Quan vam anar a l'habitació em vaig adormir de seguida i l'endemà al matí la Mireia em va dir que ella no havia pogut dormir gaire perquè a l'altra banda del riu hi havia una discoteca amb música molt forta. No me'n vaig adonar de res.

A les quatre de la matinada ens posàvem a caminar però fins a les cinc no van obrir la porta per començar a pujar cap a dalt. Podies triar si anar caminant o amb autobús però la caminada va ser espectacular. No es veia res mentre pujava les escales però eren molt altes i cansaven molt. Amb només 40 minuts vaig pujar les 600 escales i 500 metres de desnivell.

Il·lustració 83: Amb la Mireia a l'entrada del Machu Picchu

Quan vaig arribar a dalt em vaig asseure en un

banc que vaig trobar i em vaig canviar de samarreta, feia molt temps que no suava d'aquella manera. Després vam anar a menjar l'esmorzar que ens havien donat a l'hostal i ens vam posar a fer cua per entrar

Il·lustració 84: L'autora al Machu Picchu

Quan vaig entrar i vaig veure les vistes que hi havia em vaig enamorar del Machu Picchu, és preciós i la visita que ens va fer en Jimmy també em va agradar molt. Quan es va acabar la visita guiada ens vam quedar voltant per cada racó fins que vam tenir gana. A dins no es pot menjar ni fumar perquè és considerada una meravella del món i l'han de mantenir neta. Vam

tornar a entrar i ens vam anar a fer la foto que es fa tothom a dalt i a les 10:40 vam començar a baixar cap a Aguas Calientes. Vam tornar a l'hostal a agafar les maletes i vam anar cap al tren que es veu que és dels més luxosos que hi ha.

A Hidroeletrica vam dinar tres entrepans de tonyina i vam agafar la mateixa *combi* que anant, amb el mateix conductor. Tres persones no arribaven i era l'hora de marxar, el conductor es va tornar a posar nerviós i va anar a buscar a tres persones que anessin a Cuzco per marxar, no es pot marxar fins que la furgoneta va plena.

Quan ja portàvem tres o quatre hores de viatge vam parar i van rentar la nostra furgoneta perquè amb la pols es podia fer malbé. Vaig anar a comprar una hamburguesa amb ou i amanida, semblava plàstic però tenia molta gana.

La Mireia va dormir gairebé tot el viatge però jo no vaig poder i quan vam arribar a Cuzco teníem els peus ben inflats d'estar allà dins. Vam parar a un taxi i vam anar cap a casa, vam sopar iogurt amb fruita i a les deu ja dormíem.

DIA 52: (15-08-2016)

Avui a Mantay he anat cap a guarderia, no hi havia l'horari dels voluntaris penjats però fa molt temps que no hi vaig. La Fedia Luz ha estat molt contenta quan m'ha vist entrar i jo també ho he estat quan l'he vist a ella, feia molts dies que no la veia. Quan he anat a rentar els plats dels petits, la Roxana m'ha demanat de quedar-me a la cuina però si no ho diu en Jaume jo no puc fer res. Quan he tornat a la guarderia ja ha vingut en Jaume a buscar-me i he anat a la cuina.

No he tingut temps ni de rentar plats perquè en Jaume ens ha enviat a l'Ysabel i a mi al mercat a comprar enciam, mandarines i pollastre. Quan he arribat m'he posat a pelar patates molt ràpid perquè el menjar anava molt endarrerit i ja era l'hora de dinar dels petits.

Quan ho hem acabat tot, la Fedia ha vingut a buscar els plats dels petits que acabava de rentar i després he degustat la sopa que ha fet la Roxana, estava molt bona. He estat una estona a l'oficina però abans de marxar ella m'ha donat mil gràcies per haver-la ajudat tant. Al cap de mitja hora hi he tornat si necessitava ajuda i m'ha dit que no necessitava res, però que moltes gràcies. M'he dedicat a posar les estovalles, cosa que també m'ha agraït moltíssim. És una mare encantadora.

Mentre esperàvem per dinar, la Teresa, la Fedia la Sabina i la Míriam m'han dit que no volien que marxés i que volien parlar amb la meva mare perquè em quedés. Jo tampoc vull marxar perquè Mantay és un encant. La Fedia m'ha demanat que anés a la seva taula, he acceptat i m'he posat a la taula amb ella. He estat una estona parlant amb ella i després també s'han assegut la Jimena i l'Esther.

Il·lustració 85: Ana, filla de la Teresa

Abans de marxar li he demanat a la Teresa, una mare que està al taller artesanal, si volia que li fes l'entrevista de després d'haver marxat de Mantay i m'ha dit que cap problema, que demà mateix. Demà també li he de fer l'entrevista a l'Alicia.

Quan he marxat no em podia creure que en tot el trajecte fins a Maruri hi hagués sempre un seient buit a la *combi*, fins ara no ho havia pas vist. A dos quars de sis he marxat del Punchay i he anat a fer Skype amb la Sandra. Després de tres hores d'Skype ha anat a dormir i ha arribat la Mireia. Hem preparat bròquil amb xampinyons i hem sopat. Després ella ha estat treballant una mica i jo he anat a dormir.

DIA 53: (16-08-2016)

Avui al matí, anant cap a Mantay he quedat molt impactada perquè he vist a tot d'homes d'una construcció sobre un camió de sorra anant per l'Avinguda de la Cultura, no ho havia vist mai encara!

A Mantay he anat cap a la cuina perquè aquesta setmana estic tota la setmana allà. En Jaume m'ha demanat que anés a comprar llet de llauna i he anat a una botiga a buscar-ne. Després he hagut d'anar a la guarderia perquè totes les mares tenien taller de tenyir samarretes amb els familiars de la treballadora social i ens hem quedat la Jimena i jo amb els nens al parc. He pogut aprofitar per fer moltes fotos perquè cada dia em queda menys per marxar i els hi he de regalar a les mares una foto, sí o sí.

A l'hora de dinar ha estat un caos perquè tots els nens cridaven, tiraven el menjar i ploraven. La Jimena i jo no sabíem què fer però de cop ha arribat la Liliana i ha posat una mica de pau. Quan han acabat de dinar he canviat en José que s'estava adormint a la taula i no he tingut més feina. Quan he sortit de la guarderia he vist que havia arribat una mare nova a Mantay i li he anat a dir a l'Esther que estava a una habitació pintant. Hem estat parlant una estona i m'ha explicat que la Nieves vol posar en adopció al seu fill però que encara no es podia dir, amb ella sempre ens intercanviem informació.

Quan he baixat de l'habitació, l'Alicia m'ha demanat de fer l'entrevista però primer la volia veure per si no volia respondre alguna pregunta, li he dit que cap problema i l'hem fet. Hem estat parlant molta estona perquè m'ha dit que li transmeto molta confiança, ens portem molt bé ella i jo.

A l'hora de dinar la Teresa m'ha demanat si podíem fer l'entrevista demà perquè havia de marxar al metge amb els seus dos fills que els tenia malalts, li he dit que cap problema. Quan anava a marxar la Fedia m'ha demanat si em podia quedar amb l'Alexander perquè havia d'anar amb el psicòleg i jo m'he quedat amb l'Alexander al parc.

Il·lustració 86: Iris, dos anys

Després he marxat cap al Punchay però m'ha costat marxar perquè la Nieves no em deixava. Quan he arribat al Punchay he passat l'entrevista de l'Alicia a l'ordinador i m'he posat a fer el diari, quan ho he acabat he seguit preparant les entrevistes de la treballadora social, la infermera tècnica i l'educadora social.

DIA 54: (17-08-2016)

Avui al migdia la Mireia ha marxat cap a Calca fins divendres i jo durant aquests dies estaré amb en Juan i l'Estefania a casa seva. Quan he sortit de Mantay he anat a casa a preparar-me una infusió i he passat en net tres entrevistes que he fet avui a diferents mares.

A les sis de la tarda aproximadament he anat cap a casa en Juan i l'Estefania i me'ls he trobat preparant-me l'habitació. Me l'han estat ensenyant tota i m'encanta perquè hi ha molts llençols amb els colors de Perú penjat a les parets i molt decorada.

Cap a dos quarts de vuit han marxat a una reunió que tenien i jo m'he quedat a casa amb en Tenox, el seu gos. He estat escoltant música una estona i després m'he preparat el sopar: pa amb tomàquet i una truita de bolets amb espinacs, ha quedat boníssima.

A les deu li he enviat un missatge a l'Estefania dient-li que anava a dormir. Ells han arribat prop de les onze però jo ja estava apunt d'entrar en son profund i els he sentit de lluny.

DIA 55: (18-08-2016)

Avui al matí quan m'he aixecat he anat a dutxar-me i després d'esmorzar una poma. L'Estefania quan s'ha aixecat per obrir-me la porta feia cara de son, es notava que estava cansada. La porta de casa seva és molt complicada d'obrir perquè hi ha molts cadenats i s'ha

aixecat a obrir-la. Després de dutxar-me m'he fet el llit, he anat a casa a estendre la roba de la dutxa i he marxat cap a Mantay.

He arribat bastant bé de temps i m'he quedat a la guarderia. Les mares han estat fent un taller de balls i en Jaume m'ha demanat que anés amb ell a cuina perquè tenia molta feina, a la guarderia ja hi havia la Jimena. Per dinar hi ha hagut ous ferrats amb salsitxes i arròs, el millor dinar que he menjat des queestic aquí.

Il·lustració 87: Michel, nou mesos

Avui li he fet l'entrevista a la Carmen, ha estat curta perquè la Raquel ja em va donar molta informació però ella m'ha explicat tot el procediment d'arribada d'una mare a Mantay. Mentre esperàvem per dinar l'he començat a passar a l'ordinador però com que hi havia molt xivarri he decidit anar a la guarderia a ajudar els petits a dinar.

Quan he sortit de Mantay he anat cap a casa i he seguit passant l'entrevista de la Carmen i més tard m'ha trucat en Juan i m'ha dit que aniríem a sopar una pizza. A les nou havíem quedat a la Plaza de Armas però ens hem trobat una mica més tard a l'IncaFarma, un carrer més avall de la plaça principal. Amb en Juan, l'Estefania i la Loreto hem anat a sopar el Milhouse en Juan treballa allà i té els preus més baixos .

Allà he conegut a dues noies catalanes: la Laia i la Cristina. La Laia ha estudiat química i és de Prats de Lluçanès, en canvi la Cristina és arquitecte i ja treballa en un projecte de l'ajuntament de Barcelona relacionat amb habitatges socials. Hem agafat pizzes vegetals i ens les hem partit, estava boníssima. Quan hem acabat hem marxat cap a casa i com que eren les dotze he anat directament a dormir.

DIA 56: (19-08-2016)

Quan a les set del matí m'ha sonat el despertador he desitjat que fos una broma per seguir dormint però com que no ho era m'he vestit, he esmorzat i he marxat cap a casa a deixar la roba. No m'he acomiadat d'ells dos perquè espero tornar-nos a veure.

A Mantay he arribat una mica tard però he anat directament a la guarderia amb la Jimena i la Liliana. Avui ha estat un dia molt tranquil i he pogut fer totes les fotos que necessitava dels nens, demà les aniré a imprimir. He dinat amb calma i he marxat al Punchay perquè avui arribava la Mireia i ens hem trobat allà.

Aquesta tarda he seguit passant l'entrevista de la Carmen a l'ordinador però quan ha arribat la Mireia he parat perquè m'ha estat explicant el que havia estat fent aquests dies. Després ella ha marxat a fer classes i jo he anat a casa a seguir passant l'entrevista. Aquests dies he estat fent molta feina del treball de recerca i el tinc molt avançat.

DIA 57: (20-08-2016)

Avui m'he llevat a les nou, en total he dormit onze hores i ara mateix estic com nova. La Mireia m'ha dit si volia anar al mercat i li he dit que sí, encara no hi havia anat mai. He menjat un entrepà molt bo i un batut de fruita, és el millor esmorzar des que estic aquí. Quan hem acabat d'esmorzar hem anat cap al Punchay a treballar una estona. He acabat l'entrevista de la Carmen i he començat a passar la de la Lili. També hem anat a un lloc a imprimir les fotos de tots els nens de Mantay i després al mercat a fer la compra de la setmana. M'agrada molt anar al mercat però vull, quan hi érem, hem vist als municipals agafant el menjar de la gent, dels que no tenen permís per estar-hi, la veritat és que el carrer estava buit. No m'ha agradat gens veure això, ells s'han de guanyar la vida com puguin, no ho he trobar gens bé.

Després hem anat cap al mercat de la verdura on la noia que li comprem la verdura sempre ens ha dit que ens va veure al Machu Picchu el diumenge. Després hem anat al supermercat i ja finalment cap a casa a preparar el dinar.

El dinar ha estat amanida d'alvocat, formatge i tomàquet amb dues pilotilles d'albergínia. La veritat és que estava molt bo, i quan la Mireia ha marxat a fer una classe, jo m'he quedat rentant plats i rentant la meva roba interior. Després, a quarts de cinc ens hem trobat al semàfor que ens trobem sempre i hem anat cap a Plaza de Armas a buscar a uns del Mijac de Santa Eugènia que estan un mes per aquí a Cuzco.

Després de tres hores d'estar amb ells hem anat cap el mercat artesanal de baix l'Avenida del Sol a mirar preus per comprar-los amb els del Valle que hi anem demà i ja hem aprofitat per comparar un estoig i dues bufandes per la Núria Serra i la meva germana, la Cora.

Il·lustració 88: L'estoig nou

Una vegada a casa hem preparat el sopar i hem anat a dormir d'hora, perquè havíem quedat per sopar amb el Marco i l'Oihane però al final no hi hem anat, hem sopat iogurt amb fruita.

DIA 58: (21-08-2016)

Avui al matí hem anat al Valle, però abans hem posat la meva última rentadora aquí al Perú. La veritat és que pensar això em posa trista, però ja porto dos mesos aquí i jo no hi puc fer res.

Il·lustració 89: L'autora a Ollantaytambo

Al Valle primer de tot hem anat a Ollantaytambo a veure el poble, és preciós perquè els carrers són estrets, les cases son velles, és tot molt rural. Després hem anat a Urubamba i hem pujat a un *star* que només hi havia 12 places però hi havia 19 persones, 17 peruans i nosaltres dues, no podíem parar de riure amb la situació que estàvem. Quan hem arribat a Urubamba hem

agafat un bus per anar cap a Pisac. El bus era vell i feia molt soroll, em pensava que no arribaríem però també m'ha fet riure, suposo que tot em fa riure perquè no ho tornaré a veure i estic gaudint dels últims dies.

Una vegada a Pisac ens hem assegut a fer un batut de fruita i després ens hem posat a comprar. Hem comprat tres toros que simbolitzen protecció, 20 *cariñitos*³⁸, cinc clauers i dos imans per la iaia i l'oriol. Quan hem arribat a Cuzco a les sis de la tarda hem anat a la plaça a veure com els militars baixaven la bandera, feia temps que ho volia veure però com que mai hi érem no podia, avui ho he gravat i tot i la veritat és que em fa molta gràcia l'interès i l'emoció que hi posen. Li tenen molt respecte a la seva bandera.

Després d'estar deu minuts veient com la baixaven hem anat a comprar dues samarretes; una pel meu pare i l'altra per la meva mare, i després a comprar tres braçalets més. Aquest cap de setmana hem comprat tots els records que em vull emportar cap a casa. Hem anat cap a casa i només falta per el ponxo que li vull regalar a la Sandra i dos jerseis per mi.

A casa ens hem canviat i hem baixat a sopar amb el Marco i l'Oihane a la creperia, he agafat una crep salada i quan hem tornat cap a casa ens hem quedat fins a les dotze parlant.

³⁸ Braçalets típics del Perú fets amb fil.

DIA 59: (22-08-2016)

Avui al matí estava morta. Anant a Mantay gairebé m'adormo però el que cobra els viatges ja se'n ha ocupat que això no passés perquè m'anava parlant, no callava. Avui he estat a guarderia, trobaré molt a faltar als petits, i a les seves mares també, evidentment. Li he donat el menjar a la Johana, les dues assegudes sobre una taula i jo la peixia, no volia que la seva mare li donés el dinar.

Avui Mantay s'ha quedat sense aigua per rentar els plats però sort que han pogut cuinar, i estava boníssim, m'ha encantat. Abans, però, hem hagut de fer l'acomiadament dels germans i les cosines de la Carmen que avui ja marxen cap a València, els hi esperen 35 hores de viatge en total, quin cansament!

Abans de dinar hem estat parlant l'Esther, la Jimena i jo i la veritat és que són molt maques, la Jimena va al seu aire d'una manera extraordinària. Després de dinar he ajudat a l'Esther a rentar els plats i l'Alicia m'ha demanat que anés a pentinar a la seva filla. Li he fet dos monyos a dalt el cap però han quedat fatal i se li han desfet. Quan l'Alicia ha acabat d'endreçar la cuina hem marxat a comprar el pa, globus, tovallolletes pels petits i espinacs. L'Eli ens ha demanat globus pels petits, avui no tenia cap activitat preparada i s'ha inventat l'activitat de la tarda amb cinc minuts. L'Eli fa la mateixa feina que la Liliana però de tardes, em cau súper bé i està com una cabra.

Il·lustració 90: Després de pentinar a la Mary Cielo

Quan ja hem tornat l'he ajudat a tallar els espinacs però després jo ja he marxat. A les 16:30 he sortit de Mantay i no m'han agradat gens els aires a aquelles hores perquè està ple de gent beguda que et van dient coses pel carrer quan passes, mai més tornaré a sortir tant tard.

Quan he arribat a Sipas li he anat a comprar dos plàtans a la Mireia mentre ella estava en una reunió. No he treballat en tota la tarda, només he fet el diari, no em venia de gust fer res. Després hem anat cap a casa i m'he posat a pelar pèsols mentre la Mireia ha anat a buscar la roba que vam rentar el dissabte a la tarda. Hem estat mirant capítols de l'Edurne Pasaban pujant a l'Everest sense oxigen, m'encanta aquesta dona. A les deu hem anat a dormir.

DIA 60: (23-08-2016)

Avui m'he llevat a tres quarts de set per anar al lavabo, la meva panxa avui no està gaire fina i no entenc el perquè. Fins a Mantay el viatge se'm ha fet etern perquè la *combi* anava molt lent i feia molts vots.

Avui he estat la cuina fent pastís de patates. És molt fàcil de fer perquè has de tallar patates bullides a rodanxes, per sobre hi poses el tomàquet i ceba, ou dur picat, formatge i més patates per sobre, ha quedat molt bo. Avui no he sortit tant tard de Mantay i abans de marxar la Dorleta m'ha demanat si demà volia acompanyar a l'Alicia a l'hospital perquè havien de fer una prova a la seva filla, he acceptat encantada, me l'estimo molt.

Després he baixat a Maruri i he anat a imprimir la foto de les mares embarassades per poder-los-hi donar demà i seguidament he anat fins al Punchay a agafar la *combi* per anar cap a Sipas, avui no he parat! A Sipas la Mireia tenia una reunió i jo he estat treballant bastant. Quan l'ha acabat ja hem anat a agafar la *combi* i hem a comprar torrades i pernil dolç per mi sopar i ella s'ha cuinat crema de verdures.

Hem estat mirat els vídeos de l'Edurne Pasaban per arribar a l'Everest sense oxigen. El final, tot i que no arriben a fer cim, ha estat molt bonic i m'ha agradat. Després ja hem anat a dormir que demà m'espera un dia intens.

Il·lustració 91: Magdhel Alejandra Suarez, nova al centre i embarassada de dos mesos

DIA 61: (24-08-2016)

Avui, abans de les 8:45 he arribat a la parada de l'hospital on l'Alicia portava a la Mary Cielo als braços, la nena dormia profundament. Hem entrat a recepció i ella ha anat a presentar uns papers i ens hem assegut a la sala d'espera. Mentre xerràvem m'ha explicat que ahir li van dir que aniria a l'hospital amb la voluntària que es creu directora, l'Oiane, s'hi va negar rotundament i va demanar si hi podia anar jo. L'Alicia té molt de caràcter però també és encantadora. M'ha agradat quan m'ho ha explicat perquè m'ha demostrat que em té confiança i que no vol que marxi, avui és el meu últim dia.

Després de que m'ho expliqués l'han cridat i al cap de deu minuts ja tornava ser a fora. No sé ben bé què li han fet a la seva filla, l'han posat en una cova i amb rajos X li han mirat alguna

cosa, demà a les dues del migdia ha de tornar anar a l'hospital a recollir els resultats, jo no la podré acompanyar.

El viatge de tornada ha estat curt. M'ha explicat que li agradaria ser enginyera de mines però que les proves de policia són molt fàcils i que li va dir en un seu company de classe que seria policia per fer-li enveja, la veig capaç de fer-ho. Quan hem arribat a Mantay ha hagut de despertar a la seva filla que des de les dues de la matinada que estava desperta.

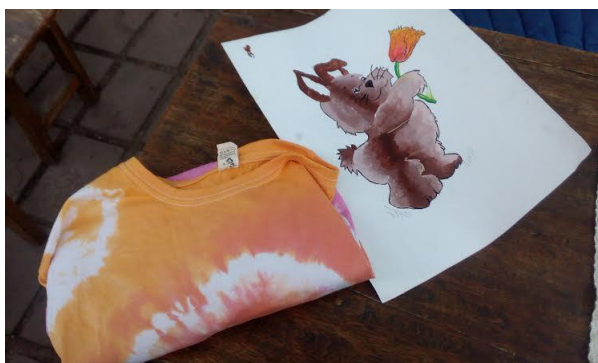
Jo he anat a la cuina i com que han sobrat moltes patates del dinar en Jaume m'ha dit que jo fes una truita de patates i que estava d'examen per comprovar si havia après a cuinar. M'ha sortit molt bona la veritat. M'han ajudat ell i l'Esther perquè se m'ha destrossat una mica i l'he portat a l'oficina perquè se la mengessin els voluntaris i els treballadors.

Il·lustració 92: La truita de patates que l'autora va fer abans de marxar de Mantay

Després de dinar m'han fet el meu comiat. He plorat molt, però el moment que he plorat més ha estat quan l'Alicia m'ha regalat la samarreta que va tenyir igual que la seva filla fa una setmana i una pintura que m'ha fet ella. Vull recordar per molt temps les paraules que m'ha dit: *para mí el primer día eras una voluntaria más porque he visto pasar a mucha gente en Mantay, pero con el paso de los días te has convertido en una amiga y nunca te voy a olvidar. Vuelve pronto, por favor, que te quiero ver de nuevo.*

Per mi ha estat un comiat dur perquè he estat molt temps a Mantay i me les he estimat molt a les mares, però tot té un final. La veritat és que estic contenta perquè he vist com elles m'han estimat i m'han agafat molta confiança, però estic trista perquè no sé quan tornaré a Mantay i quan podré veure-les a totes, especialment a l'Alicia i a la Fedia Luz.

Il·lustració 93: El regal de l'Alicia

Quan s'ha acabat el comiat no he tornat a veure més a l'Alicia, l'he estat buscant però no l'he trobat, em volia acomiadar d'ella a soles perquè l'Esther m'ha explicat que aquesta última setmana estava insuportable i només volia parlar amb mi. Me n'he adonat que li he importat més del que em pensava.

A la *combi* he seguit plorant perquè se m'ha fet dur. Quan he arribat al Punchay, el cap de cinc minuts ha arribat la Mireia amb un *brownie*. Li he estat explicant el comiat que m'han fet a Mantay, el que m'ha regalat l'Alicia i el cor que m'han regalat les mares com a record de Mantay. M'ha dit que la setmana que ve ha quedat amb la Raquel per fer un cafè i m'agradaria que donés a la Raquel una carta per l'Alicia dient-li tot el que no li he pogut dir. Mentre estic escrivint això plorant, són totes unes mares molt fortes.

Il·lustració 94: Regal de les mares de Mantay

Quan hem acabat de tot, la Mireia m'ha fet passar a buscar les seves postals, però estava tancat i he anat cap a casa. Allà he començat a fer-me les maletes, estava plorant fins que no he pogut més i ho he deixat estar, no vull fer-me-la.

DIA 62: (25-08-2016)

Avui ja no he anat a Mantay, se'm ha fet estrany i ho he trobat a faltar, però em trobo malament. He decidit fer-me un te i quan he acabat i m'he trobat més bé he anat cap al Punchay que hi havia la Mireia, estic segura de que són els nervis. M'he tornat a veure un altre *mate* i quan me l'he acabat hem marxat a acabar de comprar els regals que he de portar cap a casa.

Hem anat cap a l'Avenida del Sol a demanar si tenia el servei de menors contractat i també hem hagut d'anar a immigració perquè m'he passat dos dies del que se'm permetia. Després hem anat al mercat de San Pedro a buscar un llapis de memòria per posar totes les fotos que hem estat fent durant tot l'estiu. Quan ho hem tingut hem anat a buscar els meus dos jerses, que m'encanten, i el ponxo de la Sandra, que li vull fer un regal molt especial perquè hi ha hagut dies que s'ha quedat fins a les quatre de la matinada parlant amb mi per Skype i sé que m'ha trobat a faltar, m'he comprat una petita manta amb els típics colors de Perú i un també per la iaia amb el mateix estampat del meu moneder.

Il·lustració 95: L'autora amb el seu nou jersei

Hem anat tot a deixar les compres al Punchay i hem anat a dinar amb l'Oihane a un lloc on fan un *arroz chaufa* boníssim. No m'ho he acabat tot perquè el dinar ha estat el primer àpat que he fet en tot el dia i no em volia atipar del tot, les sobres se les ha emportat l'Oihane per la Lupe.

Les dues hem tornat cap al Punchay i de cop s'ha presentat l'Oihane i m'ha regalat un buff de l'Athlètic de Bilbao que s'estimen molt i l'única foto de la Lupe que tenien impresa. M'ha encantat, no poden ser mes agradables en Marco i la Oihane!

Una vegada acabat el cafè i m'he acomiadat de les noies del Punchay hem anat cap a casa que jo havia de fer-me les maletes. Mentre em feia la maleta, la Mireia m'ha dit que no em pensava dir res, que em posés la meua música i que utilitzés tot el temps del món per fer-les, que és el moment més dur de marxar d'algun lloc que t'has estimat tant. Ho he trobat molt bé, i m'he posat l'últim àlbum de *Melendi* a tot volum i, amb un rotllo de paper de vàter, he anat fent les maletes. Les he volgut fer ràpid però no he pogut. Necessitava plorar, treure tot el que portava a dins i el sentiment de pena de no voler marxar d'aquí. Quan he acabat, la Mireia m'ha dit que ja m'havia gravat les fotos, m'ha agradat, perquè noto que no vol que marxi, m'ho ha dit d'una manera trista. Hem embolicat les meves maletes amb plàstic i amb un rotllo de precinta perquè no me l'obrin a cap frontera, a veure si aquest cop ho aconseguim.

A les vuit del vespre hem marxat a sopar amb l'Oihane i en Marco al lloc de menjar d'entrepanes que volia tornar a repetir-ho. Jo he demanat el mateix de l'últim cop i pensat que si no me l'acabava ja me'l menjaria per esmorzar. Ha estat un sopar diferent, jo veig que cap dels tres vol que marxi, jo tampoc ho vull. Quan hem acabat ens han acompanyat fins a la cantonada del seu carrer i m'he acomiadat de la parella. Les últimes paraules que he sentit d'ells han estat: *Nos volveremos a ver, acá o en cualquier lugar del mundo, pero nos volveremos a encontrar*. Em quedo amb aquestes paraules i tots els moments viscuts amb ells.

Quan hem arribat a casa hem mirat una pel·lícula de muntanya i he anat a dormir molt tard. Abans d'anar a dormir m'he posat les malles d'anar a córrer per dormir així ja estic canviada per demà. No podia dormir donant voltes amb els moments que he passat aquí, tot el que he après i tots els moments amb l'Alicia, no he aguantat més i li he escrit la carta.

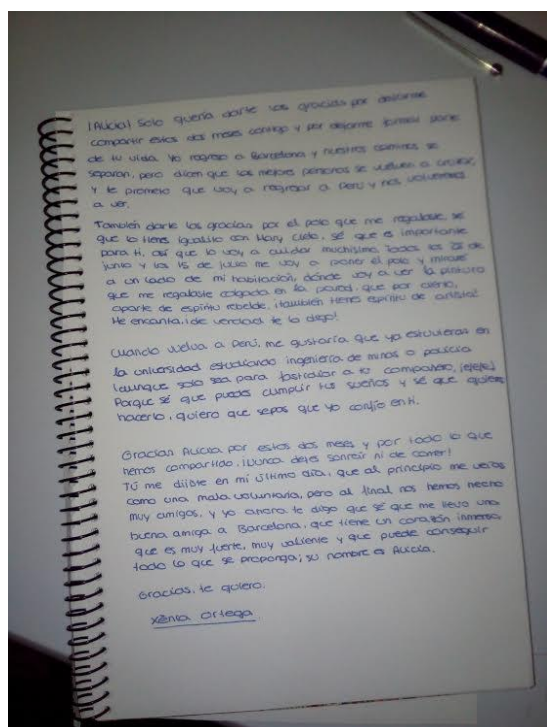
"Alicia! Solo quería darte las gracias por dejarme compartir estos dos meses contigo y por dejarme formar parte de tu vida. Yo regreso a Barcelona y nuestros caminos se separan, pero dicen que las mejores personas se vuelven a cruzar, y te prometo que voy a regresar a Perú y nos volveremos a ver.

También darte las gracias por el polo que me regalaste, sé que lo tienes igualito que Mary Cielo, así que lo voy a cuidar mucho más, sé que es importante para ti. Todos los 28 de junio y todos los 15 de julio, me voy a poner el polo y miraré a un lado de mi habitación y veré la pintura que me regalaste colgada en la pared, que por cierto, aparte de espíritu rebelde, ¡también tienes espíritu de artista, me encanta, de verdad te lo digo!

Cuando regrese, me gustaría que ya estuvieras en la universidad estudiando ingeniería de minas o de policía (aunque solo sea para fastidiar a tu compañero) porque sé que puedes cumplir tus sueños y sé que quieres hacerlo, quiero que sepas que yo confío en ti.

Gracias Alicia por estos dos meses y por todo lo que hemos compartido, ¡nunca dejes de sonreír ni de comer! Tú me dijiste en mi último día, que al principio me veías como una mala voluntaria, pero al final nos hicimos muy amigas, y yo ahora te digo que sé que me llevo una buena amiga a Barcelona, que tiene un corazón inmenso, que es muy fuerte, valiente y que puede conseguir todo lo que se proponga.

Gracias, te quiero,

Il·lustració 96: Carta que l'autora dirigida a l'Alicia

VIATGE DE CUZCO A BARCELONA: (26-08-2016→27-08-2016)

El despertador em va sonar a les 3:45 del matí per poder ser a l'aeroport abans de les 4:30, ja que el meu vol sortia a les 6:30 i hi havia de ser dues hores abans per poder pagar el servei de menors. Jo no el volia, no volia anar amb servei de menors, però si no ho fèiem així, el meu pare s'hagués enfadat amb nosaltres dues.

De camí a l'aeroport amb la Mireia ens estàvem acomiadant i de cop em va regalar un braçalet que es va comprar al Valle. Una vegada a l'aeroport, quan estàvem fent el servei de menors, vam tenir bastants problemes a l'hora de pagar, ja que ens faltaven 200 soles. Al tenir 17 anys el servei de menors és més car, però no té cap mena de lògica perquè com més gran, menys feina tenen. Quan l'home va dir això, la Mireia va marxar amb taxi cap a casa a buscar més diners i va arribar a les 6:15. A mi em semblava bé no arribar a agafar l'avió perquè així no tornaria a casa, però la Mireia no li va semblar igual de bé perquè ella era la responsable.

Si el vol sortia a les 6:35, a les 6:25 sortia del taulell d'Avianca amb una hostessa cap a l'avió. Va fer molt riure passar pel mig de la pista de Cuzco corrent amb una hostessa al costat. Vaig arribar a l'avió i em van deixar assegut a on volia. Em va fer molt riure perquè quan vaig arribar, la noia estava parlant amb un hoste que hi havia allà i li va dir: *Os traigo una recomendada*. I el noi anava mirant i diu: *¿dónde está?* I jo vaig dir: *acá estoy*. No es creia que era menor, aquí en aquest país tothom em tracta de gran!

L'avió es va haver d'esperar 30 minuts a la pista perquè a Lima hi havia molt tràfic i no hi podíem anar. Mentrestant jo parlava amb la Mireia per WhatsApp i va ser un drama. Les dues plorant com magdalenes, jo a l'avió i ella a fora l'aeroport.

Una vegada enlairats, em van repartir barretes energètiques plenes de gluten, així que em vaig aixecar i els hi vaig dir que no en podia menjar, no volia que ho llencessin. La meva intensió no era menjar res perquè ja havia menjat torrades a casa abans de marxar però em van portar una safata amb dos pots de fruita.

Quan vam arribar a Lima em vaig esperar fins que em van venir a buscar. Una vegada allà no vaig haver de canviar maletes, això va fer que em passés tot el viatge neguitosa. Ho vaig demanar a tres persones diferents a veure si havia de tornar embarcar maletes però em van dir que no, em vaig quedar una mica més tranquil·la. Quan tothom ja va estar embarcat, em van embarcar a mi. Aquesta vegada no vaig muntar un pollastre com quan anava cap al Perú, perquè les meves ganes de tornar a casa eren equivalents a les ganes dels meus pares que no tornés al Perú l'any vinent.

A dalt de l'avió em van tornar deixar triar el lloc, aquest cop vaig anar cap a davant de tot, darrera dels que viatgen en primera plaça, així que em vaig acomodar tant com vaig poder però no tant com els de davant. Amb aquest avió vam haver d'esperar una hora per poder sortir de l'aeroport perquè davant nostre hi havia quatre avions més que marxaven i com que no tots tenien pista i s'havien d'esperar. Mentre esperàvem vaig veure un avió de Corea Airlines, vaig quedar al·lucinada de l'avió, era gegant i d'una forma estranya.

Mentrestant anava parlant amb la Mireia, em va dir que a Cuzco diluviava, ja li vaig dir jo que era un segon senyal que m'enviava Cuzco ciutat de que no marxés. Ella em va dir que Cuzco plorava el meu comiat, i la veritat és que jo també plorava. Vaig plorar al viatge cap a Lima i cap a Bogotà.

Una vegada enlairats, les vistes eren meravelloses però hi havia moltes turbulències, no tantes com l'anada però l'avió trontollava molt. Després de les tres hores volant vaig arribar a Bogotà. Una noia molt simpàtica em va venir a buscar, els de la duana em van timbrar el passaport amb el segell de Colòmbia i em va portar a les oficines d'Avianca. Només d'entrar vaig veure una nena dormint, vaig pensar que seria bastant pesat haver-me d'estar allà amb ella perquè es va despertar de cop, però se la van emportar al cap de mitja hora perquè el seu avió ja sortia. A mi m'esperaven set hores allà en aquella sala, així que m'ho vaig agafar en calma, em vaig estirar als sofàs que hi havia, vaig connectar-me al Wifi de l'aeroport i vaig avisar a casa que estava bé. Em van dir si volia mirar la televisió i quan la vaig engegar vaig veure una telenovel·la, només de veure allò ja la vaig tancar perquè el comandament no anava i no podia canviar de canal. Vaig agafar un iogurt per menjar i em vaig beure una infusió.

Seguidament em vaig posar a dormir i quan em vaig llevar, vaig veure que una noia m'havia abrigat amb una manta. Me la volia quedar però vaig pensar que es notaria molt. Quan em vaig llevar ja no em podia tornar a connectar per parlar amb els de casa. Em vaig llevar de molt mal humor perquè portava deu hores en total de viatge i encara me'n faltaven moltes per arribar a casa. Una noia em va demanar si volia menjar i li vaig dir que sí, em va portar una hamburguesa i una beguda gasosa típica de Colòmbia que me la vaig beure perquè la dona havia tingut bona fe de portar-me-la.

Després vam marxar i vam haver de tornar a passar per un senyor que em va tornar a timbrar el passaport i ja vam anar cap a la sala d'embarcament. Em va fer molta gràcia perquè intentava dir el meu nom i no el sabia, com tots els sud-americans. La nostra sorpresa va arribar quan ens van dir que l'avió anava amb dues hores de retard perquè s'havia espatllat i l'havien de canviar. No vaig poder avisar a casa perquè encara no m'anava el Wifi, però ens

vam quedar xerrant esperant que obrissin les portes per poder embarcar. Vaig veure molts catalans, feia molt que no sentia parlar el català que no fossin ni la Mireia ni l'Estefania.

Una hora i mitja més tard, l'hostessa em va dir que el seu torn acabava a les nou del vespre però com que l'avió anava amb retard acabaria més tard el torn. Em va explicar que l'endemà, al mateix avió hi anaven 19 menors cap a Nova York, vaig quedar al·lucinat perquè si érem vuit anant cap a Colòmbia i ja vaig acabar farta, imagina't 19 nens ficats dins del mateix avió, ja planyo a la pobra gent de dins.

Després em va compartir Wifi del seu mòbil i vaig estar parlant amb la meva família, que tot i ser les tres de la matinada a Catalunya la meva mare no va anar a dormir, no en tenia cap dubte. Ens van deixar pujar cap a l'avió i vaig veure que sortien uns 30 tècnics de dins, ho sigui que no el van canviar, només el van arreglar. Les meves últimes paraules que vaig enviar a la família van ser: "no ens canvien d'avió, ens l'han arreglat. Si no arribo, us estimo molt." Sona una mica tràgic, ja ho sé, però així patien una miqueta pobres, feia molt temps que no els veia i vaig pensar que així tindrien més ganes de veure'm. Vaig quedar bastant parada quan la noia de més autoritat dels que arreglaven l'avió els va començar a registrar un per un després de sortir de l'avió. Em va agradar que ho fes.

Vaig anar al costat d'un noi de Veneçuela que es va passar tot el viatge mirant pel·lícules de Disney i rient sol, però em va deixar dormir molt. Em vaig passar gairebé tot el viatge dormint. El menjar que repartien estava molt bo, com tots els àpats que he fet a dins dels avions però se'm va fer molt estrany quan a les dues del migdia de Barcelona em donaven l'esmorzar: ous remenats amb pernil dolç i formatge. Vaig mirar a la pantalla de quan faltava, i encara faltaven dues hores més, si no hi hagués hagut cap entrebanc ja seria a Barcelona. Vam entrar per la part de Lisboa, vam anar cap al nord i després una altra vegada cap al sud en direcció Barcelona. Quan vaig anar cap a Perú vaig passar per sobre de Madrid però això suposo que depèn dels avions que volen en aquells moments.

Abans d'aterrar, quan ja havien avisat de que havíem de començar a lligar-nos, tenia ganes d'anar al lavabo i una hostessa em va agafar i em va portar al lavabo de la gent que va amb primera plaça. Vaig haver d'esperar molta estona que sortís un noi que hi havia arribat abans que jo. Quan vaig entrar vaig veure que fins i tot el lavabo era diferent que el de la resta de la gent. Una vegada ja anava cap al meu lloc, vaig veure a un home que anava a primera categoria que s'estava estirant per dormir i m'anava mirant i rient amb aires de superioritat. Em va agradar quan el van avisar i li van dir que no es podia estirar, vaig ser una mica cruel quan vaig pensar: "molta categoria però no entens que quan s'atterra t'has d'asseure".

Quan vaig tornar al meu lloc vaig estar parlant amb un assistent de vol que em va estar ensenyant i explicant a tots els llocs que havia anat. Ha viatjat per molts llocs però mai havia estat a Barcelona. Quan va veure la platja em va demanar si s'hi estava bé, li vaig dir que feia molta calor, així que només d'aterrar, va ser el primer que va agafar la maleta i volia marxar. Mentre ell marxava, vaig agafar una manta i me la vaig quedar, en principi no es pot fer però amb els diners que val el vol no els ve d'una manta...

Em va venir a buscar una dona i vam anar a buscar les maletes. Vam estar parlant de tot el que havia estat fent allà, sobre la violència de gènere aquí, al Perú i al seu país que és Rússia. Vam anar a buscar les maletes i quan ella estava anant a buscar un carro per posar-les, em va demanar que no em moguéssiu perquè en principi no podia estar sola però ja va veure que no tenia cap intenció de marxar. Vaig veure que una havia sortit molt ràpid i l'altra es va fer esperar més, les dues van sortir sense precinte i amb les cremalleres mogudes. Me l'havien obert però en cap moment em van deixar cap paper que me l'haguessin remenat. Em vaig enfadar bastant, però va ser un moment, després ja vaig passar de tot, tornava a casa.

Vam pujar i vam arribar a la porta de quan veus als teus familiars. Jo estava xerrant amb aquella dona i quan vaig veure a la meva mare la vaig deixar allà parlant sola i la vaig anar a abraçar molt fort. Quan la vaig deixar anar li vaig dir que feia pudor perquè portava 30 hores de vol, però em va tornar a abraçar. Vaig veure que una dona es va emocionar al veure'ns a tota la família plorant, ja van saber de seguida que vaig estar bastant temps fora. La dona que m'acompanyava també es va posar a plorar. Vaig anar a abraçar a tothom: el papa, la mama, la Cora, la Sandra i la Judit. Vaig menjar dues hores abans que aterrés l'avió però vaig menjar-me igualment l'entrepà de fuet que em portava la mama. Abans de marxar de l'aeroport, ja ens vam trobar a una gent de Roda que anava a buscar a una dona, mira que és petit el món!

Tornant cap a casa els vaig estar explicant moltes coses sobre Perú. També els vaig explicar què va passar amb el tren del Machu Picchu, gairebé li ve un atac de cor, però no passa res, ella només volia que jo arribés bé, i aquí estava.

Només d'arribar a casa, l'Anna m'esperava al carrer i quan em va veure em va venir a fer una abraçada molt gran, és una monada aquesta nena! Em va dir que estava molt prima, però jo no hi podia fer res de res, així que la vaig seguir abraçant. Després també van arribar els veïns que també els vaig haver de saludar, als pares de l'Anna també... fins que me'n vaig cansar de saludar a gent i me'n vaig anar a la dutxa. Trobava a faltar la dutxa de casa, em vaig passar 15 minuts a sota l'aigua calenta. Estàvem a 30 graus a fora el carrer però només volia aigua calenta.

1 DE SETEMBRE DE 2016

Avui entenc perquè no volia tornar a casa. És la primera tarda que m'he assegut a mirar la televisió després de dinar i com cada dia la meva mare mirava l'Arucitys, només ho he pogut mirar 30 segons perquè m'he escandalitzat.

Estic vivint en una societat on només hi ha hipòcrites intentant quedar bé amb l'altra gent, on la gent s'amaga darrere de roba de marca per no quedar exclosa de la societat i quedar com a millor persona, on la gent no es mostra com realment és per por el que pensin l'altra gent d'ells. Visc en una societat ignorant que viuen a dins d'una bombolla de consumisme i no veuen el que hi ha més enllà de les botigues, on la gent només vol gastar per aparentar molt quan en realitat estan buits per dins. Visc en una societat on la gent només aparenta per por de ser jutjada.

En quina mena de món estic vivint? Jo vull tornar al Perú, allà em valoraven per la feina que feia no per la manera que vesteixo ni per si tenia molt o poc. Jo vull que la gent valori la meva feina, que entenguin la meva manera de veure el món. Aquí la gent només pensa en un mateix, en gastar, en aparentar i de no ser jutjat o el que pensaran els altres. Aquí en aquest món hi sobra gent i hi falta humanitat.

3.6. CONVERSES AMB MANTAY

En aquesta última part del treball s'inclouen les converses que va tenir l'autora amb la directora de Mantay, la treballadora i l'educadora social, la infermera tècnica i amb les set mares que va tenir l'oportunitat de fer-los l'entrevista.

ENTREVISTA A LA RAQUEL GARCÍA, DIRECTORA DE MANTAY

1. ¿Por qué decidisteis fundar Mantay y no otro tipo de centro?

Primero no teníamos decidido fundar nada, pero las cuatro personas que lo fundamos nos encontrábamos de voluntarios en el Hogar Amantaní, que es un hogar de niños sin cuidados parentales. Allí vimos, junto con las directoras del hogar, que los niños que eran abandonados en el primer mes de vida de cualquier manera (en el hospital, en la entrada del tren a Machu Picchu, en una mochila, en los parques, etc.), generalmente eran hijos de madres adolescentes que no sabían cómo abandonarlos de forma segura y se veían forzadas a tomar esta decisión. Cuando ellas retomaban sus vidas, encontraban trabajo, alquilaban una habitación y todo esto, regresaban con el juez a solicitar que le devolvieran al hijo. En ese momento no había ninguna casa para albergar a madres adolescentes y de los hogares que había nadie acogía este tipo de chicas (no era su perfil). El juez les devolvía al bebé pero al vivir solas y trabajando, perdían muy fácilmente el trabajo y volvían a estar en la situación inicial, sin dinero para la leche del bebé (ya no lactaba) y sin dinero para el alquiler. Regresaban al hogar porque ya sabían dónde se ponían a los bebés, para pactar, pidiendo el favor de que no lo querían abandonar, que por favor lo cuidáramos un tiempo hasta que volviera a retomar su vida y pudiera volver a acogerlo.

Pero el hogar tampoco es para esto, entonces cuando yo decidí quedarme un año en este hogar de voluntaria alquilamos una casita pequeña para acoger a más bebés porque en ese momento solo había cupo para tres y había una habitación libre. Hablamos con los jueces para hacer el "experimento" de que cuando volvieran otras madres adolescentes a pedirnos que le devolviéramos al hijo, le decíamos: sí, pero entras a vivir aquí y te van a enseñar temas sobre la maternidad, vas a terminar los estudios y vas a estar un tiempo aquí, así nosotros pudimos ver porque tomaban la decisión de abandonar al hijo. Lo hicimos hasta con seis mamás y ninguna reincidió en la idea del abandono y por otro lado, conocimos toda la problemática que había detrás de las madres adolescentes, todos los tipos de violencia, abandono, negligencia por parte de los padres (los abuelos del bebé) y nos pareció que fuera como fuera concebido, en

situaciones de violencia el niño, haber tenido una infancia tan violenta que cuando este niño nace te aferras al niño como tu única familia, como compañero, lo que sea, que tengas que decidir abandonarlo por no tener apoyo moral y material, nos pareció terrorífico. Esto fue lo que nos animó a abrir una casa para madres adolescentes.

2. ¿Piensas que tendría que haber más centros de acogida, teniendo en cuenta el contexto social de Cuzco? ¿Por qué?

Sí. En Cuzco creo que ahora mismo hay dos, Mantay y otro centro muy joven todavía, tiene dos años y en estos dos años han cambiado de equipo, todavía no tienen la experiencia ni está muy completo, el servicio que ofrecen es bastante existencial y primario, es el de protección básicamente. Yo creo que ahora mismo con los dos centros, más o menos lo que es Cuzco y los alrededores sí que lo están cubriendo. En el resto del país hacen falta más casas. En Chicha, que es dónde hay muchísimas madres adolescentes, hay muchísima violencia, la única casa de acogida que hay está cerrando por falta de fondos porque es privada, esto es un problema. Perú sí que económicamente ha subido, pero todavía el estado no asume sus problemas sociales, la mayoría, el 80% y pico de los hogares que hay en el Perú son privados, el resto del estado pero son muy poquitos.

Debería haber una casa por lo menos en cada departamento o en cada zona, porque lo que pasa por ejemplo en la zona de Chicha es que a estas chicas las van derivar a Lima o a otros sitios más lejanos que lo que hace, que esto también nos pasa a nosotros, se desvinculen de la poca familia que ellas tengan, porque por lejanía y por su economía, no pueden mantener visitarse, mantener comunicación frecuente que pueda posibilitar el refuerzo de ese vínculo y de que vuelvan a asumir el cuidado y la responsabilidad de la madre y el niño.

3. ¿Para ustedes, cuál es el objetivo de Mantay? ¿Siempre ha sido el mismo?

A corto plazo hay varios, primero, a la llegada, el objetivo es que la madre decida si desea asumir su maternidad o no, no el caso del aborto porque es ilegal en Perú, pero si el derecho de decidir que no están preparadas, que no lo desean y proceder a una separación para que el niño salga en adopción y ellas continúen su vida adolescente normal. Si deciden quedarse con el hijo, el siguiente objetivo que nos planteamos es lograr que cuando salgan de aquí, sobre todo si son mayores de edad, logren ser mujeres independientes y autónomas en compañía de sus hijos, tanto económicamente como personalmente.

A largo plazo, el objetivo de Mantay o el éxito para mí y para todos, es el cambio generacional. Ahora que ya llevamos 16 años y preguntas a los niños de primeras promociones cuando

tienen la misma edad que las mamás cuando llegaron a Mantay, cuando ellas ingresaron a Mantay y les preguntabas a las mamás que querían ser en la vida, se quedaban mirando al cielo diciendo: ¿qué? ¿En la vida hay que pensar qué quieres ser? Ahora a estos niños tu les preguntas que quieren ser en la vida, y podrán ser más o menos realistas, pero todos tienen su plan; yo quiero jugar al fútbol, yo quiero ser ingeniero, yo quiero estudiar computación, tienen planes, han tenido infancias muchísimo menos violentas y con casi todos los derechos fundamentales cubiertos, cosa que la madre no lo ha tenido, por lo tanto serán ciudadanos más completos, para decirlo de alguna manera.

¿Por qué cuando llegan aquí, siempre tienen cubiertas sus necesidades tanto económicas, como sanitarias...?

Cuando llegan tienen vivienda, alimentación, salud, atención psicológica, educación básica, es decir, las reinsertamos en el colegio en el grado que pertenezcan, con la idea de que lo acaben, por lo menos la secundaria, educación para la maternidad, acompañamiento en los procesos legales, tanto en la investigación que hay contra su familia por no estar haciéndose cargo de ellos que se llama una investigación por abandono, tanto si el niño ha sido concebido o la madre ha sido víctima de violencia, hay un proceso penal contra el agresor, y a veces conciliaciones por con los papás de los niños para ver si de alguna manera aporta y les ayudan en su futuro. Todos estos procesos legales son acompañados por la asistente social que además se encarga de la restitución de los derechos, lo que es derecho a la identidad, también gestiona los estudios, que es el derecho a la educación, el derecho a la salud también, bueno, generalmente todo.

Luego también tienen capacitación y formación técnica, que puede ser dentro de Mantay en los dos talleres que tenemos, o si lo que a ella le gusta y quiere es otra carrera que nosotros no tenemos dentro, salen a un instituto a estudiar, y cuando terminan de estudiar eso, continúan con las prácticas profesionales y por último el trabajo. Cuando salgan de aquí, según el plan que les ofrece Mantay, ellas tienen que tener trabajo y un ahorro entre 1.500 y 2.000 soles para que el externamente sea lo más suave y tranquilo posible. Si ellas el día que cumplen 18 años, el día siguiente dicen que se van y no quiere completar la oferta, tampoco nos podemos oponer porque ya son mayores de edad y legalmente ellas ya pueden decidir.

4. ¿Creéis que se está consiguiendo este objetivo? ¿Por qué?

Los objetivos se están cumpliendo, porque igualmente el primero que te decía del tema de decidir, es algo que se plantea que ya está definido por fases, y en el caso que ella decida que

no quiere ser mamá, aquí no vamos a contarle el cuento de que Dios te lo ha mandado y él sabe porque, el niño vienen con el pan debajo el brazo, si te lo ha mandado es porque tú puedes, no, esto no. Muy conscientes de que la maternidad es una responsabilidad bien grande, entonces, si la deseas asumir eres valiente, y si eres lo suficientemente fuerte o madura para decidir que no estás preparada, que no te apetece, esto también es de valientes, entonces vamos a acompañarte en todos los pasos que hay para entregar el niño en adopción, y que ellas continúen con su vida de adolescente, que también en algunos casos nos permiten hacer seguimiento, es decir, visitarlas, que nos visiten, dependiendo en que ellas estén.

Porque cuando una madre decide no tener a su bebé, cuando lo da en adopción, ¿se queda acá en Mantay o regresa con su familia?

No, el niño es trasladado a un hogar donde va a ser promovido en adopción y la mamá pierde la calidad de madre, entonces vuelve a ser soltera, ya no es madre quiero decir, entonces tiene que ser trasladada a otro centro, o con la familia que es en el menor, menor, menor, de los casos, o a otro centro dónde va haber adolescentes de su edad que van al colegio día a día, osea en el regular y que hacen una vida de adolescentes, sin ninguna responsabilidad, más allá de la propia de la edad me refiero.

El segundo objetivo hay varias formas de salir de Mantay: una es que las autoridades, en coordinación con nosotros hayamos trabajado la reinserción familiar y que el juez de familia o la unidad de investigación tutelar que son los que llevan los casos, nos informen que externemos a la niña y se devuelva a tal familiar, entonces solo habrá estado aquí pues a veces tres meses, a veces seis meses, a veces un día, depende. Esta es otra forma de salir, aquí los objetivos son bien limitados porque están muy poco tiempo.

Otra forma de salir es porque muera el bebé, entonces es lo mismo que la adopción porque ya no son mamás, entonces ya tienen que salir de la casa, porque se marche de la casa, y la otra es por mayoría de edad. Si salen por mayoría de edad, generalmente las chicas esperan y cumplen todo el proceso, y salen y se externan con sus ahorros y demás. Tenemos un porcentaje, no sé exactamente pero es pequeño, de chicas que tienen un carácter demasiado desestructurado o una personalidad demasiado desestructurada a causa de la violencia y el abandono desde que eran pequeñas, entonces se han tenido que buscar la vida solas desde muy pequeñas, han pasado por temas de explotación sexual, han sido víctimas de trata o han vivido mucho tiempo en la calle, sin normas y sin límites, entonces este tipo de chicas si no se escapan, cuando cumplen los 18 se quieren largar porque es muy difícil trabajar con ellas el pensamiento consecuencial porque han aprendido con la inmediatez, es decir, esto lo quiero,

lo cojo y lo alzo me da igual, voy a ver que no lo veas. En su vida todas las decisiones las toman así. Entonces, por mucho que intentes decirle: si te sales, cómo vas a pagar el alquiler, reúne un poco más de dinero, da igual. Un día te dicen: sí, sí, sí, me voy a quedar y voy a reunir dinero, pero ese día, la educadora le dice: has dejado la habitación mal, se enfada y dice: me voy. Cómo ya es mayor de edad, se va. Entonces sí hay un porcentaje de estas chicas. Pero con el resto sí que se cumple.

Y el de largo plazo pues lo mismo. La mayoría de las mamás que han salido con trabajo, a pesar de que cuando salen, sí que hay un porcentaje, quizás la mitad, un poco más de la mitad, que no logran el equilibrio hasta los 23 o 24 años, porque cuando salen, descubren las discotecas, el alcohol, la marcha... entonces ahí empiezan a tomar decisiones no muy acertadas para el hijo, pero cuando ya remontan y logran el equilibrio, a los 23 o 24 años, las chicas que tienen terrenos, han conseguido una pareja y tienen ya familia estable, han sostenido un trabajo por tiempo que les permite generar ahorros y todo esto, sí que ves que los hijos están escolarizados de forma regular, tienen salud, los ves que van limpios, muchos de ellos tienen hobbies, que las madres nunca tuvieron tiempo de tener hobbies... El otro día me encontré con una de trece años y le digo: oye, ¡hace tiempo que no nos visitas en la casa! Y me dice: es que con las tareas, la catequesis y la capoeira, no he podido pasar... Digo mira que bien, con capoeira y todo. Los chicos pues lo mismo, fútbol, otros en vóley, entonces sí que hay una diferencia.

5. ¿Cuáles son las principales causas por las que chicas adolescentes se quedan embarazadas y llegan a Mantay?

Las causas son, lamentablemente, la principal es la violación sexual, sumado a negligencia en el sentido de que a veces, en mucho de los casos son familiares directos y las madres por su grado de dependencia, analfabetismo, desprotección, encubren lo que ha sucedido porque si lo denuncian y el agresor entra en la cárcel, pues ellas se quedan con muchos hijos, sin trabajo, porque generalmente él es el que sostiene la casa... entonces es muy complejo. También porque ellas en algunos casos también han sido víctimas de jóvenes de violencia sexual y entonces lo normalizan, y no hacen la denuncia, entonces, ¿Cómo es que llegan aquí si la madre no denuncia? Pues porque las chicas hablan en el centro de salud, o en el colegio, o con otro pariente, o con una hermana mayor... y son estas personas las que toman la decisión de denunciar, por eso llegan. A veces porque están abandonadas, no tiene familia, y al quedarse embarazadas tanto de un enamorado que cuando se entera de que está embarazada, hace

humo, desaparece, o por violencia sexual, pues al no tener familia, a veces es la dueña de la casa donde trabajan la que hace la denuncia, a veces una amiga, o una profesora.

No sé si ésta pregunta es muy personal, pero ¿sabes, ahora mismo, sin nombres ni nada, cuantas chicas han sido violadas?

De memoria no pero ahora te lo miro. Nueve de las doce que hay ahora mismo en Mantay han sido violadas. Nueve por violación sexual, dos víctimas de trata y una de el enamorado, pero llegó aquí por violencia familiar, es decir, cuando la familia se entera, la madre en concreto, reacciona de forma muy violenta y estando ella gestando, le pega una paliza. Entonces ella denuncia a su madre y entran en conflicto. Ésta relación ya ha mejorado muchísimo y ya ha entendido que esto es así, lo que pasa es que por un lado viven en pobreza y por el otro lado la madre tiene inestabilidad mental, no está loca, pero no da del todo cuerda. Las autoridad piensan, y nosotros también, que si regresará con su madre, la mamá estaría vuelta en riesgo, no es lo suficientemente estable para cuidar de su hija y su nieta.

6. ¿Ha habido cambios en el tipo de chicas, en cuánto zona, edad, etc. a lo largo de estos años de funcionamiento del proyecto?

Sí, ahora son más pequeñas, vienen chiquillas más pequeñas de edad. También son menos ingenuas, no sé si decir ingenuas, pero sí, son menos ingenuas porque digamos que cuando empezamos a trabajar, el internet por ejemplo no estaba al acceso de nadie, solo de las oficinas y de cuatro personas ricas, pero de nadie más, y en las comunidades no llegaba ni nada. Ahora con los celulares, el internet y demás, las chicas cuando llegan tienen más conocimiento. Por ejemplo, cuando empezamos, la mayoría de las chicas no sabían lo que era la regla, entonces a veces la habían tenido tres o cuatro veces, o dos veces, luego se quedaron embarazadas y no tuvieron más, y no sabían que eso iba a volver. En cambio ahora, la mayoría, alguna que otra no saben, porque viven en sitios muy alejados, o porque viven en extremísima pobreza, como la Rosita que su madre es sorda-muda y viven en la punta del cerro, y ella no ha ido nunca al colegio, no tiene vecinos, no tiene tele, no tienen teléfono, no tienen nada. En estos casos, que ya cada vez son menos, sí que no sabe nada, porque la madre tampoco le va a explicar nada, pero en el resto, ya han visto por internet de alguna hermana, alguien le ha contado algo, ya tienen más acceso a la información.

Y, ¿en cuanto a zona, ahora hay más madres de la selva?

Ahora tenemos más de la selva, antes teníamos más de la sierra y alguna de la selva, ahora tenemos más de la selva. O está cómo equilibrado, quizás. Ahora hay un equilibrio entre las de

la selva y las de... pero yo no estoy segura de que ahora haya más chicas que lo necesiten en la selva, sino creo que los juzgados, las autoridades de la selva, nos conocen a nosotros.

A parte de que el aparato del estado sí que ha cambiado. Antes cuando empezamos, no había ni siquiera una entidad para inscribir el hogar, te inscribías cómo asociación a los registros públicos, pero no había ninguna entidad del estado que te supervisara o que te diera parámetros de atención, nada, tú te montabas tu chiringuito y hacías con las chicas lo que quisieras. Ahora sí hay, ahora está el Ministerio de la Mujer, hay un departamento solo para los centros de atención residencial, hay un manual de atención, hay todo esto. Había los juzgados de familia que eran lo que llevaban los temas de abandono con una defensora de oficio del niño y el adolescente, ya está, no había ni equipo multidisciplinario del juzgado.

A los dos años de haberlo montado, contrataron a la primera trabajadora social que para atender a dos juzgados de familia, más cinco penales, hacía lo que podía. Luego poco a poco, fueron contratando a dos, luego por primera vez una psicóloga para todo el juzgado, y ahí han ido aumentando hasta que hoy día no solo en Cuzco el juzgado de familia ya solo ve el tema de abandono, sino que han creado una unidad nueva que se llama la Unidad de Investigación Tutelar. Esta unidad tiene equipo de cuando llegas, luego, si la medida es quedarte en un hogar, pues los que hacen el seguimiento de ese internamiento de los menores y trabajan en una posible reinserción familiar, y si finalmente dicen si lo han intentado por todos los lados y no hay familia o la familia no lo puede asumir, entonces pasan el expediente al juzgado de familia para que resuelva el abandono del menor. Pero ya le han quitado todo el peso al juzgado.

El juzgado ahora tiene un equipo multidisciplinario por juzgado, o sea no uno para todos, uno completo de asistente social, psicóloga y educador para cada juzgado. Luego existe la Unidad de Investigación Tutelar y por otro lado el Ministerio Público que son las fiscalías, ha creado la Unidad de Víctimas y Testigos (UDAVIT). Esta unidad está compuesta por equipo que tienen un buen abogado, asistente social y un psicólogo. Cuando llega una denuncia por violación o asesinato, todo este tipo de cosas, al ministerio público, a la fiscalía, el equipo que va a hacer todo el estudio son los de la UDAVIT, los de protección. Cogen el caso y ven si esta chica necesita hacer la medida de protección y que se albergue aquí, a veces no simplemente de protección porque esté en riesgo en casa, sino para que no cambie su manifestación. Suele pasar que cuando la gente demasiado pobre y vive con tantas carencias, el agresor o el asesino compra el silencio con dinero o amenazas, a veces no directamente a la menor, sino a su madre y su madre le come el coco a la menor. Para que no pase eso y no pierdan el caso en

contra del agresor, toman la medida de protegerla aquí hasta que pasen todas las manifestaciones y la investigación esté muy avanzada y si la menor quiere regresar y su familia acogerla a la casa, pero ya, lo que dijo, lo dijo y ya no se puede manipular. Todos estos equipos antes o existían.

¿Crees que pueden mejorar estos sistemas?

Sí, porque de momento los están creando pero no se coordinan entre ellos entonces hemos tenido problemas de que, por ejemplo, viene una chica por el Centro Emergencia Mujer, la derivan a la UDAVIT porque es una violación y hacer la denuncia en el Ministerio Público, la coge UDAVIT y además está abandonada, entonces que también lo sepa la Unidad e Investigación Tutelar. Como los tres tienen equipo, puede ser que te viene a evaluar la psicóloga del CEM, atrás te viene la de UDAVIT, y después la otra... hemos tenido momentos que las chicas no quieren hablar con nadie más. ¿Dónde queda lo de la re-victimización? ¿No se pueden ustedes coordinar y pasarse el informe para qué va a llegar quién? Lo que no pueden hacer es machacar a la víctima de esa forma... Entonces este problema estamos teniendo ahora mismo porque no se coordinan, no hay rutas establecidas. Como no tienen claras las competencias, esta picados y enfadados unos con los otros. Estamos en ese momento de que ahora tenemos mucho y no sabemos manejarlo.

¿Cuándo las chicas tienen que ir al juzgado, cuando es violencia y tienen que declarar, quién les acompaña?

Carmen, la trabajadora social, si no está ella, yo. Tiene que ir una tutora. Ahora también, hace unos tres años ya más o menos, han creado la cámara Gesell, que es una cámara de entrevista única. La idea es que la menor solo cuento lo que ha pasado una sola vez para disminuir o evitar la victimización. Todavía como el sistema no está bien coordinado, no se logra del todo pero sí que está funcionando y es una entrevista, ¿Has visto las películas americanas que hay una habitación dónde está la psicóloga con un pinganillo disimulado, la menor, hay una cámara que lo filma todo y una ventana que es un espejo enorme? Pues es eso y al otro lado están las autoridades que van a ir haciendo preguntas y la psicóloga le pregunta eso a la menor. Todo eso se filma, se transcribe, el adulto en representación a la menor lo firma, que generalmente somos Carmen o yo. Pues se firma todo eso, se sella y se envía al juez. Lo que haya dicho la menor ahí ya no se puede cambiar, ni ampliar ni nada.

Antes tenían que ir a los juicios orales y enfrentarse al agresor, al juez y a toda la gente que tenía delante y responder a todo lo que le preguntaban. Ahora no, ahora ya es mucho más cómodo para ellas.

7. ¿Cuáles son las principales dificultades que afrontan las chicas siendo madres adolescentes en la sociedad?

La discriminación en todos los sentidos. También las juzgan de chicas fáciles sin conocer su historial y además es increíble porque no es solamente la señora de la esquina, es el médico de La Posta, es la enfermera del hospital cuando van a dar a luz y están cansadas de escuchar comentarios como: “cuando lo hiciste no mirabas al techo”, “abre las piernas que de esto ya sabes”. Cosas así. Esto lo dicen los médicos o las enfermeras.

Es muy curioso porque es como vivir de espaldas a la realidad porque si tú ves la televisión, cada día, cada día, sale un caso de violación a menores en las noticias, cada día. A una le hacen el seguimiento y no sale pues cuando lo han interrogado y sentenciado, pero si sabes que sale: “han violado a una niña de once años y la han dejado embarazada”, entonces si te encuentras a una niña pequeña embarazada o con un bebe en los brazos, ¿no se te puede pasar por la cabeza que a lo mejor es hija de violación? Pues no, pues no, o sea no. Y da igual que tenga estudios, de que no tenga estudios, o dice bueno es que es la hija del mercado y pobrecita es analfabeta, no entiende, no. Es gente con estudios, con nivel medio, medio alto, alto y no abren los ojos a la realidad, viven totalmente de espaldas a los problemas sociales, no les interesa.

Entonces ellas algunas de las cosas que nos cuentan es que cuando entran aquí se encuentran tan cómodas y tan aceptadas y tan normalizado, porque en realidad no es normal que una niña de doce años tenga un hijo, o como Nieves que tiene trece y José está cumpliendo dos y medio, se quedo embarazada a los diez. Entonces claro, pues sí, lo hemos normalizado porque tampoco vamos a quedarnos flagelando todo el día y tenemos que vivir y aprender a vivir, pero es triste que no quieran salir de paseo. No quieren salir de paseo porque la gente las mira, les hacen comentarios, les dicen: “mira guaguas con guaguas” que quiere decir bebés con bebés y estas cosas a ellas las sienta muy mal porque se sienten juzgadas. A veces tenemos que obligarlas a salir los domingos: “Ala vete con fulanita”, “Venga anda a pasear”. Salir un poco fuera porque llega un momento que solo quieren estar aquí dentro porque cuando sacan la cabeza a fuera ya las juzgan.

Cuando salimos en grupo aún es peor porque salimos en tropa.

Pero ¿Luego ya tienen su seguimiento psicológico y todo el trabajo que hay después?

Sí, ellas tienen terapia individual una vez a la semana y cada una va procesándolo a su ritmo, a su velocidad dependiendo por donde quieran empezar porque hay algunas que les gusta pero, después cuando empiezan, digamos que cuando son pequeñas pues nada, pero cuando empiezan a los quince o dieciséis que empiezan las hormonas a revolucionarse en el colegio y con los chicos y con no sé qué, ahí es cuando viene el problema de: ¿Y ahora como le digo que tengo un hijo?, esto es fuertísimo e intentan ocultarlo. Entonces empiezan a negociar con nosotros. Por ejemplo, cuando tienen una actividad del colegio nosotros siempre decimos: los días normales no llevas al niño pero sino tienes que llevarlo. Ahora que tienen guardería tienen que llevarlo siempre pero en otros que han ido que no tenían guardería, si es clase no llevas al niño, ahora si es una actividad extraescolar como por ejemplo jornada deportiva, pues ahí te llevas a tu hijo. Intentan negociar para no llevarlo, porque no quieren mostrarlo...

No todas eh, son algunas que pasan por esta etapa, otras lo llevan y lo llevan bien, de hecho sacan provecho porque los chicos es como: “ay tal, que bonito” y le compran algo al niño para ganarse a la madre y entonces es como llevan al niño y que te compren un pollo.

¿Cuándo van al instituto no van solo a un instituto de chicas?

No, es un instituto abierto y el colegio es un colegio de fin de semana que se llama Colegio de Educación Básica Alternativa y solo funcionan los fines de semana. Los chicos y chicas que van allí son mixtos y son jóvenes que están desnivelados de la edad de acuerdo al grado que les corresponde, entonces en un regular ya no podrían estudiar.

Chicos y chicas trabajadores, trabajan durante la semana y pueden ir al colegio el fin de semana y madres adolescentes. Digamos que son un sector marginal, al fin y al cabo son un sector diferente a la sociedad. Ahí ellas se encuentran muy cómodas, aceptadas, no es cuando hemos intentado que vayan a un colegio regular y acaban viniendo a la semana llorando que no quieren ir porque les hacen escuchar eso, le dicen lo otro... aquí se las respeta.

8. ¿Qué les ofrece Mantay cuando las chicas llegan a la casa?

Las necesidades básicas que hemos hablado antes. Una atención integral, todo lo que es vivienda, alimentación, vestido.

9. ¿Cuáles son los profesionales que trabajan en Mantay? ¿Qué funciones tienen?

Seré un poco egoísta pero empezaré por mí:

- La directora: lleva toda la parte administrativa, la parte de supervisión de las funciones, de los compañeros, buscar fondos y a nivel, digamos, política o en la comunidad, participar de redes... Soy la representante.

- Trabajadora social: también comparto la representación, coordina los practicantes que vienen y coordina los cupos que hay para el refuerzo escolar de los niños mayores de seis años, todo lo que es el apoyo a las madres de fuera en cuanto si tienen dificultades con los colegios de los niños y después dentro de la casa. Si la profe Leti tiene algún problema con los niños ella es la mediadora, es el puente entre las madres de fuera y el trabajo que hacemos con los niños aquí dentro.

Con las mamás que viven dentro de la casa se encarga de todo lo que son los procesos judiciales, de elaborar todo el expediente de la chica, es decir, la historia social, recogida de datos, informe inicial y después hay que hacer un informe cada tres meses que hay que mandar a la autoridad que lleve el caso sobre la evolución de la niña. También, junto con el terapeuta, es la que lleva el trabajo con la familia: si tienen familia, quien acompaña a las visitas, habla con las familias de cómo tienen que ser, qué cosas pueden hablar con la menor, que cosas le hacen daño, todo este tipo de cosas.

- Terapeuta: hace el trabajo psicoterapéutico con las mamás a nivel individual. A nivel grupal no se hace terapia de grupo porque no funciona, porque viven en comunidad y por la edad, entonces no logras hacer un clima de confianza para que se abran y trabajen cosas personales a nivel de grupo porque cuando se enfadan las cosas personales las usan como espadas. Lo que hacen es trabajar en grupo pero cosas comunes como por ejemplo habilidades sociales, violencia de género a través de películas y deferentes tipos de talleres donde pueden acabar con una reflexión personal que el terapeuta puede anotar para luego trabajar de forma individual pero sin sacar de forma grupal temas muy personales.
- Educadoras comunitarias: hay cinco educadoras: Dorleta, Johanna, Gisella, Sonia y Paulina. son las que hacen el acompañamiento de la vida diaria, o sea, trabajan aspectos para la autonomía, hábitos de higiene, limpieza, cocina. También trabajan y ven el vínculo de madre-hijo pero en los espacios de fuera la guardería: cuando cierran la guardería o los fines de semana en el tiempo que no hay guardería, como están con sus hijos.

- Dos enfermeras: responsables de la cuna de los bebés de cero a tres años y también imparten la educación para la maternidad y todo lo que es el cuidado del recién nacido y estimulación en las diferentes etapas del desarrollo del niño. Ellas son Liliana y Elisabet.
- Las profesoras de refuerzo escolar: Yeri para los niños de tres a cinco años y Leticia de seis a doce.
- Jaume: responsable de cocina, elabora los menús, hace las compras y enseña cocina a las mamás y a combinar alimentos para que lleven las proteínas necesarias para cada comida. También hace el mercado de los sábados que lo hacen las mamás pero lo va supervisando Jaume.
- Sabina: responsable de lavandería. Se encarga de la ropa de los hijos y la ropa común de la casa: manteles, ropa de guardería. Son las madres las que lavan su propia ropa y la ropa de su cama a mano. La lavadora la usan el fin de semana y cuando Sabina está de vacaciones o está enferma para que aprendan a usar lavadora y secadora, pero solo pueden ingresar a las máquinas la ropa de los niños y la ropa común. La ropa de ellas y de sus camas están prohibidas, eso lo tienen que lavar ellas a mano porque cuando han llegado aquí nunca han tenido máquinas y cuando salgan de aquí no la tendrán. Si las desvinculamos totalmente del lavado a mano, luego se les va hacer una pesadilla. Sí que les quitamos un poco de carga con la ropa de sus hijos porque ensucian mucho y más cuando son más pequeñitos para que tengan tiempo de hacer otras actividades y no estén todo el día lavando a mano, pero no quitarle todo el peso porque si no se acomodan, como todo el humano.
- Chiuan: es el responsable del taller artesanal que hay cinco mamás mayores de edad trabajando.
- Mónica: profesora del taller de arte floral.

leneko que es el que se encarga del mantenimiento, está de voluntario de momento.

10. ¿Crees que, teniendo en cuenta la situación de las chicas que vienen a Mantay, les ofrecéis más o mejores oportunidades para su futuro?

Yo creo que teniendo en cuenta como adolescentes, después como mujeres, después en el estado de solteras, es decir estar solas, y en muchos casos sin familia y comparado a las

oportunidades que les brinda la sociedad en esta situación, sí que les ofertamos una buena oportunidad. Lo ideal sería que Mantay no existiese, eso sería lo ideal, que no fuera necesario, pero lamentablemente existe esta problemática y ante en la situación en que ellas se encuentran sí que es una buena alternativa.

De hecho he escuchado de algunas mamás de veinte y largos que han llegado a un grado de resiliencia que han dicho: “gracias a que me ha pasado lo que me ha pasado- refiriéndose a la violación- y que he tenido un hijo, que por ese hijo he llegado a Mantay, ahora tengo un trabajo fijo, tengo un terreno y ya me estoy construyendo mi casa, si no me hubiese pasado esto estaría en la chacra- como si no hubiese logrado tener estudios y no hubiese podido lograr lo que tengo ahora”, pero esto ya son reflexiones de veinticinco para arriba.

11. ¿Cuáles son las principales dificultades que afronta el proyecto?

Hay dificultades a varios niveles. La que es una tortura siempre es el dinero, la dificultad económica; luego en determinados momentos es el encontrar personal comprometido, capacitado porque a veces te lo encuentras comprometido pero no capacitado y a veces capacitado pero no comprometido, entonces encontrar personal también es una dificultad.

Con las chicas una dificultad que tenemos es que a pesar de que se les ofrece la capacitación técnica, cuando eligen carreras que Mantay no les puede ofrecer trabajo como por ejemplo cocineras o peluqueras, cuando salen todavía son muy pequeñas y realmente pues no saben trabajar. Entonces el tipo de trabajo que consiguen sigue siendo todavía de explotación, muchas horas y poco dinero. Esto también es una dificultad.

¿A nivel social hay alguno, con la fiscalía o algún otro problema?

No, ahora no, salvo esta falta de establecer una ruta de atención y de que se coordinen las instituciones para que las chicas salgan menos perjudicadas porque a veces con ganas de ayudarlas hacen perjudicarlas, más allá de esto que ya te lo he comentado, a nivel de instituciones no tenemos problemas, ya más o menos nos conocemos y ya sé los puntos débiles y como entrarles a cada uno. Pero incluso en las instituciones de protección te encuentras con comentarios como por ejemplo, la última mamá que decidió a principios de este año dejar a su hijo, la fuimos a acompañar, la habíamos informado, todo, pero nos tocó una abogada nueva y entonces le hizo comentarios como: “pero en Mantay, ¿qué política tenéis, qué política de atención tienen?” y Carmen dijo: “Como que, no entiendo a que te refieres con qué política” y la abogada dijo: “porque no entiendo que estéis llevando a madres para que abandonen a sus hijos”. Pero esto porque es un prejuicio que a las chicas les cuenta mucho de remontar incluso cuando deciden separarse de su hijo, una cosa que hay que trabajar mucho con ellas es el tema de desculpabilización, porque aquí dicen que la mujer nace

para casarse y ser madre, entonces si Dios te lo ha puesto ahí por el medio y dices no quiero eres como mala mujer, mala persona, está muy mal visto.

A veces las autoridades tampoco están preparadas para mantener sus prejuicios a un lado y anteponer el derecho a elegir que tiene esa menor. De hecho la voz de los menores aún no está muy bien escuchada ni respetada, sigue siendo el adulto que toma decisiones por ellos. Y sí, bueno, es una lucha y una dificultad que tenemos con las autoridades, es hacerles ver que ellas tienen derecho a decidir y que tienen que respetarlo. Lo vamos logrando, pero cuesta.

12. A nivel personal o profesional, ¿cuáles son las gratificaciones de este trabajo?

Las gratificaciones son las que te decía antes, ver a las nuevas generaciones felices con yendo al colegio, con hobbies, como mis hijas; ver que tienen sus derechos respetados y ver que tienen unas infancias muchísimas más felices de las que tuvieron sus madres.

13. ¿Qué futuro piensas que tiene la “problemática” que atiende Mantay? (las estadísticas de maternidad están subiendo, bajando...) por lo tanto, ¿cuál es el futuro que prevés para el proyecto?

Lenta, mucho más lenta de lo que nos gustaría porque a pesar de que pareciera que cada vez hay más violaciones yo lo que creo es que cada vez se denuncian más, entonces no es que estén violando más sino que se están visibilizando más. Para que eso desaparezca pasa por un tema de educación y las que educan son las mujeres que son las más machistas porque siguen todavía dando el trozo más grande de carne al barón, dando las responsabilidades de la casa a la mujer.

Hace un año y miedo fui a hacer talleres de género a un colegio de chicos y chicas mixto de tercero de secundaria y era un taller de género, entonces una de las partes del taller era reunir a los alumnos pero separados por sexo y les mandé a dibujar por grupos a un hombre y a una mujer como ellos los consideraban y a un lateral escribir como es ser hombre y como es ser mujer, qué significa. Lo que salió era aterrador. La mujer le gusta cocinar, hacer shopping, es sensible, le gusta la casa, le gusta criar hijos, las mujeres son débiles... en cambio los hombres son infieles, trabajan y le gusta el fútbol, cuando llegan a casa ven la tele tumbados... Eso es fuerte, muy mal vamos con trece años y con esto ya a la cabeza.

Si el que educa por un lado en la casa es la madre, bueno la madre y el padre pero sobretodo la madre aquí, y la madre es machista y lanza todos estos estereotipos, más lo que ven en la casa, y luego en el colegio también tienen profesores machistas donde a las niñas las pone a barrer y a los niños los pone a rodar las mesas, por decir algo, se supone que esto es un cambio que tiene que venir a través de la educación donde ellos tienen que aprender que tenemos los mismos derechos y que tenemos manos para hacer lo mismo. Era lo que yo les decía: “vamos a ver, a nosotras nos gusta cocinar, a ellos no, pero ¿quién es el cocinero que

tiene más estrellas en el Perú y es más famoso a nivel mundial? Un hombre. Los hombres son más fuertes pero ¿quién es la deportista que en boxeo ha ganado cinco años consecutivos el cinturón mundial? Una mujer. Los hombres son muy buenos en fútbol porque les gusta, ¿no? ¿Cuántos años hace que no vamos a un mundial? Treinta y nueve años. Las mujeres en el voleibol, ¿Cuándo hemos ido al último mundial? Hace un par de años.” ¿De qué me están hablando chicos, chicas, de un cuento que les cuentan o es lo que están viendo? Están viendo a mujeres que ya conducen camiones, ¿Por qué siguen diciendo que son los hombres los que conducen? Pero los profesores tampoco están preparados para esto, entonces es bien complejo porque empiezas a darle la vuelta y al final es como una serpiente que se muerde la cola... esto va a ser muy lento, muy lento.

Hasta que no entiendan que no es el hombre el que tiene el poder, por eso también viene el tema de los abusos sexuales, porque el hombre puede hacer lo que quiera y no pasa nada. Hasta que no se les quite este rol omnipotente al barón y a la mujer se la apodere más, esto va a seguir pasando, lamentablemente va a seguir pasando.

¿Crees que las estadísticas de maternidad adolescente están subiendo o bajando?

Yo creo que están subiendo pero no de una forma vertiginosa, creo que ha parado la inclinación y la velocidad de subida. Estamos ahora en el mismo punto que se estuvo en España hace mucho tiempo cuando se decía que poner preservativos en los institutos incitaba a tener relaciones sexuales.

Yo me acuerdo cuándo pusieron máquinas de preservativos en los institutos y salió mucha gente diciendo que esto iba a incitar a los chicos a usarlo. Un poco en este punto se está ahora, la de que no hay que dar educación sexual porque si se habla de eso se potencia, pero bueno, ya vamos discutiendo, algo es algo.

¿Cuál es el futuro que prevés para el proyecto?

Me encantaría que no, pero la necesidad, yo creo que sí que va a durar, mucho.

¿Hay muchas chicas en espera para entrar a Mantay?

No ahora no porque está la otra casa pero sí que hay muchas chicas que se quedan embarazadas en la adolescencia.

ENTREVISTA A LA CARMEN MARTÍNEZ, TREBALLADORA SOCIAL DE MANTAY

1. ¿Cuál es tu lugar de trabajo en Mantay? ¿Cuáles son tus funciones?

Yo soy la trabajadora social en Mantay y me ocupo de restaurar algunos de los derechos que las chicas no tienen cuando llegan cómo es la identidad, el colegio, también hago el seguimiento de los procesos penales y oficiales de las chicas y esto sería lo que hago.

¿Y en tema de colegio de las chicas?

Sí, ellas casi siempre llegan con un nivel de escolarización muy bajito porque han dejado de estudiar hace dos o tres años más o menos, la media de las chicas, y cuando llegan aquí ya pasan un poco el proceso de adaptación. Cuando llevan dos o tres meses es cuando las matriculamos en un colegio no escolarizado. Luego me encargo de hacer el seguimiento de sus notas, de cómo van, de qué necesitan, etc.

2. A nivel de papeles legales, ¿Cómo es proceso de una madre antes de entrar, cuando está aquí y cuando sale de Mantay?

Elas siempre vienen derivadas por la fiscalía, por la unidad de investigación tutelar o por un Centro de Emergencia Mujer. Ellos se encargan de recopilar la máxima información posible, de poner denuncia si es necesaria y cuando llegan aquí en Mantay ya han pasado el proceso, normalmente ya han pasado la camera Gesell, que es la entrevista única dónde pasan declaración, también les hacen un examen médico-legal para ver si han sufrido abusos, si han sufrido maltrato, les hacen un examen biológico para ver si tienen alguna enfermedad biológica y las pruebas pelmas tópicas que son las huellas tanto de las manos cómo de los pies para la identidad. Esto es antes de llegar.

Hay algunas veces que el traslado se hace muy rápido y en estos procesos las acompañado yo una vez ya están en la casa, pero normalmente lo hacen antes de venir a la casa.

¿Y cuándo están dentro?

Cuando están dentro nos encargamos de todo el seguimiento del proceso. Esto quiere decir, que cada tres meses tenemos que enviar, la primera vez la historia social y el informe social, y luego cada tres meses el informe social y psicológico de las chicas para que el juzgado sepa como están, como están aceptando su maternidad, o no, si tienen problemas, o no... También hacemos el seguimiento con el juzgado porque muchas veces si no haces presión, si no llamas, si no preguntas como va el caso, se queda el caso encima de la mesa y pasan meses y meses...

Lo que hacemos es llamar, preguntar cómo va el caso, preguntar si necesitan algo, alguna otra declaración u otra prueba, tenemos que apoyar o forzar un poco a que se mueva un poco el caso.

¿Y luego cuando las chicas se van, estos papeles que habéis hecho, se quedan aquí o se mandan a la fiscalía?

No, nosotros siempre que enviamos un informe nos guardamos una copia y luego cuando cumplen los dieciocho hacemos el informe social de este armamiento, que es el último que hacemos nosotros explicando dónde se va a ir, dónde está trabajando, qué ha decidido... Muchas veces el proceso penal no termina cuando ya cumplen los 18, queda abierto y nosotros nos quedamos pendientes de si recibimos alguna citación de alguna de las chicas que está fuera, de buscarla, de avisarla, de hacer seguimiento, de llamarla, etc.

3. ¿Las madres cambian la versión de los hechos, en caso de violación o cualquier otro caso, cuando salen de Mantay, en el juzgado?

La cambian antes de llegar y una vez están en la casa, normalmente cuando llegan, llegan muy asustadas, muy preocupadas y muy presionadas por la familia en alguno de los casos y no cuentan absolutamente nada. Ellas no te dicen nada, no saben nada, siempre el agresor es alguien que no conocen. Cuando ya llevan tres meses aquí más o menos, ya se sienten más seguras, más tranquilas, ya han trabajado con Sergio y ya tienen más confianza, ahí es cuando realmente te cuentan lo que pasó.

¿Normalmente es la misma versión la que tienen aquí que la que cuentan cuando se van?

Sí, normalmente sí. Lo que pasa que nosotros hablamos con ellas sobre lo que pasó una sola vez, Sergio sí que trabaja un poco más si ellas lo piden, sino se trabaja de forma más indirecta. Pero yo con ellas hago la entrevista social que sí que me cuentan todo lo que pasó, cómo pasó y quien fue, pero una vez se hace esto ya no seguimos hablando más de esto.

Normalmente cuando se van sí que es la misma historia, pero no la hablan, sólo las que lo tienen más aceptado, pero normalmente no les preguntamos por eso.

4. ¿Utilizas historias de vida en Mantay? ¿Para qué? ¿Cómo las utilizas? ¿Qué utilidad tienen?

Sí, se llama historia social, pero es la historia de vida.

¿Para qué sirve?

La usamos un poco para contextualizar la realidad donde vivía ya que en la historia de vida les preguntamos desde dónde vivía, a cómo era su casa, en que trabajaban sus papás, en qué colegio estudiaban, que les gustaba hacer... Contextualizamos todo su entorno y hacemos un georama para saber qué relaciones son positivas y cuales son negativas dentro de la familia, con quién podemos contar, etc. Tratamos de no descontextualizarlas, no sacarlas totalmente de su familia, obviamente hay un riesgo grande, pero siempre buscamos no desvincularlas.

¿Qué utilidad tienen éstas historias sociales?

La historia de vida nos da muchísima información para saber de dónde vienen para luego trabajar con ellas porque es muy distinta la intervención que se hace con una chica de comunidad y quechua hablante, que con una chica de la ciudad, por ejemplo, que ha vivido siempre en Cuzco y que maneja las *combis* y la ciudad, a una chica que viene de la trata, son intervenciones muy distintas. La historia de vida nos da un poco el plan de cómo vamos a actuar con la menor y también nos da toda la información que necesitamos para luego hacer los informes sociales y su seguimiento.

Porque, cuando una chica ha venido aquí, es quechua hablante, que por ejemplo ha sufrido maltratos, violación, ha sufrido todo en general, ¿le cuesta mucho abrirse?

Claro porque ya no solo que le han sacado de su familia, sino para ella todo es nuevo: es diferente la lengua, las personas, ellas a lo mejor no han visto nunca *gringos*, como nos dicen a nosotros, y aquí hay un montón. Es diferente la ciudad porque es mucho más grande, los carros son diferentes, todo les da mucha más impresión.

5. Más o menos, ¿Cuánto tardan en acostumbrarse a Mantay las madres que ingresan aquí?

Nosotros les damos un periodo de dos a tres meses de adaptación, eso es sólo para que conozcan cómo funciona la casa, realmente luego depende del carácter de cada una. Hay algunas chicas que el primer mes ya conocen a todo el mundo, son súper abiertas y ya están bastante bien. En cambio hay chicas que les cuesta mucho más que tres meses, pero nosotros esos meses es solo el tiempo que les damos, por ejemplo, no entran todavía en el rol de cocina y guardería, sino que van apoyadas por otra compañera. Tampoco entran en el colegio porque, por ejemplo, para las quechua hablantes o las de comunidad es todo muy nuevo y además gente nueva también del colegio, es muy difícil, entonces las dejamos.

A los tres meses es cuando empiezan todas las rutinas de limpieza de la casa, antes están un poco acompañadas en todas estas tareas.

Yo por ejemplo veo que Zoraida, la nueva, hace un par de días me decía: yo me quiero ir con mi madre, no me quiero quedar aquí, yo esto no quiero porque no me estoy adaptando..., en cambio la chica que entró nueva ayer, yo la veo muy bien.

Es diferente porque Zoraida siempre ha vivido con su mamá y sus hermanas, entonces venir a un sitio así, tan grande y con tanta gente, es muy difícil. Magdelie por ejemplo, aparte de que ella lleva una vida de fugarse y escaparse, muy autónoma, ya ha estado en otros hogares, esto le da esa habilidad de conocer cómo van los horarios, cómo van las funciones, a quien pedir las cosas... Se le nota mucho más suelta.

Y la chica que ha venido, Maribel, la noto un poco más distante pero no habla el castellano.

Ella por ejemplo no entiende casi el castellano, es muy difícil acceder a ella muchas veces, le hablas y te mira cómo diciendo: no sé qué me estás diciendo.

6. ¿Hay muchas chicas que cuando salen dan en adopción a su hijo? ¿Cuáles son los principales motivos?

Es una decisión que se la damos a ellas, no te sabría decir un número exacto, pero sí que hay bastantes. Ha pasado de haber casos en los que estando embarazadas siempre han dicho lo doy, lo doy, lo doy, y no lo quiero ver, y lo voy a dar, lo voy a dar, y se ha trabajado con Sergio durante todo el embarazo, llega el día, dan a luz, ven a la bebé y se enamoran perdidamente y se la quedan y la tratan superbién y están bien.

También ha habido casos de que estando aquí en Mantay están súper bien, un vínculo muy bueno con su hija o con su hijo, cumplen los dieciocho años y se sienten solas, se ven sobrepasadas y es ahí cuando lo deciden dar en adopción.

¿Cuáles son las principales causas de dar en adopción a un hijo?

Muchas veces es la incapacidad de poder atenderlo bien, el no querer asumir esa responsabilidad tan grande. Al principio sí porque es un bebé; no llora, es un muñeco, pero cuando van creciendo y va rompiendo cosas, va haciendo que pierdan más sus nervios, es ahí cuando sale esta decisión.

Mireia me dijo que a veces, las chicas salen, están muy bien con sus hijos, encuentran una casa y un trabajo, pero luego encuentran al amor de su vida y dan en adopción al hijo.

Ya no es tanto por el amor, yo creo. Las situaciones que yo he visto que los han dado cuando ya están fuera, es cuando realmente se han sentido solas, sobrepasadas y tienen que trabajar, les apetece salir, les apetece conocer a gente y temen que sus hijos sean más una carga que otra cosa. Porque a lo mejor un día tu estas sola y llegas de trabajar y no te apetece cenar, no cenas y te acuestas, pero tienes a un hijo que sí, entonces lo tienes que hacer o tienes la responsabilidad del colegio, de ir a las reuniones, etc. Con todo esto al final tienen un sentimiento de carga, quieren hacer cosas que con su hijo no pueden.

¿Porque cuando una mamá quiere dar en adopción a su hijo cuando nace, el niño normalmente se va a Amantaní, pero cuando él es grande?

Igual se van siempre a hogares, no concretamente a Amantaní, sino a cualquiera de los que hay, depende del perfil del niño. Pero como normalmente suelen tener hasta cuatro o cinco años van a hogares. Hay algunos que son transitorios y es evidente que van a salir en adopción, pero siempre se van a otro hogar.

7. De las chicas que ponen en adopción a su hijo cuando están aquí y luego las derivan a otro hogar, ¿Se quedan otra vez embarazadas siendo menores?

Muchas veces no, yo no conozco ningún caso en el que se hayan quedado embarazadas después de dar a su hijo en adopción. Sí que conozco casos en los que tienen a su hijo, encuentran a un enamorado y enseguida vuelven a quedar embarazadas, pero no las que han dado en adopción a su hijo. Nosotros siempre tratamos aquí de que conozcan los métodos anticonceptivos, que se cuiden, pero al final cuando son mayores de edad son ellas.

En el caso de una menor, ¿no se queda embarazada al salir? Porque por ejemplo Teresa, cuatro meses después de salir ya estaba embarazada de Ana, ¿en menores no pasa?

Aquí en la casa sí que es obligatorio que a partir de los 17 usen método anticonceptivo. Pero luego ya no las podemos obligar, ya son mayores de edad.

8. ¿Hay muchas chicas que se fugan de la casa? ¿Sabes el porqué de estos casos? ¿Qué hace Mantay al respecto?

Hay bastantes, no te sabría decir tampoco un número, pero sí que hay habido casos.

Muchas veces es que no se adaptan al ritmo de Mantay, eso que Mantay es abierto y van solas al colegio, a comprar, etc. pero hay muchas que tienen un sentimiento de cárcel o de estar encerradas. Esto pasa más en las que están acostumbradas a vivir solas, a hacer su vida, son las que no les gusta las normas, los horarios, son las que más les cuesta a adaptarse a esa rutina. Las de comunidad, las quechua hablantes, tienen tantísimo miedo que igual se quieren ir pero les da muchísimo miedo. Normalmente las que se van son las que ya conocen Cuzco, las ciudades...

¿Qué hace Mantay al respeto?

Poner una denuncia a la policía y obviamente hacer los típicos carteles de fuga, de búsqueda y se notifica al juzgado que lleva su proceso para que lo sepan.

Si la chica que encuentra, ¿vuelve a Mantay o se va a otro sitio?

Lo decide el juez. Si se encuentra y está con su hijo, sí, sino no, depende muchas veces de la situación. Es el juez que muchas veces decide que sea un centro más cerrado, para evitar que escape otra vez.

ENTREVISTA A LA DORLETA OSABA, EDUCADORA SOCIAL DE MANTAY

1. ¿Cuál es tu lugar de trabajo en Mantay? ¿Cuáles son tus funciones?

Yo soy la educadora social de Mantay, trabajo en todos los espacios de la casa excepto en el taller de arte floral, arte artesanal y guardería que ya está la encargada. Las funciones de la educadora son: organizar las tareas de las mamás dentro del propio hogar, principalmente, que todo el funcionamiento del hogar vaya avanzando; el orden de las tareas, los turnos...

2. ¿Cómo organizáis estas tareas?

Se organizan mensualmente y siempre respetando los talleres o actividades que tengan fuera del hogar. Si hay unas mamás que estudian a las tardes, a ellas no se les ponen las tareas de las tardes, sino que las limpiezas se las ponen a las mañanas, los turnos de cocina se les ponen los días que no estudian. Por ejemplo, las que colaboran en arte floral, los días de este taller se las libera de tareas, menos limpieza que esto siempre a la mañana tienen que hacerlo. Igual de cocina o guardería, los días que ellas tienen sus talleres, no participan o los días que van a los talleres de pasa la voz, por ejemplo externos, tampoco se les ponen que tengan que entrar en cocina ni a guardería.

3. ¿Qué parte es la que potenciáis más con las mamás?

Yo creo que en Mantay lo que se potencia más, a parte de su función, se potencia su labor como mamá, es el hecho de que aprendan a llevar un orden y una estructura en el día a día, en la vida, tanto en la hora de gestionar un hogar, como de sus propias vidas. Tener una estructura de la hora que me levanto, como me organizo para cumplir con todas las tareas que tengo a lo largo del día, si tengo tareas del cole lo mismo, esto es lo que más valoramos para cuando salgan de la casa.

Yo creo que también se trabaja mucho el hecho de que sean capaces de pedir favor, por ejemplo, un día le surge médico con el niño y no puede cumplir con su turno de cocina, es la mamá la que se encarga de pedir el favor a una compañera para que se lo haga, no pedir que la educadora sea la que le resuelve el problema.

4. ¿Cómo es el acompañamiento diario de una mamá en Mantay?

Hay días que son diferentes unos a otros, por ejemplo, si tienen consulta médica, se les acompaña a la consulta médica, también depende de la edad que tengan, si son menores de trece o de catorce años siempre se les acompaña, si son mayores, depende de la consulta que

sea pues igual no se les acompaña. Luego, en el supuesto caso de que no tengan consulta médica o algo externo o lo que sea, pues el final es en la casa, en echarles una mano de lo que vayan necesitando, a la hora de si necesitan material escolar, si necesitan asesoramiento de cualquier tipo, en la hora de hacer las tareas del cole en el refuerzo escolar, en la cocina si necesitan ayuda, si les falta algo para comprar o algo que necesiten en un momento puntual también.

5. ¿Cómo es su día a día aquí en Mantay?

Depende, cada día es diferente pero tienen muy establecidas sus rutinas. Se levantan a las 5:30 los días que se bañan, los días que no a las seis. Según se levantan tienen que asearse, vestirse y a los niños que están despiertos igual. De ahí pasan a hacer la limpieza de su habitación, recoger y limpiar la habitación, luego ya bajar al desayuno. Después del desayuno su limpieza general de que les corresponda y luego cada una hace la tarea que le toque. Si le toca guardería, guardería, o si tienen algún taller, o si no tienen nada para hacer van cubriendo huecos o espacio. Que no se me olvide, de seis a siete tienen que lavar ropa. Si no hay otros días que igual tiene taller fuera, hasta las nueve siempre es esta misma rutina.

A las nueve salen a hacer su tarea, regresan a las once a la guardería para dar almuerzo a los pequeños, a las doce tienen refuerzo, después almorzar. Tienen ese rato de dos a tres de descanso y a las tres hay que llevar a los niños a la guardería de nuevo y darles merienda. A la tarde también es un poquito más variable porque suele haber algún taller de alguna voluntaria o de alguien que venga externo, sino estar en la guardería. A las ocho tienen el permiso de ir a ver la tele las que quieran, cena y poco más. A las 22:15 es obligatorio estar en la cama, así que es un día bastante completo.

Una mamá me dijo que le gustaría levantarse a las siete de la mañana, en vez de las 5:30...

Yo lo entiendo. Yo en mi día a día no aguantaría cada día levantarme a las 5:30 de la mañana y hay muchas mamás que se acuestan a las 22:30. O sea a las 22:15 estás como: venga va, a la cama, y hasta a las 22:30 que van al baño, tal y cual, que dices: ostra, yo los días que me levanto a las seis, a las nueve ya me duermo. Ellas tienen todo el día sin parar, con actividades... es una locura, y sin poder sentarse ni un rato. Yo si quiero llego a casa y me tumbo en el sofá y pego un ojo, pero ellas no, es agotador.

6. ¿Cómo valoráis el vínculo madre-hijo? ¿Qué elementos utilizáis para valorar este vínculo?

A que te refieres, ¿el modo en el que lo valoramos o si lo valoramos de una manera u otra?

Sí, si lo valoráis de una manera u otra, como lo veis.

En general, si se crea vínculo o no. Pero yo creo que hay de todo. Sí que es verdad que hay muchas mamás que tienen un vínculo nulo. Se ve la falta de interés a la hora de llevarlos al médico, de darles de comer, todo, porque al final son situaciones tan forzadas para ellas que en muchos casos se ve reflejado. Cuando son muy pequeñitos, es bebé, todo es muy fácil, le das de comer, duerme, caga, vuelve a dormir y ya está, pero luego hay momentos en los que empieza a crecer, se les complica, ya todo es un poco más difícil y se ven ciertas carencias.

Y en el caso de que el vínculo sea nulo, ¿Qué hacéis al respecto?

Se valora. Normalmente nosotras no somos las que intervenimos en estos casos, pero suele ser Sergio el que habla con ellas de cómo se ven en su papel como madres, lo que sienten hacia los niños, en que tomen decisión de que si quieren estar con ellos o no. Nosotras nos mantenemos bastante al margen. Si ellas buscan hablar con nosotras siempre les damos respuesta, pero yo creo que es algo que se busca más en otros espacios.

7. ¿Qué reglas hay para las chicas a la hora de mantener contacto con su familia?

Tienen dos días a la semana, los martes y los jueves, para llamar por teléfono a sus familias. También es cierto que depende de la situación familiar de cada una tienen más permiso que las otras. Hay algunas que también las puertas están abiertas para que vengan sus familiares cuando quieran, siempre y cuando no haya una orden judicial que diga lo contrario, que igual no se pueden ver porque a lo mejor es el abusador o cualquier cosa. Pero sino ellas pueden llamar martes y jueves y luego recibir todas las visitas que quieran.

Hay algunas que des de fiscalía te dan la pauta que tienen que ser supervisada. Hay casos de algunas chicas que cuando viene su mamá pasamos a la sala de tele y una de las educadoras tenemos que estar presente siempre, porque hay muchas veces que igual las indicaciones que le está dando la mamá, o comentarios o ciertas cosas que ya le están induciendo a un sentido u otro que tampoco está bien. En general si no hay ningún problema a nivel familiar, pueden entrar y ellas pueden llamar dos días a la semana avisando antes y no hay ningún problema. Si son quechua hablantes, depende en los casos también y las situaciones, suelen pedir a otras de las mamás que también hable quechua que venga para interpretar lo que están hablando.

¿Y a la hora de las chicas a ir a visitar a su familia?

También pueden, dependiendo de situaciones. Si es un entorno, un ámbito en el que ha habido el abuso entre familiar, no. Pero aquí de la manera que se suele hacer es que se les da como premio o beneficio. Cada vez que hacemos reunión de equipo, todo el personal, se va valorando una a una a todas las chicas como están funcionando durante ese mes, lo que han cumplido, lo que ha ido bien y lo que ha ido mal. Las chicas que se ve que han ido progresando y que han tenido una mejoría en el último mes, se les suele dar un premio. En función de si han mejorado su comportamiento. En el ámbito, por ejemplo, del refuerzo escolar si ha llegado puntual, ha estado con actitud positiva, entonces se le premia de una manera que sea darle unos lapiceros de colores, algo que tenga relación.

Si vemos que su comportamiento ha mejorado en base a su relación con el niño, se le premia de una manera que sea de una actividad con el niño de que sea vayan a hacer algo especial. Si es algo que sea a nivel general en la casa, o sea en conjunto, pues se les da la posibilidad de que ellas sean las que decidan, entonces en muchos casos la opción es que vayan un fin de semana a sus pueblos, y muchas lo piden, siempre y cuando que venga como una consecuencia de algo. Se les da la posibilidad de que viajen, siempre acompañadas con una persona de aquí, alguna educadora o Carmen, pero siempre tienen que ir con alguien. Si son de aquí en Cuzco, pues igual una salida de fin de semana se juntan con algún familiar, pero de normal tienen la cosa de las que vienen de fuera de ponerlo en común, pedir un permiso y de hacerlo así.

ENTREVISTA A LA LILIANA MACHACA, INFERMERA TÈCNICA DE MANTAY

1. ¿Cuál es tu lugar de trabajo en Mantay? ¿Cuáles son tus funciones?

Yo soy enfermera técnica acá en Mantay y mis funciones son trabajar con los niños de cero a tres años lo que es psicomotricidad, ver por su talla-peso, su nutrición, cuando hay medicación hacer que se cumpla y acompañar a las madres en sus funciones cómo madres e hijos y reforzar el vínculo matriz.

2. ¿La relación madre-hijo, cómo cambia según las edades tanto de las mamás cómo a medida que va creciendo su hijo?

Cada madre es diferente, depende de la persona, de cómo ha sido criada. Si en su vida, por más que tenga doce o diecisiete años, su familia nunca le ha dado un beso, un abrazo o un te quiero, eso se refleja mucho en ellas y cuando tienen al niño es un poco difícil. Es más difícil todavía que tú le presiones a que haga eso a su hijo, en algunas es muy raro y sólo se ríen todo el rato. Algunas se lo toman bien y aprenden, por ejemplo, ¿te puedo decir en nombres?

Sí, no te preocupes.

Por ejemplo Zoraida Muriel cuando llego acá, Nésthor era un robot, nunca lo acariciaba, nunca le hablaba, creo que para ella ser madre era atender y ya está. Ella sí hacía lo mejor de ella pero para mí parecía un robot: fría, ni siquiera cuando lloraba sentía, etc. Nésthor al cumplir el año y al empezar a hablar y caminar, Zoraida ha dado un cambio de 90 grados. Puedes ver que en Zoraida ahora le da un beso, que lo llama hijo, que se ríe con lo que hace Nésthor, antes sólo estaba seria... Tiene mucho que ver las edades pero también tiene mucho que ver en qué ambiente ha crecido y cómo han crecido. En el campo nunca te enseñan esas cosas, en el campo es cómo un robot; crías al niño, lo vistes, lo alimentas, dormir, despertar, es muy raro jugar, son como animalitos y es muy raro conversar...

3. ¿Cómo es el acompañamiento de una mamá durante su embarazo?

Depende, si llega con semanas, con seis, siete semanas o ocho, en guardería hemos diseñado una guía de maternidad en el cuál empezamos por masajes. A ellas les parece raro porque, hasta a mí misma me parece raro porque acá no es muy común hacer estas cosas pero enseñándoles a las chicas, haciendo talleres. Más que todo lo trabaja Eli en la noche porque por la mañana tienen refuerzo escolar y no entran conmigo. En la noche trabaja Eli con ellas de las catorce semanas hasta el séptimo mes se hace puro masajes, se les da información de qué está pasando, se hacen algunas actividades para que ellas también aprendan a comunicarse

con su bebé. Las que quieren quedarse se nota que se esfuerzan, que los hablan y que entran en el juego. Del séptimo mes al noveno mes ya se trabaja las mamas que es difícil para ellas porque el mismo hecho de dónde vienen, no les gusta mostrar sus pechos, entonces primero hay que convencerlas que te tienen que mostrar y después una vez con esto, se termina el masaje, y este masaje de las mamas es un poco doloroso. Hay algunas que no quieren y te dicen:; no quiero, no, no quiero, pero hay que convencerlas siempre porque es importante para lactar y para que no les haga daño cuando lo hace porque duele de verdad. Así es como trabajamos con las lactantes.

Pero si vienen con ocho meses como la que tenemos ahora, va a ser un poco difícil, primero porque creo que no está acostumbrada a este ritmo de vida, está muy asustada y va a ser un poco difícil enseñarle lo que es la lactancia, el masaje al bebé, no sabemos si lo querrá. Ahorita está asustada pero ya no queda mucho tiempo, es quechua hablante, estamos en contra del tiempo con Maribel.

4. ¿Cómo es el acompañamiento del post-parto? ¿Y el de la maternidad?

El acompañamiento pos-parto. Primero des de acá les acompaña su educadora y en algunos días que sigue en el hospital también vamos, pero des de antes se les informa de lo que va a pasar en el hospital: cómo va a ser des de que entres, que te van a hacer, que te van a decir, que va a pasar luego, si está todo normal, si es cesárea, todo. Se asustan un poco, pero después más o menos ya lo saben.

Es muy diferente que mandes una chica que no sabe nada que te dicen: haz esto, haz lo otro, o te dicen, son muy crueles en el hospital y te dicen: abre las piernas, para qué has abierto las piernas si ahora no quieres, son muy crueles. Entonces también las preparamos para estas cositas. Yo les digo: cuando te dicen así, dile: esto no le interesa señora, usted ocúpese de hacer bien su trabajo, porque así se está haciendo respetar.

Esta gente vive de espaldas a la realidad.

Y también para atenderlas. Cando es una cesárea y es muy dolorosa las levantan de la cama a cada rato a tenderles la cama, deberían tener un poco más de cuidado, peor si nuestra población ya des de pequeña se le enseña así.

Para todo esto se les prepara: cómo les va a ir, les enseñamos que hay personas buenas y hay personas malas, hay quienes son unas chismosas y les gusta saber que ha pasado: porque eres tan pequeña, dónde está el padre, y todo se les enseña.

Después cuando vienen acá en la cama si se les atiende. Las que son parte normal descansan de una a dos semanas viendo su recuperación, las que son cesárea pueden descansar hasta tres semanas si no se infecta su herida, porque algunas como vienen muy tarde de ocho o nueve meses a punto de dar a luz, vienen con infección urinaria y cuando se les hacen su cesárea se infecta, después tienen que regresar otra vez para que le abran, le limpien, es muy doloroso. En el tiempo que está descansando, hacemos la higiene de su herida, la higiene de ella, al bebé se le atiende, el primer día se le baña, se le da ropita, y también vamos acompañando que la lactancia sea como debe ser.

Hay veces que las mamás son tan pequeñas que dicen: sí, sí, ya lo sé, en todo el tiempo que se les ha dado información, pero al rato ya no se acuerdan. Hay algunas que sí toman atención, eso sí tienen las más mayorcitas que lo hacen bien. También miramos que se alimenten cómo debe ser, si en el hospital les hacen el control de *puerper* se le llama, el primer control a los siete días de haber dado a luz, les detectan si tienen anemia o no, ahí también estamos acompañándoles y que tomen sus pastillas para la anemia. Así es el acompañamiento.

Y el acompañamiento de la maternidad, ¿lo haces tú o lo hace la educadora?

Mayormente lo hacemos nosotras. Les damos información de todo, sólo el momento de ir a La Posta es una función de la educadora, le acompañan, ven todo lo que dice la doctora, también al ir al hospital nacional, pero mayormente trabajan con nosotras en la guardería.

5. ¿De qué forma es la educación con una mamá gestante con su futuro hijo?

El ideal sería que sea una mamá independiente y que sepa salir adelante con su hijo, con su trabajo y con su comodidad de su habitación, pero hay mamás que no superan, así se ve desde acá. Sólo quieren comer, no tienen paciencia, desde ahí ya se ve cómo va a ser esa mamá. Los fines de semana no es sólo guardería, es guardería y la casa para nosotras, nosotras trabajamos doble turno. Tenemos que ver que salga la ropa, que esté la comida, que estén los niños en la guardería, ahí tú también ves el descuido de la madre.

Durante la semana los niños son el bebé ideal: bien limpiécitos, bien cambiaditos... Sábado y domingo es un asco ese niño; está orinado, se ha cagado, está sucio, lleno de mocos, y por mucho que a su madre le digas cien veces, no te hace caso. Yo para que se sientan mal les digo: desde ahora puedo ver la que va a ir bien y quien lo va a tener como animalito a su hijo. Y me miran nomás calladitas, pero es así. ¿De qué estábamos hablando?

Estábamos hablando sobre la educación de la mamá con su hijo, la diferencia entre la semana y el fin de semana.

Es así como te digo, se puede ver la diferencia...

¿Por qué hay tanta diferencia con el fin de semana?

Durante la semana nosotros presionamos, es nuestro trabajo, también presionamos que el niño esté bien cambiado, bien atendido, que coma sus cinco comidas al día, etc., pero el fin de semana no es tanto así, porque a lo mejor también termina siendo un descuido de nosotras que no estamos ahí detrás, pero también tenemos nuestras funciones. Lo ideal sería que esa mamá sin que tú la empujes logre hacerlo, que ella lo tenga bien limpiquito, bien alimentado, pero ya digo, será parte de su edad o qué será que ellas prefieran ver tele mientras el niño está así.

Me he hecho muchas veces la misma pregunta: ¿qué estoy haciendo mal? O ¿Qué no entienden? ¿Es difícil de entender? Yo digo que son adolescentes, que no puedo presionar más y a veces hacen lo que pueden; a su nivel, a su edad. Rosita i Miriam tienen doce años, a su edad hacen lo que pueden, lo hacen regular pero hacen lo mejor de ellas, por ejemplo, Zoraida que ya está acabando lo hace bien, pero también hace lo que puede. Todas hacen lo que pueden, no se puede pedir más.

Muchas gracias Lili, la entrevista ya está, si quieres añadir algo más...

No, sólo esto. Yo pienso que así se trabaja acá, por más que quieras presionar hasta obligar a veces, no se puede. Es peor trabajar con una mamá rebelde, se cruza y ya no puedes hacer nada.

Esto me sirve a mí de experiencia porque cuando empecé a trabajar acá yo era muy estricta, como a mí me habían enseñado en mis otros trabajos, tenía que cumplir sí o sí. Hasta ese rato no era mamá tampoco, no les podía entender. Yo pienso que esto me ha cambiado a mí la maternidad. Cuando tuve a mi hijito fue diferente y las podía ver des de sus zapatos. Como se siente una mamá cuando un bebé llora y no puedes atenderlo, o cómo te sientes cuando un bebé llora y no sabes por qué. Creo que estas cositas a mí me han conmovido mucho y ahora sé que cuando dicen; no quiero, no quiero, no quiero, es que tampoco va a querer y ese día no va a comer ese niño y yo no puedo obligarlo, si lo obligo también le asusto al niño. Siempre es bueno ajustar un poquito con los niños porque se pasan, son unos diablitos, pero no siempre. Des de que yo también he sido madre, la maternidad me ha conmovido hasta a mí, les he

entendido. Y por eso cuando ahora dicen: ay okei... y también yo veo lo mismo que ellos. Cuando los bebés tenían el carácter más fuerte, entonces yo todavía era más estricta. Cuando ellas atendían a sus bebés recién lo entendí. Y creo que también para poder entender a nuestras chicas tenemos que tomar sus zapatos, es el único secreto que puedes hacer.

Yo lo que veo es que por ejemplo Zoraida es muy estricta con Nésthor.

Sí, es muy estricta, pero también tenemos que tener en cuenta que Nésthor es muy hiperactivo, ahora es así, pero dentro de dos años o tres o cinco años, cuando regreses, va a ser terrible. Porque yo siempre les digo que con una mano hay que ser dura y con la otra mano hay que ser amorosa. La mano que dura sirve para dar educación, para poner las reglas, y decirle lo que es sí y lo que es no. Con la otra mano sirve para dar amor, besos y siempre les digo que hay que equilibrarlo porque si no sabes esas dos cosas no funciona y te vuelves la mamá mala, hasta a veces te da tanta impotencia de no poder mandar a ese niño, de no poder darle un beso porque tienes tanta cólera... Si vas con las dos y siempre aplicándole, yo creo que funciona. Si presionas mucho al niño te va a salir terco, es lo que hablamos siempre con Zoraida. Le digo: ahora sí debes ser así y no siempre de esa manera, por la noche debes darle un beso, ahora sí pero no siempre, y ella me dice: sí, sí, pero algún día lo va a entender porque siempre le decimos esto.

Me tengo que ir, ahora ya sí.

¡Muchas gracias Liliana por tu tiempo!

ENTREVISTA A LES MARES DE MANTAY

1. Nombre, edad de ella y del bebé. ¿De dónde eres?

Alicia Lucrecia Supasilva, 17 años

Mary Cielo HuamanSupa, dos años y un mes

De Urubamba

2. ¿Cuánto tiempo hace que estás en Mantay?

El 15 de diciembre hará tres años que ingresé en Mantay

3. ¿Qué es lo que más te gusta de vivir en Mantay? ¿Y lo que menos?

Me gusta todo de Mantay, menos convivir con alguien en el cuarto, preferiría dormir sola.

4. ¿Si pudieras cambiarías alguna cosa en la casa? ¿Cuál?

Nada, porque yo pronto me iré y esto quedará acá, yo no podía cambiar nada, pero tampoco lo haría, todo está muy bien.

5. ¿Qué significa para ti Mantay?

Mantay lo definiría como una colaboración para las mamás.

6. ¿Qué es lo que te ofrece Mantay que crees que no tendrías si vivieras fuera?

Muchas cosas, por ejemplo vivienda, comida, ropa, escuela, salud, todo el cariño que me ha dado y me está dando Mantay...

7. ¿Piensas que Mantay te está ayudado? ¿En qué?

Sí, me ayuda a mejorar en cocina, en cómo tratar a una niña, en acabar la escuela, pero también me ha ayudado a mejorar mi comportamiento, yo antes era terrible.

8. ¿Crees que estar en casa Mantay te da más oportunidades para el futuro? ¿Por qué?

Sí, porque yo ya me siento preparada para salir, para independizarme con mi hijita. Cuando llegué a Mantay no estaba nada preparada para esto.

9. ¿Para ti, ha habido un antes y un después en tu vida desde que estás aquí en Mantay? ¿Si pudieras elegir, preferirías estar en Mantay o en tu casa?

Sí, mi vida ha cambiado a mejor.

Me quedaría en Mantay definitivamente.

10. ¿Qué ha significado para ti ser mamá?

Yo antes no valoraba a mi madre porque ella no me quería, notaba cómo si no tuviera mamá y yo no quiero que mi hija pase por lo mismo que pasé yo. Para mí, ser mamá tiene ventajas y desventajas.

Las ventajas son que tengo el cariño de mi hija, tengo su acompañamiento.

Las desventajas son que a veces me hace enojar, pero la quiero mucho.

11. ¿Qué te gustaría hacer cuando salieras de Mantay?

Ahora mismo me gusta mucho arte floral y cuando salga me gustaría tener un trabajo acá en Mantay en el taller de arte floral.

¿Regresarías a Urubamba, a vivir con Mary Cielo, pero no con tu familia?

No, definitivamente me quedaría aquí en Cuzco con mi hija, viviendo las dos solas. También me gustaría mucho poder ingresar a una academia un o dos años para luego ir a la universidad a estudiar ingeniería de minas.

ENTREVISTA A LES MARES DE MANTAY

1. Nombre, edad de ella y del bebé. ¿De dónde eres?

Fedia Luz Davalos Estalla, 15 años.

Alexander Davalos Estalla, un año y tres meses

De Incahuasi

2. ¿Cuánto tiempo hace que estás en Mantay?

Un año i cinco meses, pero estuve en otro hogar antes de venir aquí.

3. ¿Qué es lo que más te gusta de vivir en Mantay? ¿Y lo que menos?

Me gusta porque me apoyan en los estudios y en las decisiones personales, he aprendido artesanía, en realidad me gusta todo y me gustaría poder trabajar en el taller.

En el otro hogar que he estado, por ejemplo, sólo ayudábamos a la cocina unos días, estaba con chicos abandonados y huérfanos, yo era la única lactante. Allí no podía estudiar y es una de las cosas que más quería hacer, aquí en Mantay lo puedo hacer y me ayudan.

A Mantay me han acogido muy bien y me sentí bien cuando ví que no era la única gestante.

4. ¿Si pudieras cambiarías alguna cosa en la casa? ¿Cuál?

Me gustaría sólo ayudar en la cocina, como por ejemplo pelar papas o lavar el servicio, y también me gustaría que todas las mamás pudiéramos estar con nuestros hijos en la guardería.

5. ¿Qué significa para ti Mantay?

Mantay me está dando el apoyo necesario para seguir con mi bebé y con mi vida.

6. ¿Qué es lo que te ofrece Mantay que crees que no tendrías si vivieras fuera?

Mantay me está ofreciendo poder estudiar, me da apoyo y también agradezco mucho el apoyo sanitario que nos está ofreciendo a mí y a mi hijito.

7. ¿Piensas que Mantay te está ayudado? ¿En qué?

Sí, en mis estudios, en salud, me animan siempre a seguir adelante y en los temas de mi futuro también me está ayudando mucho.

8. ¿Crees que estar en casa Mantay te da más oportunidades para el futuro? ¿Por qué?

Sí, en estudiar para tener un trabajo y tener una casa propia para mí y mi hijo.

9. ¿Para ti, ha habido un antes y un después en tu vida desde que estás aquí en Mantay? ¿Si pudieras elegir, preferirías estar en Mantay o en tu casa?

Sí, estoy aprendiendo mucho y todo es necesario para mí.

Prefiero vivir en Mantay, aquí puedo visitar a mi familia y mi familia me puede visitar, pero vivir con ellos no porque al tener a Alexander me tendría que separar de mi familia.

A parte mi papá es el mismo que el de Alexander, no me gustaría vivir bajo el mismo techo con él.

10. ¿Qué ha significado para ti ser mamá?

Una responsabilidad y también es trabajo.

11. ¿Qué te gustaría hacer cuando salieras de Mantay?

Seguir estudiando para poder ser algo, también me gustaría trabajar en el taller, tener mi propia casa sin que nadie me diga nada, pero solo mi hijo y yo.

ENTREVISTA A LES MARES DE MANTAY

1. Nombre, edad de ella y del bebé. ¿De dónde eres?

Roxana CcaicaSorkgu, 16 años.

Nilda, cuatro meses.

De Paucartambo

2. ¿Cuánto tiempo hace que estás en Mantay?

Siete meses

3. ¿Qué es lo que más te gusta de vivir en Mantay? ¿Y lo que menos?

Lo que más me gusta de Mantay es el taller de Arte Floral.

Lo que no me gusta demasiado es que tengo muchas veces al mes cocina y guardería.

Tampoco me gusta cuando las otras chicas hablan mal de mí.

4. ¿Si pudieras cambiarías alguna cosa en la casa? ¿Cuál?

Nada, todo está bien.

5. ¿Qué significa para ti Mantay?

Para mí Mantay significa una oportunidad para el futuro, pero a veces volvería a casa con mi familia.

6. ¿Qué es lo que te ofrece Mantay que crees que no tendrías si vivieras fuera?

En mi casa estaría igual que aquí, pero Mantay me ofrece medicamentos y sanidad para mí y para Nilda.

7. ¿Piensas que Mantay te esta ayudado? ¿En qué?

Sí, me ayuda en la comida y como cuidar a Nilda. También he aprendido mucho a cocinar, a cuidar al bebé, lavar la ropa a mano, etc.

Los talleres me están ayudando mucho y los talleres con Sergio también me refuerzan y me ayudan. El refuerzo escolar también me está ayudando mucho para seguir con mis estudios.

8. ¿Crees que estar en casa Mantay te da más oportunidades para el futuro? ¿Por qué?

Sí porque me ayuda con mis estudios para tener un trabajo y ser autosuficiente algún día.

9. ¿Para ti, ha habido un antes y un después en tu vida desde que estás aquí en Mantay? ¿Si pudieras elegir, preferirías estar en Mantay o en tu casa?

Desde que estoy en Mantay sí, ha habido un antes y un después en mi vida.

A veces cuando las chicas me hacen renegar me gustaría estar en mi casa, pero cuando estoy feliz no me quiero ir. En caso de elegir, no sabría dónde elegir.

10. ¿Qué ha significado para ti ser mamá?

Responsabilidad, pero me ha cambiado la vida a mejor.

11. ¿Qué te gustaría hacer cuando salieras de Mantay?

Trabajar y poder tener una casa con mi hijita.

12. Hace un año, ¿Cómo te veías?

Hace un año solo quería estudiar, trabajar, pero no me veía como madre. Ahora solo quiero a Nilda, no quiero otro hijo.

ENTREVISTA A LES MARES DE MANTAY

1. Nombre, edad de ella y del bebé. ¿De dónde eres?

Nieves Flores Gonsales, 13 años

José Fernando Flores Gonsales, dos años y cuatro meses.

Porto Maldonado

2. ¿Cuánto tiempo hace que estás en Mantay?

Un año y seis meses

3. ¿Qué es lo que más te gusta de vivir en Mantay? ¿Y lo que menos?

Me gusta todo de Mantay, menos cocina y guardería.

4. ¿Si pudieras cambiarías alguna cosa en la casa? ¿Cuál?

Hacer menos cocina y guardería y tener otras educadoras.

5. ¿Qué significa para ti Mantay?

Para mí significa mucho, nos ayuda, nos da oportunidades para seguir adelante y siempre nos ayuda con nuestros hijos, nos cuidan a ambos.

6. ¿Qué es lo que te ofrece Mantay que crees que no tendrías si vivieras fuera?

La ayuda en salud, en estudios, con mi hijo cuando se enferma, con todos los medicamentos...

7. ¿Piensas que Mantay te esta ayudado? ¿En qué?

Sí, todo en general; estudios, salud, alimentación...

8. ¿Crees que estar en casa Mantay te da más oportunidades para el futuro? ¿Por qué?

Sí porqué estudio y voy a poder trabajar, voy a estar con mi hijo...

9. ¿Para ti, ha habido un antes y un después en tu vida desde que estás aquí en Mantay? ¿Si pudieras elegir, preferirías estar en Mantay o en tu casa?

Sí, a mejor. Me quedaría en Mantay

10. ¿Qué ha significado para ti ser mama?

No lo sé.

11. ¿Qué te gustaría hacer cuando salieras de Mantay?

Seguir estudiando para poder ser o arquitecta, psicóloga o policía, pero no me gusta la universidad.

¿Por qué no te gusta?

No lo sé, pero no me gusta.

¿Qué más te gustaría hacer?

Trabajar, tener una casa en Cuzco con mi hijito, sólo pisar Porto Maldonado para visitar a la familia de vez en cuando.

ENTREVISTA A LES MARES DE MANTAY

1. Nombre, edad de ella y del bebé. ¿De dónde eres?

Zoraida Tarapaqui Letona, 14 años.

Estoy embarazada de cinco meses.

Vilcaro

2. ¿Cuánto tiempo hace que estás en Mantay?

Casi dos meses

3. ¿Qué es lo que más te gusta de vivir en Mantay? ¿Y lo que menos?

Me gustan mucho los niños.

Nada, todo está bien.

4. ¿Si pudieras cambiarías alguna cosa en la casa? ¿Cuál?

Que cada una lavara la ropa de sus hijos.

5. ¿Qué significa para ti Mantay?

Un apoyo para las mamás menores que tienen hijos.

6. ¿Qué es lo que te ofrece Mantay que crees que no tendrías si vivieras fuera?

Tendría lo mismo.

7. ¿Piensas que Mantay te esta ayudado? ¿En qué?

Sí, porque me enseña para cuando sea mamá.

8. ¿Crees que estar en casa Mantay te da más oportunidades para el futuro? ¿Por qué?

Sí, porque me enseña para cuando sea mamá. También me ayuda a nivel de estudios.

9. ¿Para ti, ha habido un antes y un después en tu vida desde que estás aquí en Mantay? ¿Si pudieras elegir, preferirías estar en Mantay o en tu casa?

No, sólo ha cambiado que soy gestante. Preferiría estar en mi casa con mi madre y mi hermana.

10. ¿Qué significará para ti ser mamá?

Para mí será una responsabilidad, aprender a ser mamá, aprender a cuidar a un hijo.

11. ¿Qué te gustaría hacer cuando salieras de Mantay?

Ayudar a mi mamá, me gustaría ir a la universidad pero no sé muy bien que quiero ser: profesora de karate, peluquera o policía.

¿Cómo estás en Mantay?

No estoy muy bien porque no me acostumbro con las chicas y pienso que la comida es chatarra.

¿Cómo que es chatarra?

Sí porque comemos mucho arroz y mucha papa.

¿Cómo quieres llamarle a tu hijito o hijita?

Si es barón me gustaría que se llamara Bruce Lee, y si fuera hijita me gustaría que se llamara Angélica cómo mi madre.

ENTREVISTA A LES MARES DE MANTAY

1. Nombre, edad de ella y del bebé. ¿De dónde eres?

Miriam Huanca Molina, 13 años

Sandy Daniella Huanca Molina, un año

Cuzco

2. ¿Cuánto tiempo hace que estás en Mantay?

Un año

3. ¿Qué es lo que más te gusta de vivir en Mantay? ¿Y lo que menos?

Lo que más me gusta es dónde voy al colegio y los talleres que hacemos, por ejemplo el de deportes, el otro día que teñimos los polos, etc.

Lo que menos me gusta es la cocina.

4. ¿Si pudieras cambiarías alguna cosa en la casa? ¿Cuál?

Me gustaría tener a una cocinera que lavara los platos, cocine, todo respeto a la cocina.

5. ¿Qué significa para ti Mantay?

Para mi Mantay es un apoyo para mí.

6. ¿Qué es lo que te ofrece Mantay que crees que no tendrías si vivieras fuera?

Me ofrece apoyo escolar, actividades, sanidad, acompañamiento al hospital, me apoyan en cocina, en el refuerzo escolar...

7. ¿Piensas que Mantay te esta ayudado? ¿En qué?

Sí, en todo lo anterior.

8. ¿Crees que estar en casa Mantay te da más oportunidades para el futuro? ¿Por qué?

Sí, porque me ayudan en mis estudios

9. ¿Para ti, ha habido un antes y un después en tu vida desde que estás aquí en Mantay? ¿Si pudieras elegir, preferirías estar en Mantay o en tu casa?

Sí, me ha cambiado la vida a mejor.

No sé cuál elegiría.

10. ¿Qué ha significado para ti ser mamá?

Hacer de todo, me tengo que responsabilizar de mi hija.

11. ¿Qué te gustaría hacer cuando salieras de Mantay?

Estudiar en la universidad pero no sé aún qué escoger, también me gustaría tener un hogar con mi hijita las dos solas.

ENTREVISTA A LES MARES DE MANTAY

1. Nombre, edad de ella y del bebé. ¿De dónde eres?

Ysabel LaimeSolis, 16 años

Johana LaimeSolis, dos años y siete meses

De Huanquite

2. ¿Cuánto tiempo hace que estás en Mantay?

Llevo tres años en Mantay

3. ¿Qué es lo que más te gusta de vivir en Mantay? ¿Y lo que menos?

Lo que más me gusta es poder salir a la calle y aprender cosas.

Lo que me gusta menos es tener que lavar ropa a mano.

4. ¿Si pudieras cambiarías alguna cosa en la casa? ¿Cuál?

De la casa no cambiaría nada porque me gusta todo, pero lo que sí que me gustaría cambiar es la hora de levantarse, cada día nos levantamos a las 5:30h y me gustaría levantarme más tarde.

5. ¿Qué significa para ti Mantay?

Para mí es un hogar que da apoyo a las mamás y nos ayudan con nuestros problemas.

6. ¿Qué es lo que te ofrece Mantay que crees que no tendrías si vivieras fuera?

Me está ofreciendo estudios, a ser más responsable, aprender cosas y a respetar.

7. ¿Piensas que Mantay te esta ayudado? ¿En qué?

Sí, en cómo educar a educar a una hija, a tener paciencia, lavar, cocinar, en general todo lo del hogar.

8. ¿Crees que estar en casa Mantay te da más oportunidades para el futuro? ¿Por qué?

Sí porque acá lo tienes todo y nos ofrece los estudios para luego tener un trabajo.

9. ¿Para ti, ha habido un antes y un después en tu vida desde que estás aquí en Mantay? ¿Si pudieras elegir, preferirías estar en Mantay o en tu casa?

Sí, estoy mucho mejor en Mantay. No me iría a casa, prefiero Mantay.

10. ¿Qué ha significado para ti ser mamá?

Yo he aprendido a ser mamá, cuidar a un hijo, tener paciencia... Para mí es una responsabilidad, hacerle el aseo, tener un vínculo madre-hija.

¿Tienes buen vínculo con tu hija?

Sí. La quiero mucho.

11. ¿Qué te gustaría hacer cuando salieras de Mantay?

Seguir estudiando en la universidad, trabajar, tener un hogar sólo con mi hija.

¿Qué te gustaría estudiar en la universidad?

No lo sé aún.

4. CONCLUSIONS

Quan vaig començar el treball no tenia massa coneixement de Casa Hogar Mantay, només el que la Mireia, la meva cosina, n'havia explicat a la família i sobre què anava el projecte. De la seva història i el context social de Cuzco tampoc en sabia gran cosa, però després d'haver realitzat aquest treball, conec millor Mantay i tot el que, malauradament, fa que aquest projecte a dia d'avui encara tiri endavant i sigui tan necessari.

Voldríem que tota la informació recopilada en aquest treball permetés a qualsevol persona entendre el context social de Perú i la relació que hi ha amb Casa Hogar Mantay. El que més em satisfà és la proximitat que he tingut amb el projecte gràcies a la meva família que m'ha permès viatjar-hi i conèixer aquesta realitat tan diferent de la que vivim a Catalunya. També cal dir que la part més teòrica del treball s'ha pogut fer en paral·lel a la part més pràctica i vivencial i ha servit per anar coneixent més el país on ens trobàvem. El treball s'ha centrat força en el segon apartat, el context social de Perú, per tal que la gent pogués entendre bé per què és necessari que neixin projectes com el de Mantay.

La part més sorprenent del treball i, òbviament, interessant alhora que dura, ha estat conèixer les mares que conviuen a Mantay, la seva força i la voluntat que, sent tan joves, tenen per decidir tirar endavant amb l'embaràs i amb tot el que això els comporta.

Creiem també que amb tot això s'han aconseguit assolir els objectius que ens fixàvem al principi, ja que he pogut conèixer Mantay i conviure cada dia amb les mares internes i això m'ha permès poder entendre el segon objectiu que era saber quines són les seves expectatives de futur tenint en compte la situació en què es troben. Aquest ha estat el punt que més valoro personalment perquè realment m'han deixat entrar a les seves vides, que m'han impactat i que recordaré segurament per sempre. Les entrevistes realitzades al personal de Mantay també m'han permès conèixer el funcionament de l'entitat i l'atenció que es dona a les mares i als seus fills, el tercer objectiu. Finalment, a partir de la recerca de fonts diverses s'ha pogut assolir l'últim objectiu que era conèixer la realitat de Perú i el seu context social, tant a nivell educatiu com en el tema de la violència cap a les dones.

El que més ens ha sorprès d'aquest treball és que ens hem adonat que al Perú tota la societat en general és masclista i que és un país que ha d'avançar molt en l'àmbit social i que necessita amb urgència fer front a problemes tan greus com per exemple l'educació i la situació en la qual es troba la dona.

Personalment penso que aquest treball ha valgut molt la pena fer-lo perquè he pogut conèixer de primera mà una realitat que no s'ensenya als mitjans de comunicació. A més, he conegut a moltes persones que m'han obert el seu cor per compartir amb mi la seva experiència i visió de la vida. D'altra banda, aquesta experiència m'ha servit per acabar d'orientar la meva vocació futura i també per obrir la visió que tinc del món i tenir encara més ganes de viatjar i conèixer noves cultures.

El més gratificant de tot aquest treball, però, ha estat la meva experiència a Casa Hogar Mantay, conèixer totes les persones que tiren endavant el projecte i sobretot les amistats que m'emporto d'algunes mares de Mantay que, malgrat que tenen una edat semblant a la meua, han viscut i viuen una realitat molt diferent.

5. FONTS UTILITZADES

¿Quiénes fueron los Incas? <http://americalatina.about.com/od/Historia/a/Qui-Enes-Fueron-Los-Incas.htm> (20/06/2016)

Asociación Pukllasunchis <http://www.pukllasunchis.org/quienes/index.php> (19/12/2016)

Biografía de Inca Yupanqui <http://www.biografiasyvidas.com/biografia/p/pachacuti.htm> (17/08/2016)

Características generales del Perú http://www.peruecologico.com.pe/lib_c3_t01.htm (20/07/2016)

Casa de acogida Mantay <https://mantaycorazones.wordpress.com/about/> (30/04/2016)

Casa Mantay para adolescentes embarazadas <http://www.gotadeleche.org/casa-mantay-para-adolescentes-embarazadas/> (01/05/2016)

Colegio Santa Ursula <http://www.colegiosantaursula.com/sounds/CARACTERISTICAS.pdf> (20/07/2016)

Datos sobre los incas <http://incasdeltahuantinsuyo.carpetapedagogica.com/2015/01/datos-sobre-los-incas.html> (08/07/2016)

Economía del Perú https://es.wikipedia.org/wiki/Econom%C3%ADa_del_Per%C3%BA#Historia_econ.C3.B3mica (05/06/2016)

El obligo del mundo <http://americalatina.about.com/od/Conocelospaísesintro/a/El-Obligo-Del-Mundo.htm> (20/06/2016)

Elpopular.pe <http://www.elpopular.pe/series/escolar/2013-05-29-esta-es-mi-sierra-asi-es-mi-peru> (19/07/2016)

Etapas de la historia peruana <http://es.slideshare.net/MagaliRDG/etapas-de-la-historia-peruana> (01/07/2016)

Extensión de Perú <http://cienciageografica.carpetapedagogica.com/2012/09/extension-superficial-del-peru.html> (18/07/2016)

Geografía y clima de Perú <http://www.peru.travel/es-lat/sobre-peru/ubicacion-geografia-y-clima.aspx#sthash.nHajgird.dpuf> (06/06/2016)

Geografía y clima de Perú <http://www.peru.travel/es-lat/sobre-peru/ubicacion-geografia-y-clima.aspx> (20/07/2016)

Historia de los incas: Pachacutec <http://losincas.blogspot.pe/2005/05/pachactec.html> (17/08/2016)

Historia del Perú - Información sobre la historia del Perú <http://www.amautaspanish.com/amautaspanish/spanish/peru/history.asp> (03/07/2016)

Historia del Perú <http://historiadelperu.carpetapedagogica.com/> (01/07/2016)

Imperio de los incas <http://incasdeltahuantinsuyo.carpetapedagogica.com/2015/03/el-imperio-de-los-incas.html>(08/07/2016)

Inca Pachacutec: Historia Universal <http://www.historiacultural.com/2009/04/inca-pachacutec-periodo-imperial-o.html> (17/08/2016)

La costa peruana <https://es.scribd.com/doc/36405702/La-Costa-Peruana> (20/07/2016)

La República.pe <http://larepublica.pe/impresia/economia/733231-peru-retrocedio-una-posicion-en-indice-de-desarrollo-humano> (20/06/2016)

La Selva o Región Amazónica <http://cienciageografica.carpetapedagogica.com/2012/10/la-selva-o-region-amazonica.html> (20/07/2016)

La Sierra o Región Andina <http://cienciageografica.carpetapedagogica.com/2012/10/la-sierra-o-region-andina.html> (21/07/2016)

La Sierra peruana <http://es.slideshare.net/DulceyVeloz/la-sierra-peruana-13865947> (20/07/2016)

Los Orígenes de los incas <http://incasdeltahuantinsuyo.carpetapedagogica.com/2015/08/los-origenes-de-los-incas.html>(08/07/2016)

Mantay – Casa de Acogida <http://www.mantay.org/> (02/05/2016)

Mantay | Localización y contexto social http://www.amicsdemantay.org/donde_esta.php (30/04/2016)

Mapa de la Pobreza del Perú e Índice del desarrollo humano <http://www.monografias.com/trabajos105/mapa-pobreza-del-peru-e-indice-del-desarrollo-humano/mapa-pobreza-del-peru-e-indice-del-desarrollo-humano.shtml#ixzz4ZzZuaPJK>

Mapa de la Pobreza del Perú e Índice del desarrollo humano <http://www.monografias.com/trabajos105/mapa-pobreza-del-peru-e-indice-del-desarrollo-humano/mapa-pobreza-del-peru-e-indice-del-desarrollo-humano.shtml> (20/06/2016)

Organización social de los incas <http://history-peru.blogspot.com.es/2015/11/organizacion-social-de-los-incas.html> (30/06/2016)

Perú historia <http://www.peru.travel/es-lat/sobre-peru/identidad-peruana/historia.aspx> (03/07/2016)

Perú <http://neuroc99.sld.cu/peru.htm> (06/06/2016)

Perú– Índice de Desarrollo Humano 2014 <http://www.datosmacro.com/idh/peru>(20/06/2016)

Perú: Historia de Perú <http://www.americas-fr.com/es/historia/peru.html#> (10/07/2016)

Plan local de igualdad de oportunidades entre mujeres y hombres 2012-2021 de la provincia de Cusco – PLIO, Cuzco, 2012

Plan-Provincial-Juventud-Cuzco-2015-2021 <http://www.cusco.gob.pe/wp-content/uploads/2015/10/plan-provincial-juventud-cusco-2015-2021.pdf> (30/04/2016)

Población del Perú 2017 <http://countrymeters.info/es/Peru> (18/07/2016)

Política del Perú https://es.wikipedia.org/wiki/Pol%C3%ADtica_del_Per%C3%BA (06/06/2016)

Resultado Elecciones 2016 Perú ONPE <http://rpp.pe/politica/elecciones/resultados-elecciones-2016-peru-onpe-noticia-952597> (27/06/2016)

Sierra, la región del Perú <http://pesierra51.blogspot.pe/2013/04/la-sierra-peruana-concepto-la-sierra-se.html> (21/07/2016)

UNICEF Perú – Situación del país https://www.unicef.org/peru/spanish/children_3789.htm (27/11/2016)

Unicef.org https://www.unicef.org/peru/spanish/Estado_Ninez_en_Peru.pdf 10/12/2016)

